การปฏิวัติในประเทศสาธารณรัฐประชาธิปไตยเยอรมัน (เยอรมันตะวันออก) อันนำไปสู่การเปิดกำแพงเบอร์ลินในปี ค.ศ.1989

(The Revolution in the German Democratic Republic (East Germany) Leading to the Demolition of the Berlin Wall in the Year 1989)

รองศาสตราจารย์ ดร.บรรพต กำเนิดศิริ
คณะรัฐศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์

งานวิจัยฉบับนี้ได้รับทุนสนับสนุนการวิจัย
จากศูนย์วิจัย คณะรัฐศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์

คำนำ

งานวิจัยเรื่อง *การปฏิวัติในประเทศสาธารณรัฐประชาธิปไตยเยอรมัน (เยอรมันตะวันออก) อันนำไปสู่การเปิดกำแพงเบอร์ลินในปี ค.ศ.1989* ผู้วิจัยได้จัดทำขึ้นด้วยวัตถุประสงค์หลายประการ ประการแรกนั้นเพื่อศึกษาเหตุปัจจัยทั้งภายนอกและภายในที่นำไปสู่การปฏิวัติในเยอรมันตะวันออก ซึ่งจะส่งผลกระทบต่อการปฏิวัติในยุโรปตะวันออกจนทำให้ระบอบคอมมิวนิสต์ในยุโรปตะวันออกล่มสลายลง ประการต่อมาเพื่อเป็นพื้นฐานสำหรับการศึกษาระบบระหว่างประเทศในยุคหลังสงครามเย็นรวมทั้ง การบูรณาการยุโรปทั้งในแนวลึก (vertical) และแนวกว้าง (horizontal) และประการสุดท้ายเพื่อเป็นตัวอย่างหนึ่งในการศึกษาเรื่องของการรวมชาติซึ่งอาจเป็นในลักษณะการวิเคราะห์แบบเจาะลึกหรือเป็นไปในแบบการวิเคราะห์เชิงเปรียบเทียบ

ผู้วิจัยคาดหวังว่างานวิจัยฉบับนี้จะสามารถเพิ่มพูนความรู้และความเข้าใจอย่างลึกซึ้งของผู้วิจัยเองในเรื่องของการสิ้นสุดสงครามเย็น การรวมประเทศเยอรมนี การบูรณาการยุโรป และระบบความสัมพันธ์ระหว่างประเทศในยุคหลังสงครามเย็น ซึ่งล้วนแล้วแต่เป็นประเด็นที่สำคัญอย่างยิ่งในสาขาวิชาความสัมพันธ์ระหว่างประเทศ นอกจากนี้ผู้วิจัยยังตั้งใจนำความรู้และความเข้าใจนี้ไปใช้ในการเรียนการสอนในวิชาที่เกี่ยวข้องกับการเมืองระหว่างประเทศ นโยบายต่างประเทศของมหาอำนาจและการเมืองการปกครองของประเทศในยุโรป รวมไปถึงวิชาที่เกี่ยวข้องกับความสัมพันธ์และนโยบายต่างประเทศของประเทศในยุโรป ซึ่งบางส่วนของวิชาเหล่านี้ผู้วิจัยก็กำลังสอนอยู่หรือตั้งใจจะทำการสอนในอนาคต ผู้วิจัยยังหวังเป็นอย่างยิ่งว่างานวิจัยฉบับนี้จะเป็นประโยชน์แก่นิสิตนักศึกษาและสาธารณชนทั่วไปที่สนใจประเด็นดังกล่าวและนำการวิจัยฉบับนี้ไปเป็นพื้นฐานหรือไปประกอบการศึกษาวิจัยในประเด็นที่เกี่ยวข้องต่อไปในอนาคต

ผู้วิจัยใคร่ขอขอบพระคุณศูนย์วิจัย คณะรัฐศาสตร์ มหาวิทยาลัย ธรรมศาสตร์ เป็นอย่างสูงที่ได้เอื้อเฟื้อสนับสนุนในเรื่องทุนการวิจัย และขอขอบคุณบรรณารักษ์และเจ้าหน้าที่ห้องสมุด คณะรัฐศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ ห้องสมุดของ Geschwister-Scholl-Institut fuer Politische Wissenschaften คณะสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยมิวนิค และ ศูนย์เอกสารแห่งรัฐบาวาเรีย (Bayerische Staatsarchiv) ณ.นครมิวนิค ประเทศเยอรมนี รวมทั้งบรรดามิตรสหายชาวเยอรมันของผู้วิจัยที่ได้ให้ความอนุเคราะห์ในเรื่องข้อมูลอันยังประโยชน์อย่างยิ่งต่องานวิจัยฉบับนี้ ข้อผิดพลาดใดๆที่อาจปรากฏในงานวิจัยฉบับนี้นั้น ผู้วิจัยขอน้อมรับไว้แต่เพียงผู้เดียว

รองศาสตราจารย์ ดร.บรรพต กำเนิดศิริ

บทคัดย่อ

สาเหตุสำคัญที่ก่อให้เกิดการปฏิวัติในประเทศสาธารณรัฐประชาธิปไตยเยอรมันหรือเยอรมันตะวันออกนั้นเกิดจากสาเหตุภายในเป็นหลักซึ่งอาจแบ่งได้ออกเป็นทั้งทางด้านเศรษฐกิจ การเมืองและสังคม ตามลำดับความสำคัญ ทางด้านเศรษฐกิจนั้นระบบเศรษฐกิจแบบวางแผนจากส่วนกลาง (Plan Economy) โดยที่มิได้คำนึงถึงกลไกด้านการตลาด การแข่งขันและอุปสงค์อุปทานดังเช่นในระบบเศรษฐกิจแบบแข่งขันเสรี มิได้ตอบสนองความต้องการของประชาชนอย่างเพียงพอแม้ว่ารัฐบาลจะได้พยายามทุ่มเงินอุดหนุนในภาคการผลิตและการค้าเพื่อกดให้ราคาสินค้าต่ำลงกว่าความเป็นจริง นอกจากนี้การที่รัฐบาลต้องการดำเนินตามแผนทางเศรษฐกิจที่ได้ปรับลดเป้าหมายลงเป็นระยะๆทำให้ต้องใช้มาตรการประหยัดค่าใช้จ่ายในบางด้านจึงส่งผลให้สภาพความเป็นอยู่ของประชาชนตกต่ำลง โดยพิจารณาจากจำนวนและสภาพของที่พักอาศัยที่ไม่ได้มาตรฐาน โรงงานผลิตสินค้าด้านอุตสาหกรรมที่ไม่ได้รับการปรับปรุงให้ทันสมัยทำให้สินค้าที่ผลิตขึ้นมามีคุณภาพด้อยลงและไม่สามารถส่งไปแข่งขันในตลาดต่างประเทศได้ดีแม้ว่าจะมีตลาดในเยอรมันตะวันตกเกื้อหนุนอยู่ก็ตาม นโยบายประหยัดค่าใช้จ่ายเพื่อนำเงินไปใช้หนี้ต่างประเทศยังทำให้รัฐบาลไม่สามารถลงทุนในด้านเศรษฐกิจที่สำคัญได้ส่งผลให้เศรษฐกิจชะลอตัวลงอย่างมากและค่าเงินมาร์คของเยอรมันตะวันออกตกต่ำลงเรื่อยๆ

ปัจจัยการผลิตด้านแรงงานของเยอรมันตะวันออกก็ประสบปัญหามากไม่แพ้ปัจจัยด้านเศรษฐกิจอื่นๆ แม้ว่าแรงงานจะมีการศึกษาสูงและไม่มีปัญหาเรื่องการว่างงาน แต่แรงงานกลับขาดกำลังใจในการทำงานและขาดจิตสำนึกว่าเป็นส่วนหนึ่งของหน่วยงานที่ตนทำอยู่ทำให้ผลงานที่ออกมาไม่มีคุณภาพมากนักและเกิดการย้ายงานบ่อยๆ นอกจากนี้ปัญหาแรงงานอพยพไปตั้งถิ่นฐานในเยอรมันตะวันตกเนื่องจากไม่พอใจสภาพการทำงานและได้รับเงินเดือนค่าจ้างไม่สอดคล้องกับภาระที่ต้องรับผิดชอบยิ่งทำให้ปัญหาดังกล่าวทวีความรุนแรงขึ้น การที่รัฐบาลนำเข้าแรงงานต่างด้าวมิได้ทำให้ปัญหาดังกล่าวลดน้อยลงแต่กลับสร้างปัญหาสังคมเพิ่มมากขึ้นเนื่องจากแรงงานต่างชาติถูกมองว่ามาแย่งงานทำ แม้ว่ารัฐบาลจะได้พยายามลดความไม่พอใจของประชาชนด้วยการกดราคาสินค้าให้ต่ำด้วยการทุ่มเงินอุดหนุนสินค้าแต่ก็ทำให้สินค้าขาดแคลนและมีคุณภาพต่ำ ความไม่พอใจด้านเศรษฐกิจที่ต่อเนื่องสะสมมาเป็นเวลานานและมองไม่เห็นทางออกที่ดีเป็นสาเหตุสำคัญที่ประชาชนเริ่มเคลื่อนไหวทางการเมือง

แม้ว่ารัฐธรรมนูญของเยอรมันตะวันออกกำหนดว่าประชาชนทุกคนมีส่วนร่วมในการสร้างสรรค์ประเทศให้เป็นสังคมนิยมเต็มรูปแบบตามแนวทางของมาร์ซและเลนิน แต่ในความเป็นจริงพรรค SED และรัฐบาลได้พยายามอย่างยิ่งยวดที่จะรวบอำนาจทุกอย่างไว้ที่ส่วนกลางและปฏิเสธแนวคิดแบบเสรีนิยมหรือการปฏิรูปใดๆ อีกทั้งยังใช้การสอดแนม ควบคุม และลงโทษประชาชนของ

ตนที่กระทำการใดๆ ที่รัฐพิจารณาว่าเป็นภัยต่อความมั่นคงของรัฐและของพรรค การที่นายมิคาอิล กอร์บาชอฟ ได้นำแนวทางเสรีนิยมบางส่วนมาใช้ปฏิรูปด้านการเมือง เศรษฐกิจและสังคมในสหภาพโซเวียต หรือการที่โปแลนด์และฮังการีกำลังก้าวไปสู่แนวทางเสรีนิยมตามแบบสภาพโซเวียตก็ยิ่งทำให้รัฐบาลเยอรมันตะวันออกยึดเกาะแนวทางสังคมนิยมแบบสตาลินอย่างเหนียวแน่นมากยิ่งขึ้นและยิ่งก่อความไม่พอใจให้แก่ประชาชนเยอรมันตะวันออกรวมไปถึงสมาชิกพรรค SED หัวก้าวหน้ามากยิ่งขึ้น

ความไม่พอใจในหมู่ประชาชนได้แปรเปลี่ยนไปเป็นพลังปฏิวัติที่พร้อมจะปะทะกับผู้นำของตน ในปี ค.ศ.1989 เนื่องจากเหตุการณ์สองเหตุการณ์ ได้แก่ การออกกฎระเบียบฉบับใหม่ว่าด้วยการเดินทางและการเดินทางออกนอกประเทศในเดือนธันวาคม ค.ศ.1988 และการเลือกตั้งส่วนท้องถิ่นในเดือนพฤษภาคม ค.ศ.1989 ข้อจำกัดที่เข้มงวดมากขึ้นในระเบียบดังกล่าวและการทุจริตผลการเลือกตั้งได้แสดงให้ประชาชนเยอรมันตะวันออกตระหนักว่าผู้นำพรรค SED ยังไม่ยอมเปลี่ยนแปลงหลักการและโลกทัศน์ของตนที่เคยมีมานานถึง 40 ปี ความอดทนของประชาชนได้ถึงที่สุดแล้ว ผู้อพยพลี้ภัยชาวเยอรมันตะวันออกหลายหมื่นคนได้เข้าไปพำนักอยู่ในสถานทูตเยอรมันตะวันตก ณ กรุงบูดาเปสต์ ปราก และวอร์ซอ รวมทั้งสำนักงานผู้แทนเยอรมันตะวันตกในกรุงเบอร์ลินตะวันออกเพื่อบีบบังคับให้รัฐบาลของตนยินยอมปล่อยให้พวกตนเดินทางไปสู่เยอรมันตะวันตกได้ตามที่ต้องการ ส่วนในประเทศเยอรมันตะวันออกเองนั้น บรรดากลุ่มฝ่ายค้านทั้งหลายต่างก็เริ่มการเคลื่อนไหวเพื่อจัดตั้งพรรคการเมืองในรูปแบบต่างๆ กันเพื่อเรียกร้องเสรีภาพจากพรรค SED ประชาชนที่กำลังโกรธแค้นจำนวนมากได้ออกมายังท้องถนนทุกๆวันเพื่อเรียกร้องสิทธิและเสรีภาพ ในพรรค SED เองก็เกิดความไม่พอใจในหมู่สมาชิกพรรคระดับล่างเนื่องจากบรรดาผู้นำพรรคระดับสูงไม่พยายามรับรู้และเข้าใจปัญหาของประเทศซึ่งเป็นเหตุให้สมาชิกพรรคขอลาออกจากการเป็นสมาชิกเป็นจำนวนมากตั้งแต่เดือนสิงหาคม ค.ศ.1989

ภายใต้สถานการณ์อันยุ่งยากเช่นนี้ เยอรมันตะวันออกไม่มีทางเลือกอื่นใดอีกนอกจากต้องเปลี่ยนแปลงบางอย่างเพื่อความอยู่รอดของพรรค SED ต่อไป การปรับเปลี่ยนผู้นำพรรคก็มิได้ทำให้ภาพลักษณ์ของพรรคดีขึ้นแต่อย่างใด เสียงของประชาชนหลายแสนคนที่พากันออกมาตามท้องถนนเพื่อเรียกร้องเสรีภาพดังยิ่งขึ้นทุกทีและจำนวนผู้ออกมาเดินขบวนประท้วงก็มีมากขึ้นทุกวัน พรรค SED ไม่มีทางเลือกอื่นใดอีกแล้วนอกจากจะต้องยอมตามความต้องการของประชาชน ในวันที่ 9 พฤศจิกายน ค.ศ.1989 รัฐบาลเยอรมันตะวันออกยินยอมเปิดกำแพงเบอร์ลินให้ประชาชนเยอรมันทั้งสองประเทศเดินทางไปมาหาสู่กันได้โดยเสรี เหตุการณ์ดังกล่าวนี้ถือได้ว่าการปฏิวัติในเยอรมันตะวันออกได้เสร็จสิ้นสมบูรณ์แล้ว

ส่วนนำ

การเปิดกำแพงเบอร์ลินโดยรัฐบาลเยอรมันตะวันออกเมื่อวันที่ 9 พฤศจิกายน ค.ศ.1989 นับว่าเป็นเหตุการณ์ที่สำคัญที่สุดเหตุการณ์หนึ่งที่ได้รับการบันทึกไว้ในประวัติศาสตร์โลกร่วมสมัย กำแพงเบอร์ลินเป็นส่วนหนึ่งของเส้นเขตแดนที่เคยแบ่งแยกรัฐสองรัฐที่มีประชากรเชื้อชาติเดียวกัน พูดภาษาเดียวกัน และเคยอยู่ร่วมกันเป็นประเทศมหาอำนาจที่ยิ่งใหญ่มาเป็นเวลาช้านาน ออกจากกันเป็นเวลาถึง 28 ปี ได้แก่ สหพันธ์สาธารณรัฐเยอรมันหรือเยอรมนีตะวันตกซึ่งมีรูปแบบการปกครองในระบอบประชาธิปไตย และ สาธารณรัฐประชาธิปไตยเยอรมันหรือเยอรมนีตะวันออกที่ปกครองโดยพรรคคอมมิวนิสต์ ภายในเวลาเพียง 1 ปี หลังจากนั้น เยอรมันตะวันออกได้ขอเข้ามารวมประเทศกับเยอรมันตะวันตกเมื่อวันที่ 3 ตุลาคม ค.ศ.1990 และได้กลายเป็นรัฐ 5 รัฐของสหพันธ์สาธารณรัฐเยอรมันซึ่งก็หมายถึงว่าเยอรมนีสามารถรวมชาติกันได้อีกครั้งหนึ่ง (ครั้งแรกโดยบิสมาร์คเมื่อปี ค.ศ. 1870) และอาจถือได้ว่าบทหนึ่งแห่งประวัติศาสตร์โลกที่เคยถูกแบ่งแยกและร้อนระอุไปด้วยสงครามเย็นได้ปิดฉากลง

การปฏิวัติในเยอรมันตะวันออกได้จุดประกายและแพร่เชื้อแห่งการปฏิวัติไปทั่วภูมิภาคยุโรปตะวันออกที่ยังคงปกครองในระบอบคอมมิวนิสต์อยู่ (แม้ว่าฮังการีเป็นประเทศแรกในกลุ่มรัฐบริวารของสหภาพโซเวียตที่ตัดสินใจเปิดม่านเหล็กโดยที่ปราศจากความรุนแรงใดๆก็ตาม จึงไม่ถือว่ามีการปฏิวัติเกิดขึ้นในฮังการี) ในชั่วเวลาเพียง 2 เดือน ประชาชนในเช็คโกสโลวาเกีย โปแลนด์ บัลแกเรีย ต่างพากันออกสู่ท้องถนนเพื่อเรียกร้องประชาธิปไตยและต่างก็ประสบความสำเร็จในการโค่นล้มระบอบการปกครองที่เคยกดขี่พวกตนมาเป็นเวลานานถึง 40 ปี โดยแทบจะไม่เสียเลือดเนื้อแต่อย่างใด ยกเว้นในโรมาเนียที่การต่อสู้ระหว่างประชาชนที่มีทหารส่วนใหญ่ให้การสนับสนุนกับกองกำลังรักษาความปลอดภัย (Sicuritate) ของรัฐบาลจอมเผด็จการภายใต้การนำของนายนิโคไล เชาเชสกู ต้องจบลงอย่างนองเลือดโดยที่ฝ่ายประชาชนชาวโรมาเนียได้รับชัยชนะเป็นของขวัญวันคริสต์มาสในวันที่ 25 ธันวาคม ค.ศ.1989 อีก 2 ปีหลังจากนั้นสหภาพโซเวียตซึ่งเคยเป็นผู้นำของโลกคอมมิวนิสต์ก็ถึงแก่กาลล่มสลาย และหมายถึงยุคแห่งสงครามเย็นที่เริ่มขึ้นมาตั้งแต่ปี ค.ศ.1947 สิ้นสุดลงอย่างเป็นทางการ

การสิ้นสุดสงครามเย็นที่เริ่มต้นขึ้นจากการปฏิวัติในเยอรมันตะวันออกเป็นเสมือนหนึ่งปัจจัยที่ผลักดันให้สหภาพยุโรปเร่งบูรณาการทั้งในเชิงลึกและเชิงกว้าง สนธิสัญญามาสทริชท์ (Treaty of Maastricht 1993) และสนธิสัญญาอัมสเตอร์ดัม (Treaty of Amsterdam 1997) นอกจากจะทำให้สมาชิกของสหภาพยุโรปรวมตัวกันอย่างเหนียวแน่นมากขึ้นจนนำไปสู่การจัดตั้งสหภาพทางการเงินและการนำเงินตราสกุลเดียวกันมาใช้ตั้งแต่ปี ค.ศ.1999 แล้ว ยังทำให้ยุโรปประสานนโยบายต่างประเทศและนโยบายด้านความมั่นคงได้ดียิ่งขึ้นในรูปของ CFSP (Common Foreign and

Security Policy) นอกจากนี้ยุโรปยังขยายสมาชิกภาพไปสู่ประเทศในยุโรปตะวันออกและยุโรปใต้อย่างกว้างขวางจนบัดนี้มีจำนวนสมาชิกมากถึง 27 ประเทศแล้ว และยังมีประเทศในกลุ่มคอมมิวนิสต์เดิมที่กำลังรอการเข้าไปเป็นสมาชิกโดยสมบูรณ์อีก เหตุการณ์ที่เกิดขึ้นที่ชาวยุโรปก่อนปี ค.ศ.1989 ไม่คาดคิดว่าจะเป็นไปได้คือการที่ประเทศอดีตสมาชิกกติกาสนธิสัญญาวอร์ซอ (Warsaw Pact) บางประเทศได้กลายเป็นสมาชิกขององค์การที่เคยเป็นศัตรูหมายเลขหนึ่งของพวกตน นั่นคือองค์การสนธิสัญญาร่วมป้องกันแอตแลนติกเหนือหรือองค์การนาโต นอกจากนี้ การบูรณาการของยุโรปยังเป็นตัวอย่างสำคัญที่ทำให้เกิดการรวมกลุ่มหรือการร่วมมือระดับภูมิภาคมีมากขึ้นในเกือบทุกส่วนของโลกหรือที่มีอยู่แล้วก็กำลังเคลื่อนไหวไปในทิศทางที่เข้มข้นมากขึ้น

ดังนั้น เราอาจกล่าวได้ว่าการปฏิวัติในเยอรมันตะวันออกซึ่งเป็นทั้งเหตุและผลของการสิ้นสุดสงครามเย็นและตามมาซึ่งระบบโลกแบบใหม่ที่ยังไม่อาจกำหนดรูปแบบที่แน่ชัดลงไปได้ จึงเป็นเหตุการณ์ที่ควรค่าแก่การศึกษาอย่างลึกซึ้งให้เข้าใจว่าเพราะสาเหตุใดที่รัฐหนึ่งที่เคยสามารถยืนหยัดและดำรงความเป็นรัฐมาได้ถึง 40 ปีต้องล่มสลายลงอย่างฉับพลันทันทีและได้สูญหายไปจากแผนที่ของยุโรปตลอดไป นอกจากนี้การศึกษาในเรื่องนี้อาจนำไปใช้ในการศึกษาวิจัยเชิงเปรียบเทียบกับประเทศที่ถูกแบ่งแยกและพยายามที่จะรวมประเทศกันตามรูปแบบที่แต่ละฝ่ายคิดว่าสมควรจะเป็น ดังเช่นประเทศเกาหลีเหนือและเกาหลีใต้ หรือประเทศที่ต้องการจะรวมดินแดนที่ตนคิดว่าถูกแบ่งแยกในขณะที่ดินแดนส่วนนั้นก็ต้านทานความพยายามนั้นอย่างเต็มที่ดังเช่นประเทศจีนและไต้หวัน

วัตถุประสงค์ของโครงการวิจัย

1) เพื่อศึกษาเหตุปัจจัยทั้งภายนอกและภายในที่นำไปสู่การปฏิวัติในเยอรมันตะวันออก ซึ่งจะส่งผลกระทบต่อการปฏิวัติในยุโรปตะวันออกจนทำให้ระบอบคอมมิวนิสต์ในยุโรปตะวันออกล่มสลายลง

2) เพื่อเป็นพื้นฐานสำหรับการศึกษาระบบระหว่างประเทศในยุคหลังสงครามเย็น การบูรณาการยุโรปทั้งในแนวลึก (vertical) และแนวกว้าง (horizontal)

3) เพื่อเป็นตัวอย่างหนึ่งในการศึกษาเรื่องของการรวมชาติซึ่งอาจเป็นในลักษณะการวิเคราะห์แบบเจาะลึกหรือเป็นไปในแบบการวิเคราะห์เชิงเปรียบเทียบ

ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ

1) เพื่อเพิ่มพูนความรู้และความเข้าใจอย่างลึกซึ้งของผู้วิจัยเองในเรื่องของการสิ้นสุดสงครามเย็น การรวมประเทศเยอรมนี การบูรณาการยุโรป และระบบความสัมพันธ์ระหว่างประเทศในยุคหลังสงครามเย็น ซึ่งล้วนแล้วแต่เป็นประเด็นที่สำคัญอย่างยิ่งในสาขาวิชาความสัมพันธ์ระหว่างประเทศ

2) เพื่อนำความรู้และความเข้าใจนี้ไปใช้ในการเรียนการสอนในวิชาที่เกี่ยวข้องกับการเมืองระหว่างประเทศ นโยบายต่างประเทศของมหาอำนาจ และการเมืองการปกครองของประเทศในยุโรป รวมไปถึงวิชาที่เกี่ยวข้องกับความสัมพันธ์และนโยบายต่างประเทศของประเทศในยุโรป ซึ่งบางส่วนของวิชาเหล่านี้ผู้วิจัยก็กำลังสอนอยู่หรือตั้งใจจะทำการสอนในอนาคต

3) เพื่อเป็นประโยชน์แก่นิสิตนักศึกษาและสาธารณชนทั่วไปที่สนใจประเด็นดังกล่าวและนำการวิจัยฉบับนี้ไปเป็นพื้นฐานหรือไปประกอบการศึกษาวิจัยในประเด็นที่เกี่ยวข้องต่อไปในอนาคต

ผลงานวิจัยที่เกี่ยวข้องและ/หรือเอกสารอ้างอิง

เนื่องจากการวิจัยนี้เป็นการวิจัยเชิงเอกสาร ผู้วิจัยจึงเน้นการใช้เอกสารอ้างอิงดังต่อไปนี้

1) เอกสารขั้นปฐมภูมิ ได้แก่ เอกสารราชการ สนธิสัญญา สุนทรพจน์ คำให้สัมภาษณ์ แถลงการณ์ คำปราศรัย จดหมายเปิดผนึก คำสั่งอันถือเป็นกฎหมาย รายงานการประชุม บันทึกความทรงจำของบุคคลที่อยู่ร่วมในเหตุการณ์ ฯลฯ

2) เอกสารขั้นทุติยภูมิ ได้แก่ หนังสือที่เขียนเกี่ยวกับเรื่องราวที่เกี่ยวข้องกับการวิจัยในทุกแง่มุม บทความในวารสารทางวิชาการ

3) เอกสารขั้นตติยภูมิ ได้แก่ หนังสือพิมพ์ นิตยสาร

เอกสารเหล่านี้ส่วนใหญ่ผู้วิจัยเลือกใช้เอกสารต้นฉบับในภาษาเยอรมัน รองลงมาเป็นเอกสารในภาษาอังกฤษ และฝรั่งเศส ตามลำดับ ซึ่งบางส่วนผู้วิจัยมีอยู่แล้ว ในส่วนที่เหลือและที่จำเป็นต้องใช้นั้นผู้วิจัยจะทำการสืบค้นต่อไป

ระเบียบวิธีวิจัย

ผู้วิจัยเลือกใช้ทฤษฎีสัจนิยมใหม่ (Neorealist Theory/ Neorealismus) ตามแนวทางของอาร์โนลด์ แบร์กชเตรสเซอ (Arnold Bergstraesser) และศาสตราจารย์ ดร.กอตฟรีด-คาร์ล คินเดอร์มันน์ (Prof.Dr.Gottfried-Karl Kindermann) ซึ่งเป็นผู้ก่อตั้งทฤษฎีนี้ตามแบบ German School

จากหนังสือเรื่อง Grundelemente der Weltpolitik ของศาสตราจารย์คินเดอร์มันน์ ท่านได้ระบุว่าทฤษฎีสัจนิยมใหม่หรือ Neorealismus นี้ ได้รับการพัฒนามาจากแนวคิดสัจนิยมทางการเมืองแบบดั้งเดิมที่ไรน์โฮล์ด นีบัวร์ (Reinhold Niebuhr) ผู้เป็นเสาหลักทางความคิดของทฤษฎีนี้เป็นผู้นำประเด็นด้านปรัชญา-มานุษยวิทยามาใช้ประกอบทฤษฎี ในขณะที่ฮันส์ เจ มอร์เกนเธา (Hans J. Morgenthau) เป็นผู้วางรากฐานระเบียบวิธีการในการใช้ทฤษฎีดังกล่าวในระบบทฤษฎีทางด้านรัฐศาสตร์ สาขาวิชาการเมืองระหว่างประเทศ

การให้ชื่อทฤษฎีว่า *"สัจนิยมใหม่ (Neorealismus)"* นี้ชี้ให้เห็นถึงข้อเท็จจริงที่ว่าสัจนิยมใหม่นี้ย่อมแตกต่างจากสัจนิยมแบบดั้งเดิม เนื่องจากได้รับอิทธิพลจากการค้นคว้าวิจัยใหม่ๆ แรงบันดาลใจ

ที่สำคัญที่สุดที่ทำให้ทฤษฎีนี้เป็นรูปร่างขึ้นมานั้นมาจากแนวคิดของอาร์โนลด์ แบร์กชเตรสเซอ (Arnold Bergstraesser) ผู้เป็นบิดาของสาขาวิชารัฐศาสตร์สมัยใหม่ในเยอรมนี มาจากกลุ่มทฤษฎีการตัดสินใจ (Entscheidungstheorien) ที่ใช้ในการศึกษานโยบายต่างประเทศ มาจากกลุ่มทฤษฎีระบบ (Systemtheorien) ทางด้านการเมืองระหว่างประเทศ และแน่นอนว่าบางส่วนต้องมาจากการวิจัยด้านสังคมจิตวิทยา

หากเปรียบเทียบกับแนวคิดของมอร์เกนเธาแล้ว สัจนิยมใหม่มิได้มองว่า *"อำนาจ"* เป็นแรงขับเคลื่อนที่สำคัญอันดับแรกที่นำไปสู่พฤติกรรมทางการเมือง ตามความเห็นของนักทฤษฎีสัจนิยมใหม่นั้นอำนาจถูกกำหนดจากความตั้งใจอันหลากหลายและการแข่งขันกันแสวงหาผลประโยชน์ในโลกแห่งความเป็นจริงทางด้านการเมืองเพื่อใช้ในการทำให้ตนเอง (รัฐ) อยู่รอดหรือเพื่อเน้นให้โลกประจักษ์ความมีตัวตนของรัฐทั้งในเชิงรุกและเชิงรับ เราจึงต้องนำอำนาจมาใช้ร่วมกับตัวแปรอื่นๆในการวิเคราะห์สถานการณ์การเมืองระหว่างประเทศ (Konstellationsanalyse)

ดังนั้น เราจึงอาจสรุปแนวคิดของทฤษฎีสัจนิยมใหม่ได้ดังนี้

1) เป็นแนวคิดแบบวิเคราะห์และวิพากษ์โดยตั้งอยู่บนรากฐานของการเปรียบเทียบประสบการณ์ทั้งในทางทฤษฎีและปฏิบัติโดยพิจารณาจากตัวแปรที่เกี่ยวข้องกับมนุษย์ทั้งในเรื่องแรงบันดาลใจ วิธีการแสดงออกหรือปฏิกิริยาตอบโต้ในทางการเมืองระหว่างประเทศ

2) การเน้นการวิจัยที่ที่ใช้ประวัติศาสตร์และมานุษยวิทยาในการมองลำดับพัฒนาการของเหตุการณ์ที่เกิดขึ้นโดยพิจารณาจากอดีตมาจนถึงปัจจุบัน

3) ด้วยความสำนึกว่าระเบียบวิธีการในการศึกษาวิจัยทางด้านรัฐศาสตร์นั้นเป็นการบูรณาการความรู้ในลักษณะสหวิชาการ

4) เป็นการแสดงหน่วยทางด้านพฤติกรรมอย่างเป็นระบบและความสัมพันธ์ระหว่างหน่วยเหล่านั้นในระดับของการมีปฏิสัมพันธ์ที่แตกต่างกันของการเมืองระหว่างประเทศหรือความสัมพันธ์ข้ามชาติในลักษณะอื่นๆ

5) ในการวิเคราะห์ เราต้องไม่ลืมพิจารณาปัจจัยเรื่องพฤติกรรมของผู้มีส่วนทำให้เกิดสถานการณ์นั้นๆ โดยพิจารณาจุดยืนที่แตกต่างกัน ประสบการณ์ ผลประโยชน์ และโลกทัศน์ของบุคคลเหล่านั้น

6) ให้ตระหนักว่าตัวแปรภายในของรัฐที่มีปฏิสัมพันธ์กันเองในรัฐหรือระหว่างรัฐมีความสำคัญไม่ยิ่งหย่อนไปกว่าตัวแปรระหว่างประเทศในการวิเคราะห์ด้านการเมืองระหว่างประเทศ

7) ความคิดในเรื่องสาเหตุของการเกิดวิกฤติการณ์ที่มีหลากหลายสาเหตุในกระบวนการทางการเมืองที่ดำเนินสืบเนื่องมากจากอดีตจนกระทั่งถึงปัจจุบัน

เราอาจกล่าวโดยสรุปได้ว่าวัตถุประสงค์ที่สำคัญที่สุดของทฤษฎีสัจนิยมใหม่ในแบบ German School นี้คือการพัฒนาและสังเคราะห์วิธีการและกระบวนการในการวิจัยด้านการเมืองระหว่างประเทศให้มีความสมบูรณ์แบบมากยิ่งขึ้นไปกว่าสัจนิยมในรูปแบบดั้งเดิม

ขอบเขตของการวิจัย

ผู้วิจัยเน้นการวิจัยไปที่เหตุการณ์ที่เกิดขึ้นในเยอรมันตะวันออกเป็นหลัก โดยเฉพาะอย่างยิ่งเหตุการณ์ที่เกิดขึ้นตั้งแต่ต้นปี ค.ศ.1989 ซึ่งอาจจะมีการวิเคราะห์เหตุการณ์ก่อนหน้านี้บ้างเพื่อเป็นการโยงเหตุการณ์ให้เป็นเหตุเป็นผลกันและเพื่อช่วยให้เข้าใจได้ดีขึ้น การวิจัยจะสิ้นสุดลงเมื่อรัฐบาลเยอรมันตะวันออกตัดสินใจเปิดกำแพงเบอร์ลินในเดือนพฤศจิกายน ค.ศ.1989

สารบัญ

1. สภาพเศรษฐกิจและสังคมของเยอรมันตะวันออกในช่วงต้นทศวรรษ 1980 จนกระทั่งถึงปี ค.ศ.1989 11

2. สภาพการณ์ทางการเมืองในเยอรมันตะวันออกในช่วงทศวรรษ 1980 จนถึงปี ค.ศ.1988 และสาเหตุภายในโดยตรงที่ก่อให้เกิดการปฏิวัติใน ช่วงครึ่งแรกของปี ค.ศ.1989 16

3. กลุ่มฝ่ายค้านรัฐบาลในเยอรมันตะวันออกในช่วงทศวรรษ 1980 21
   - 3.1. กลุ่มฝ่ายค้านที่อยู่นอกการอุปถัมภ์ของคริสต์จักร
   - 3.2. กลุ่มฝ่ายค้านที่อยู่ภายใต้การอุปถัมภ์ของคริสต์จักร

4. การปฏิวัติในเยอรมันตะวันออกในฤดูใบไม้ร่วงปี ค.ศ.1989 และ สาเหตุที่ก่อให้เกิดการปฏิวัติ 25
   - 4.1. ระเบียบเกี่ยวกับการเดินทางและการออกนอกประเทศ ประกาศใช้เมื่อวันที่ 30 พฤศจิกายน ค.ศ.1988
   - 4.2. การเลือกตั้งส่วนท้องถิ่นในเยอรมันตะวันออกในเดือนพฤษภาคม ค.ศ.1989

5. การลงคะแนนเสียงด้วยเท้า – การปฏิวัติในเยอรมันตะวันออกในฤดูใบไม้ร่วง ของปี ค.ศ.1989 32
   - 5.1. การเดินทางออกนอกประเทศและคลื่นผู้อพยพจากเยอรมันตะวันออก

6. การเดินขบวนประท้วงอย่างสงบตราบจนกระทั่งถึงการเปิดกำแพงเบอร์ลิน ในวันที่ 9 พฤศจิกายน ค.ศ.1989 40
   - 6.1. การจัดตั้งกลุ่มเคลื่อนไหวของมวลชน พรรคการเมืองใหม่ และ ความแตกแยกในหมู่พรรคพันธมิตรของพรรค SED
   - 6.2. การปลดนายฮอนเนคเคอร์ออกจากตำแหน่งและแต่งตั้ง นายเอกอน เครนส์ขึ้นมาดำรงตำแหน่งผู้นำพรรคแทน และสถานการณ์ ในเยอรมันตะวันออกจนกระทั่งถึงการเปิดกำแพงเบอร์ลิน

บทสรุป 53

เชิงอรรถ 57

บรรณานุกรม **70**

การปฏิวัติในประเทศสาธารณรัฐประชาธิปไตยเยอรมัน (German Democratic Republic – GDR) หรือ เยอรมันตะวันออกในฤดูใบไม้ร่วง ปีค.ศ.1989

1. สภาพเศรษฐกิจและสังคมของเยอรมันตะวันออกในช่วงต้นทศวรรษ 1980 จนกระทั่งถึงปี ค.ศ. 1989

นอกเหนือจากประเทศฮังการี หากเราพิจารณาเฉพาะด้านเศรษฐกิจแล้ว เยอรมันตะวันออกนับได้ว่าเป็นประเทศในกลุ่มกติกาสนธิสัญญาวอร์ซอ (Warsaw Pact) ที่เข้มแข็งที่สุดและประสบความสำเร็จมากที่สุด ภาคอุตสาหกรรมของเยอรมันตะวันออกสามารถผลิตสินค้าส่งออกมาได้อย่างหลากหลาย นอกจากนี้ยังเป็นประเทศผู้นำด้านเทคโนโลยีระดับสูงในกลุ่มประเทศสังคมนิยมแบบคอมมิวนิสต์ด้วยกัน ภาคเกษตรกรรมของประเทศให้ผลผลิตที่สูงและอย่างต่อเนื่องตามเงื่อนไขของระบบเศรษฐกิจแบบวางแผนจากส่วนกลาง (Plan Economy) ซึ่งสภาพการทำงานและการดำรงชีพของประชาชนยังจัดได้ว่าดีกว่าประเทศในระบบเศรษฐกิจเดียวกัน ประชาชนชาวเยอรมันตะวันออกมีชีวิตอยู่อย่างไม่ขัดสน สินค้าจำเป็นสำหรับการดำรงชีพได้รับการอุดหนุนด้านการเงินจากรัฐจนมีราคาที่ต่ำมาก นอกจากนี้การว่างงานก็ไม่ปรากฏในสังคมเยอรมันตะวันออกเนื่องจากรัฐคอยดูแลมิให้เกิดการว่างงานขึ้น

อย่างไรก็ตาม เหตุผลหลักประการหนึ่งที่เยอรมันตะวันออกสามารถดำเนินกิจกรรมทางเศรษฐกิจในทุกแขนงได้ผลเป็นที่น่าประทับใจได้นั้นก็เพราะได้รับความช่วยเหลือด้านการเงินอย่างมากจากประเทศสหพันธ์สาธารณรัฐเยอรมัน (Federal Republic of Germany) หรือเยอรมันตะวันตกโดยเฉลี่ยถึงปีละ 1.5 พันล้านมาร์คในรูปของการให้สินเชื่อและการอุดหนุนด้านการเงินในรูปแบบต่างๆ นอกจากนี้เยอรมันตะวันออกยังสามารถส่งสินค้าเข้าไปขายยังประชาคมเศรษฐกิจยุโรปที่ร่ำรวยได้โดยผ่านพ่อค้าคนกลางชาวเยอรมันตะวันตก[1]

สถานการณ์อันสงบเนื่องจากทุกอย่างดูเสมือนว่ากำลังดำเนินไปด้วยดีนั้นกลับพลิกผันไปโดยสิ้นเชิง เมื่อความไม่พอใจของประชาชนชาวเยอรมันตะวันออกปะทุขึ้นมาโดยที่ไม่มีใครคาดฝัน การที่ประชาชนนับพันพากันหนีออกนอกประเทศโดยเข้าไปขอลี้ภัยในสถานทูตของเยอรมันตะวันตกในโปแลนด์ ฮังการี และเช็คโกสโลวาเกีย ได้ทำลายภาพลักษณ์ของรัฐตัวอย่างหลังม่านเหล็กไปโดยสิ้นเชิงและได้ฉายภาพของอีกสาธารณรัฐหนึ่งที่แตกต่างออกไปจากที่ชาวโลกเคยเข้าใจด้วยโครงสร้างพื้นฐานที่ล้าหลังและถูกปล่อยปละละเลยรวมทั้งโรงงานอุตสาหกรรมที่เก่าล้าสมัยไร้การพัฒนาใดๆ

สาเหตุหลักที่ก่อให้เกิดเหตุการณ์ดังกล่าวขึ้นก็คือระบบเศรษฐกิจที่เยอรมันตะวันออกใช้มาตลอดเป็นเวลาถึง 40 ปี รัฐธรรมนูญมาตรา 9 ระบุว่าสาธารณรัฐประชาธิปไตยเยอรมัน *“...ดำเนินนโยบายเศรษฐกิจแบบวางแผนจากส่วนกลาง (Plan Economy)...”* ซึ่งนั่นย่อมหมายถึงเศรษฐกิจ

ของประเทศทั้งระบบถูกกำหนดและตัดสินใจโดยรัฐบาล ไม่ว่าจะเป็นการผลิตหรือการแบ่งสรรวัตถุดิบเพื่อใช้ในการผลิต รัฐเป็นผู้กำหนดเป้าหมาย สัดส่วนการผลิต ค่าจ้าง และราคา รวมทั้งผูกขาดการค้าขายต่างประเทศ จุดอ่อนที่สำคัญของระบบเศรษฐกิจแบบนี้ก็คือการขาดการแข่งขันซึ่งตามมาด้วยการขาดกลไกกำหนดราคาในระบบเศรษฐกิจแบบแข่งขันเสรี นอกจากนี้ระบบราชการที่ใหญ่โตอุ้ยอ้ายก็มิได้ทำให้กระบวนการผลิตดำเนินไปได้ด้วยดี ส่วนผู้ผลิตก็มีแนวโน้มที่จะดำเนินการตามกรอบที่รัฐได้กำหนดไว้อย่างเข้มงวดซึ่งส่งผลกระทบในทางลบต่อกลไกตลาดอย่างยิ่ง ระบบเศรษฐกิจดังกล่าวมิได้มีส่วนช่วยพัฒนาการบริหารจัดการให้ดีขึ้น คุณภาพสินค้า การผลิตโดยเน้นที่อุปทาน และไม่มีการนำนวัตกรรมด้านการผลิตใหม่ๆมาใช้เลย [2]

ตั้งแต่ที่นายเอริค ฮอนเนคเคอร์ (Eric Honecker) ก้าวขึ้นมากุมอำนาจบริหารประเทศนั้น รัฐบาลที่นำโดยพรรคเอกภาพสังคมนิยมแห่งเยอรมนี (Sozialistische Einheit Deutschlands - SED) ได้เน้นเอกภาพในนโยบายด้านเศรษฐกิจและสังคมตามแบบอุดมการณ์คอมมิวนิสต์ นั่นย่อมหมายถึงว่าระดับคุณภาพชีวิตด้านวัตถุ ด้านจิตใจ และด้านวัฒนธรรมจะต้องได้รับการส่งเสริมให้ก้าวหน้าไปพร้อมๆกับอัตราการผลิต เอกภาพของนโยบายเศรษฐกิจและสังคมดังกล่าวจะต้องมีส่วนกระตุ้นให้ประชาชนชาวเยอรมันตะวันออกรู้สึกตื่นตัวทางการเมืองและพร้อมที่จะยอมรับรูปแบบทางสังคมที่เป็นเอกลักษณ์ตามแบบฉบับ *"เยอรมันตะวันออก"* โครงการที่รวมนโยบายด้านเศรษฐกิจ การเมือง และสังคมเข้าด้วยกันซึ่งเป็นโครงการที่นับว่าใหญ่ที่สุดนี้ หากประสบความสำเร็จก็จะส่งผลให้พรรค SED สามารถดำรงความชอบธรรมในการกุมบังเหียนประเทศอยู่ได้[3] แต่ทว่าสิ่งที่เป็นผลลัพธ์อันเกิดจากนโยบายดังกล่าวจะได้รับการวิเคราะห์อย่างละเอียดโดยแยกแยะเป็นประเด็นเพื่อให้เห็นได้อย่างชัดเจนเป็นลำดับ

แผนกระตุ้นเศรษฐกิจ 5 ปี ระหว่างปี ค.ศ.1986-1990 ได้กำหนดให้รายได้ประชาชาติเพิ่มขึ้นโดยเฉลี่ยร้อยละ 4.6 ต่อปีหลังจากที่อัตราการเพิ่มระหว่างปี ค.ศ.1981-1985 อยู่ที่ร้อยละ 4.5 ต่อปี อย่างไรก็ตาม อัตราการเพิ่มของรายได้ประชาชาติในช่วง 3 ปีแรกของแผน (1986-1988) ก็มิได้ถึงระดับที่ได้กำหนดไว้ แม้ว่ารายได้ประชาชาติในปี ค.ศ.1986 จะมีอัตราเจริญเติบโตเกือบถึงเป้าที่วางไว้ คือร้อยละ 4.5 แต่กลับลดลงต่ำกว่าเป้าเป็นอย่างมากในปี ค.ศ.1987 ซึ่งเหลือเพียงร้อยละ 3.6 และต่ำลงไปอีกในปี ค.ศ.1988 เหลือเพียงร้อยละ 3 เท่านั้น[4] จากการพัฒนาที่ไม่สร้างความพึงพอใจนักให้แก่บรรดาผู้นำพรรคและผู้นำด้านเศรษฐกิจของประเทศเป็นเหตุให้ในวันที่ 14 ธันวาคม ค.ศ. 1988 สภาประชาชน (Volkskammer - เป็นชื่อที่ใช้เรียกรัฐสภาของเยอรมันตะวันออก) ได้ออกกฎหมายแก้ไขอัตราการเจริญเติบโตทางเศรษฐกิจในแผนกระตุ้นเศรษฐกิจให้ลดลงอยู่ในระดับปานกลางคือที่ ร้อยละ 4 ต่อปี [5]

ในส่วนที่เกี่ยวกับที่พักอาศัยนั้น ในปี ค.ศ.1986 เยอรมันตะวันออกมีห้องชุดที่รัฐได้สร้างให้ประชาชนได้พักอาศัยเป็นจำนวน 6,910,720 หน่วย ซึ่งในจำนวนนั้นเป็นห้องชุดที่สร้างขึ้นมาใหม่

ภายหลังสงครามโลกครั้งที่สองจำนวน 2,625,881 หน่วย และที่ปรับปรุงจากโครงสร้างเดิมที่มีอยู่ก่อนหน้าจำนวน 1,351,814 หน่วย[6] สถิติการสร้างห้องชุดเพื่อการพักอาศัยที่ดีที่สุดของเยอรมันตะวันออกที่ได้บันทึกไว้ตั้งแต่ปี ค.ศ.1981 คือ 125,731 หน่วย หลังจากนั้นการสร้างที่พักอาศัยก็ลดลงไปอย่างต่อเนื่องในปี ค.ศ. 1987 มีการสร้างห้องชุดจำนวนเพียง 113,974 หน่วยเฉพาะในปี ค.ศ.1988 ที่ฤดูหนาวไม่หนาวจัดเท่ากับปีก่อนหน้านี้ที่สถิติการสร้างห้องชุดดีขึ้นกว่าปีที่ผ่านมาโดยจำนวน 219,243 หน่วย[7] อย่างไรก็ตามจำนวนของห้องชุดที่วางแผนไว้ว่าจะสร้างขึ้นใหม่ตามแผนกระตุ้นเศรษฐกิจปี ค.ศ.1989 มีจำนวนน้อยกว่าปีก่อนหน้านี้ (108,000 แทนที่จะเป็น 110,000 หน่วย) ในทางตรงกันข้าม จำนวนของห้องชุดที่ปรับปรุงขึ้นมาจากของเก่ากลับมีจำนวนเพิ่มมากขึ้นกว่าในปีก่อนหน้า (104,000 แทนที่จะเป็น 101,000 หน่วย) สถิติดังกล่าวแสดงให้เห็นว่ารัฐบาลได้ปรับเปลี่ยนนโยบายในเรื่องการก่อสร้างที่พักอาศัย โดยที่รัฐพยายามประหยัดงบประมาณในการก่อสร้างเพื่อให้ได้ผลที่ใกล้เคียงกัน รัฐบาลใช้เงินในการก่อสร้างห้องชุดใหม่หนึ่งหน่วยเท่ากันกับที่รัฐใช้จ่ายเงินเพื่อการบูรณะห้องชุดเก่าให้เหมาะแก่การอยู่อาศัยต่อไปได้เป็นจำนวนถึง 3 หน่วย นอกจากนี้การก่อสร้างโดยมุ่งเน้นการประหยัดงบประมาณทำให้ห้องชุดที่สร้างขึ้นมานั้นคับแคบและห้องต่างๆก็เล็กลงจนน่าอึดอัด แม้แต่นายเอริค ฮอนเนคเคอร์ผู้นำพรรค SED เองยังยอมรับว่า ในปลายปี ค.ศ.1990 ห้องชุดในเยอรมันตะวันออกร้อยละ 14 ไม่มีอ่างอาบน้ำ ห้องอาบน้ำ หรือ แม้แต่ฝักบัวที่ใช้อาบน้ำ และร้อยละ 21 ไม่มีห้องสุขาภายในห้องชุด (เข้าใจว่ามีห้องสุขาแบบใช้ร่วมกันนอกห้องชุดของแต่ละชั้น) นอกจากนี้ ร้อยละ 50 ของห้องชุดทั้งหมดไม่มีเครื่องทำความร้อนที่ทันสมัย[8]

ในภาคการค้าต่างประเทศกับชาติตะวันตกนั้น เยอรมันตะวันออกสูญเสียสัดส่วนในตลาดมากยิ่งขึ้นทุกทีมาตั้งแต่ปี ค.ศ.1985 สินค้าขาเข้าจากเยอรมันตะวันออกไปยังประเทศกลุ่ม OECD (โดยไม่นับรวมการค้าระหว่างเยอรมันตะวันตกและตะวันออก) มีสัดส่วนลดลงไปเรื่อยๆ แนวโน้มดังกล่าวยังเกิดขึ้นกับการค้าระหว่างเยอรมันทั้งสองประเทศ การที่เศรษฐกิจของเยอรมันตะวันออกอ่อนแอลงทำให้ค่าเงินของประเทศอ่อนตัวลงไปด้วยเมื่อเปรียบเทียบกับเงินมาร์คของเยอรมันตะวันตก ในปี ค.ศ. 1980 เยอรมันทั้งสองประเทศค้าขายกันโดยคิดค่าเงิน 1 มาร์คตะวันตกเท่ากับ 2.40 มาร์คตะวันออก ในปี ค.ศ.1989 1 มาร์คตะวันตกสามารถแลกเงินมาร์คตะวันออกได้ถึง 4.40 มาร์ค[9] เยอรมันตะวันออกมุ่งเน้นความสัมพันธ์ทางเศรษฐกิจโดยเฉพาะกับประเทศในกลุ่มสมาชิกโคมิคอน (Comecon) ซึ่งเป็นกลุ่มประเทศคอมมิวนิสต์เหมือนกันโดยมีจุดมุ่งหมายเพื่อคงความเป็นที่หนึ่งของกลุ่มทั้งทางด้านเศรษฐกิจและเทคโนโลยี แต่ทว่าการค้าขายกับกลุ่มรัฐสมาชิกโคมิคอนจนถึงปี ค.ศ. 1989 ก็มิได้ราบรื่นและยังมีอัตราลดลงอีกต่างหาก[10] อย่างไรก็ตามเยอรมันตะวันออกมีข้อได้เปรียบเหนือกว่าประเทศในกลุ่มสมาชิกโคมิคอนด้วยกันเนื่องจากได้รับผลประโยชน์ไม่น้อยจากการค้าขายกับเยอรมันตะวันตกซึ่งมักจะคิดเสมอว่าเยอรมันทั้งสองส่วนนี้แท้ที่จริงแล้วก็คือประเทศเดียวกัน เยอรมันตะวันออกจึงส่งสินค้าไปยังเยอรมันตะวันตกโดยที่แทบไม่ต้องเสียภาษีขาเข้าแต่อย่างใด และยังได้รับเครดิตและความช่วยเหลือในรูปแบบต่างๆจากเยอรมันตะวันตกอีกเป็นอันมาก[11]

หลังจากที่คณะผู้ปกครองของเยอรมันตะวันออกได้ตัดเงินงบประมาณเพื่อการลงทุนลงไปอย่างมากเพื่อออมเงินไปชดใช้หนี้สินต่างประเทศโดยเฉพาะกับประเทศเจ้าหนี้ตะวันตก ทำให้เศรษฐกิจของเยอรมันตะวันออกเกิดช่องว่างทางการลงทุนซึ่งส่งผลกระทบในทางลบอย่างยิ่งต่อภาคธุรกิจส่วนใหญ่ (ซึ่งลงทุนโดยรัฐ) เยอรมันตะวันออกใช้จ่ายเงินเพื่อการพลังงานไปมากถึงปีละ 9-10 พันล้านมาร์ค ซึ่งมากถึง 1 ใน 3 ของการลงทุนทางด้านอุตสาหกรรมทั้งหมด[12] การที่ราคาน้ำมันดิบและก๊าซธรรมชาติเพิ่มสูงขึ้นตลอดช่วงทศวรรษ 1980 ทำให้เยอรมันตะวันออกลงทุนไปในการทำเหมืองถ่านหินเพื่อใช้เป็นพลังงานทดแทนซึ่งกลายเป็นการลงทุนที่ผิดพลาดและมีราคาแพง จากสถิติในปี ค.ศ.1989 เยอรมันตะวันออกใช้พลังงานไฟฟ้าจากถ่านหินมากถึงร้อยละ 80 และจากพลังงานนิวเคลียร์เพียงร้อยละ 10 เมื่อเปรียบเทียบกับพลังงานทางเลือกอื่นๆแล้วถ่านหินให้ความร้อนต่ำกว่าและยังส่งผลเสียต่อสิ่งแวดล้อมอย่างมาก (การผลิตถ่านหินทำให้พื้นดินได้รับความเสียหายในอัตราส่วน 1 ต่อ 10 และควันจากถ่านหินเมื่อผสมกับน้ำฝนก็จะกลายเป็นฝนกรดที่เป็นอันตรายต่อสิ่งมีชีวิตทั้งมวลอย่างยิ่ง)[13]

ปัญหาใหญ่ที่เกี่ยวข้องกับปัจจัยการผลิตในระบบเศรษฐกิจของเยอรมันตะวันออกอีกประการหนึ่งนั้นคือเรื่องของแรงงาน เยอรมันตะวันออกมีแรงงานที่จำกัดและแทบจะไม่เพียงพอสำหรับการผลิต ประมาณร้อยละ 90 ของประชากรในช่วงวัยทำงานเป็นผู้ที่มีงานทำ ดังนั้นเยอรมันตะวันออกจึงใช้แรงงานประชากรอย่างเต็มที่ แรงงานเหล่านี้จะยังคงอยู่ในตำแหน่งของตนเองต่อไปได้เรื่อยๆแม้ว่าโดยขั้นตอนการผลิตจะไม่ต้องใช้แรงงานเหล่านี้แล้วก็ตาม นอกจากนี้ความรู้สึกไม่พอใจในหมู่ผู้ใช้แรงงานก็เพิ่มมากขึ้นเรื่อยๆ ในวารสารของเยอรมันตะวันออก “Arbeit und Arbeitsrecht (งานและกฎหมายแรงงาน)” ฉบับที่ 1/1989 ได้รายงานข้อมูลที่น่าสนใจว่า 1 ใน 10 ของผู้มีงานทำนั้นมักจะเปลี่ยนงานบ่อยๆด้วยเหตุผลส่วนตัวและเป็นเหตุให้รัฐต้องเกิดความเสียหายหลายพันล้านมาร์คตลอดเวลา 40 ปีที่ผ่านมา สาเหตุสำคัญที่ทำให้เกิดปรากฏการณ์เช่นนี้นั้น ประการแรกคือสภาพการทำงานที่ไม่น่าพึงพอใจ ประการต่อมาคือเงินเดือนค่าจ้างที่ต่ำ และประการสุดท้ายก็คือการขาดจิตสำนึกที่ว่าตนเป็นส่วนหนึ่งของสถานที่ทำงานนั้น[14] ทุกสถานที่ทำงานเต็มไปด้วยกฎระเบียบอันยุ่งยากซับซ้อนที่ผูกมัดให้ผู้ใช้แรงงานไม่อาจใช้ศักยภาพของตนได้เต็มที่ การใช้แรงงานโดยแบ่งเป็นรอบ (หรือในภาษาพูดคือกะเช้า กะกลางวัน และกะกลางคืน) ซึ่งเพิ่มมากขึ้นทุกทีทำให้ผู้ใช้แรงงานรู้สึกตรากตรำทั้งร่างกายและจิตใจและก่อให้เกิดปัญหาด้านสังคมตามมา[15] ปัจจัยในเชิงบวกปัจจัยหนึ่งที่เยอรมันตะวันออกมีคือระดับคุณภาพของแรงงานที่ค่อนข้างสูง 3 ใน 4 ของผู้ใช้แรงงานได้ประกาศนียบัตรวิชาชีพมาแล้ว เกือบร้อยละ 20 จบการศึกษาระดับอุดมศึกษาหรือโรงเรียนอาชีวะ สภาวะ “*สมองไหล*” เกิดขึ้นจากการที่ประชาชนเยอรมันตะวันออกได้ย้ายไปตั้งถิ่นฐานในเยอรมันตะวันตก จากปี ค.ศ.1984 จนถึง 1988 มีประชากรอพยพออกไปจากเยอรมันตะวันออกเป็นจำนวนมากถึง 150,000 คน และร้อยละ 60 ของจำนวนดังกล่าวเป็นประชากรในวัยทำงาน (จำนวนประมาณ 90,000 คน)

อย่างไรก็ตามรัฐบาลเยอรมันตะวันออกพร่ำประกาศด้วยความภาคภูมิใจเสมอมาว่าไม่มีประชากรที่ไม่มีงานทำในประเทศนี้และรัฐบาลยังต้องพยายามหาแรงงานทั่วทั้งประเทศมาเพิ่มเติมให้เหมาะสมกับปริมาณงาน หากแต่ภาพที่แท้จริงมิได้สอดคล้องกับสิ่งที่รัฐบาลพยายามโฆษณาชวนเชื่อ กลไกบริหารของรัฐใหญ่โตอุ้ยอ้าย ร้อยละ 16.5 ของผู้ทำงานมักจะนั่งอยู่ในสำนักงาน หรือในโรงงานที่มีเครื่องจักรเก่าแก่ล้าหลัง และให้ผลผลิตที่น้อยเกินไปเมื่อเปรียบเทียบกับแรงงาน เพราะเหตุที่รัฐบาลเยอรมันตะวันออกไม่สามารถหาแรงงานในประเทศมาเพิ่มเติมได้ จึงต้องนำเข้าแรงงานต่างชาติเป็นจำนวนมาก ในปี ค.ศ.1989 มีผู้ใช้แรงงานต่างชาติถึง 85,000 คนทำงานในหน่วยงานและโรงงานต่างๆถึง 800 แห่ง ผลที่เกิดขึ้นก็คือแรงงานเหล่านี้บริโภคสินค้าจำนวนจำกัดที่รัฐบาลให้เงินอุดหนุนอย่างมากซึ่งทำให้สินค้าขาดแคลนและราคาแพงขึ้น ทำให้เกิดกระแสต่อต้านชาวต่างชาติในเยอรมันตะวันออกซึ่งกลายเป็นปัญหาทางสังคมที่สำคัญ[16] ปัญหาดังกล่าวทำให้รัฐบาลเยอรมันตะวันออกวิตกกังวลมากเสียจนต้องยอมรับออกมาเป็นครั้งแรกว่ามีปัญหาเกิดขึ้นกับแรงงานต่างชาติ[17]

สภาพการครองชีพของประชาชนในเยอรมันตะวันออกกลายเป็นประเด็นแห่งการถกเถียงอภิปรายมาเป็นเวลานานแล้ว เรื่องแรกที่เป็นประเด็นสำคัญเสมอมาคือการจ่ายค่าจ้างที่ไม่เหมาะสมกับผลงาน ในทางทฤษฎีนั้นหลักการสำคัญยิ่งในการจัดสรรรายได้ของประชากรในเยอรมันตะวันออกคือหลักการที่อยู่บนพื้นฐานของผลงานที่ทำออกมา ในความเป็นจริงนั้นไม่ว่าใครจะผลิตผลงานมากน้อยเพียงใดก็จะได้รับค่าจ้างในอัตราใกล้เคียงกัน (Gleichmacherei – หมายถึงทำให้เหมือนหรือเท่ากันทั้งหมด) ช่วงห่างระหว่างผู้ที่มีรายได้ต่ำและผู้ที่มีรายได้สูงไม่ห่างจากกันมากนัก คนทำงานที่ต้องใช้ความรับผิดชอบสูงกว่าอาชีพอื่นๆ ก็มิได้รับเงินเดือนหรือค่าจ้างมากกว่ากันเท่าไรนักซึ่งส่งผลเสียต่อขวัญและกำลังใจของผู้ปฏิบัติงานที่ต้องรับผิดชอบสูง

ประเด็นต่อมาที่ถูกวิพากษ์วิจารณ์อย่างหนักในหมู่ประชาชนก็คือในด้านอุปทาน (supply) ปัจจัยสี่ที่จำเป็นต่อการดำรงชีพมีแทบไม่เพียงพอกับความต้องการของประชาชน การแย่งชิงสินค้าที่จำเป็นทำให้การจับจ่ายซื้อของเป็นไปด้วยความยากลำบากและบ่อยครั้งที่ชั้นวางของในร้านค้าว่างเปล่าในช่วงเย็น รัฐบาลเยอรมันตะวันออกพยายามทุกวิถีทางในการตรึงราคาสินค้าอุปโภคบริโภคที่จำเป็นโดยใช้วิธีการให้เงินอุดหนุนอย่างมาก ตั้งแต่ปี ค.ศ.1979 เมื่อรัฐบาลจำเป็นต้องขึ้นราคาสินค้าสำเร็จรูปตามแผนเศรษฐกิจที่ได้กำหนดไว้ รัฐบาลกลับหลีกเลี่ยงที่จะทำตามแผนด้วยการเพิ่มเงินอุดหนุนสินค้าอุตสาหกรรมซึ่งทำให้ราคาสินค้าห่างไกลจากราคาที่แท้จริงเป็นอย่างมาก นอกจากนี้รัฐบาลได้ปฏิรูปราคาสินค้าด้านการเกษตรด้วยการให้เงินอุดหนุนสินค้าในหมวดอาหารเพื่อให้ราคาลดต่ำลงให้มากที่สุด ในปี ค.ศ.1988 เยอรมันตะวันออกใช้จ่ายเงินเพื่อการอุดหนุนสินค้าประเภทต่างๆ เป็นจำนวนสูงถึง 50 พันล้านมาร์คซึ่งคิดเป็นสัดส่วนเกือบร้อยละ 20 ของงบประมาณแผ่นดิน[18]

การดำเนินนโยบายของเยอรมันตะวันออกในอันที่จะประกันความกินดีอยู่ดีของประชาชนกลับสร้างความไม่พอใจแก่ประชาชนมากยิ่งขึ้นทุกที รัฐบาลจำเป็นต้องรีดภาษีจากสินค้าอุปโภค

บริโภคหลายรายการเพื่อนำเงินไปอุดหนุนสินค้าที่จำเป็นต่อการดำรงชีพ (ซึ่งก็ประสบปัญหาดังที่ได้กล่าวมาแล้ว)[19] แม้แต่นายฮอนเนคเคอร์ผู้นำเยอรมันตะวันออกก็ยังยอมรับว่าในปี ค.ศ.1988 สินค้าที่จำเป็นต่อการดำรงชีพของประชาชนมีไม่เพียงพอกับความต้องการ[20] นอกจากนี้บุคคลในคณะรัฐบาลบางคนยังออกมาวิพากษ์วิจารณ์คุณภาพสินค้าที่ไม่ได้มาตรฐานอีกด้วย[21]

กล่าวโดยสรุปแล้ว สถานการณ์ทางด้านเศรษฐกิจของ "*รัฐแม่แบบแห่งค่ายคอมมิวนิสต์ยุโรปตะวันออก (Musterland des Ostblocks)*" มิได้สวยหรูดังที่ได้โฆษณาชวนเชื่อไว้ โดยเฉพาะอย่างยิ่งเมื่อคณะกรรมการกลางแห่งรัฐได้เผยแพร่ผลการบริหารงานด้านเศรษฐกิจของรัฐบาลในช่วงครึ่งปีแรกของปี ค.ศ.1989 ซึ่งถูกวิพากษ์วิจารณ์อย่างกว้างขวางโดยหนังสือพิมพ์ของเยอรมันตะวันออกด้วยกันเอง หนังสือพิมพ์ "*Neues Deutschland*" ซึ่งเป็นกระบอกเสียงของพรรคคอมมิวนิสต์เยอรมันตะวันออกได้ระบุถึงจุดด้อยของภาคการผลิตสินค้าเพื่อการอุปโภคบริโภค ส่วนหนังสือพิมพ์ "*Neue Zeit*" ของพรรคคริสเตียนเดโมแครตแห่งเยอรมันตะวันออกได้เขียนไว้ในบทบรรณาธิการว่าตัวเลขที่รัฐบาลนำออกมาเผยแพร่นี้มิได้แสดงภาพที่แท้จริงของการขาดแคลนสินค้าเพื่อการอุปโภคบริโภคและความไม่พอใจในหมู่ประชาชนที่กำลังเพิ่มทวีขึ้น[22] ปัญหาด้านเศรษฐกิจและสังคมดังที่ได้กล่าวมาแล้วนี้ยังเป็นปัจจัยหนึ่งที่ก่อให้เกิดการปฏิวัติขึ้นในฤดูใบไม้ร่วงปี ค.ศ.1989

2. <u>สภาพการณ์ทางการเมืองในเยอรมันตะวันออกในช่วงทศวรรษ 1980 จนถึงปี ค.ศ.1988 และสาเหตุภายในโดยตรงที่ก่อให้เกิดการปฏิวัติในช่วงครึ่งแรกของปี ค.ศ.1989</u>

ตามรัฐธรรมนูญฉบับปี ค.ศ.1974 มาตรา 1 ระบุไว้ว่าเยอรมันตะวันออกนั้น "*...เป็นรัฐสังคมนิยม ภายใต้การนำโดยชนชั้นกรรมาชีพและพรรคที่กอปรด้วยอุดมการณ์มาร์ซ-เลนินของชนชั้นดังกล่าว...*" ในส่วนที่เกี่ยวข้องกับประชาชนชาวเยอรมันตะวันออกนั้น มาตรา 19 กล่าวไว้ชัดเจนว่าเยอรมันตะวันออกนั้น "*...ให้หลักประกันแก่ประชาชนทั้งมวลทั้งในเรื่องสิทธิและการมีส่วนร่วมในการพัฒนาสังคมให้เจริญรุดหน้า โดยปราศจากการเอารัดเอาเปรียบ การกดขี่ ซึ่งประชาชนทุกคนจะได้รับสิทธิดังกล่าวนี้โดยเท่าเทียมกัน...*" นอกจากนี้ มาตรา 21 ยังระบุว่าประชาชนทุกคน "*...มีสิทธิในการร่วมรังสรรค์วิถีชีวิตด้านการเมือง เศรษฐกิจ สังคม และวัฒนธรรมของชาติ...ตรงกับหลักการพื้นฐานคือ ทำงานด้วยกัน วางแผนด้วยกัน และปกครองด้วยกัน...*" [23] แต่สิ่งที่เกิดขึ้นจริงๆนั้นแตกต่างไปจากที่รัฐธรรมนูญได้กำหนดไว้ รัฐบาลเยอรมันตะวันออกได้กดขี่และสอดแนมประชาชนของตนเป็นเวลานานถึง 40 ปี รวมทั้งได้ลิดรอนเสรีภาพและสิทธิของประชาชนโดยกล่าวอ้างว่ากระทำไปเพื่อประชาชน (Im Namen des Volkes) จวบจนกระทั่งเสียงเรียกร้อง "*เราคือประชาชน (Wir sind das Volk)*" ดังกระหึ่มไปทั่วประเทศซึ่งเป็นจุดเริ่มต้นของจุดจบระบอบคอมมิวนิสต์ในเยอรมันตะวันออก

รัฐธรรมนูญเยอรมันตะวันออกกำหนดให้ระบบการเมืองของรัฐเป็นแบบสังคมนิยม (ซึ่งรัฐบาลเยอรมันตะวันออกภูมิใจเสนอว่าเป็น *"สังคมนิยมแท้จริงที่เคยมีปรากฏขึ้น (real existierender Sozialismus)"* ซึ่งอยู่บนพื้นฐานของอุดมการณ์แบบมาร์ซ-เลนิน (Marxistisch-Leninistische Ideologie) อุดมการณ์ดังกล่าวได้นำเสนอแบบแผนของระบบที่เน้นความชอบธรรมของการปกครองโดยชนชั้นกรรมาชีพและใช้ระบบพรรค (พรรคเดียวซึ่งก็คือพรรคคอมมิวนิสต์) รวมทั้งกลไกของรัฐในการดำเนินการให้บรรลุเป้าหมายซึ่งก็คือสังคมที่มีแต่ความเท่าเทียมกันและปราศจากการกดขี่ขูดรีด ตามความเห็นของ คาร์ล มาร์ซ นั้นระเบียบทางสังคมที่เกิดขึ้นมาใหม่นี้จะต้องอยู่ภายใต้การกำกับของรัฐบาลแบบเผด็จการโดยชนชั้นกรรมาชีพเพียงชั่วคราวไปสักระยะหนึ่งก่อนที่สังคมทั้งระบบจะกลายเป็นสังคมนิยมที่สมบูรณ์แบบ ดังนั้นการที่พรรค SED และรัฐบาลที่ถูกชี้นำโดยพรรคดังกล่าวพยายามยึดอำนาจการปกครองไว้ในกำมือของพวกตนให้มั่นคงที่สุดจึงแสดงให้เห็นทั้งหลักการในการดำเนินนโยบายต่างๆและเป้าหมายของตนอย่างชัดเจน ความชอบธรรมและแกนหลักของระเบียบทางสังคมแบบคอมมิวนิสต์นั้นอยู่บนพื้นฐานของการปฏิเสธทุนนิยมทุกรูปแบบ หากแต่มิได้นำเสนอรูปแบบใหม่ที่เป็นระบบและอย่างสร้างสรรค์เพียงพอที่จะไม่ก่อปัญหาใดๆในอนาคต[24]

อย่างไรก็ตาม สังคมนิยมแบบ real existierender Sozialismus นั้นจำเป็นต้องใช้ความรุนแรงเพื่อให้สามารถต่อต้านและต่อกรกับสภาพความเป็นจริง (ที่กำลังถูกครอบงำโดยทุนนิยม) หลังจากที่ชนะการต่อสู้ได้แล้ว สังคมนิยมรูปแบบนี้จะวางโครงสร้างของสังคมใหม่ที่มีลักษณะไม่สอดคล้องกับความเป็นจริง (kuenstllich) และจะต้องเป็นสังคมที่ถูกปลุกเร้าให้ต่อสู้กับความเป็นจริงอย่างสม่ำเสมอ ดังนั้นเมื่อเราได้ทราบถึงอุดมการณ์ของสังคมนิยมแบบ real existierender Sozialismus เราจึงสามารถเข้าใจได้ว่าอุดมการณ์นี้พยายามมองสภาพความเป็นจริงในลักษณะที่บิดเบือนไปจากที่เป็นอยู่ไปสู่สภาพสังคมแบบยูโธเปียที่พึงปรารถนาและพยายามสกัดกั้นมิให้ประชาชนได้เห็นสภาพที่แท้จริงของชีวิตโดยใช้ม่านหมอกแห่งอุดมการณ์ปกคลุมไว้[25]

ตลอดช่วงทศวรรษ 1980 พรรค SED ก็ยังคงแสดงตนว่าเป็นอภิสิทธิ์ชนของสังคม บรรดาผู้นำของพรรคต่างก็มุ่งเน้นไปที่การรวบอำนาจในทุกแขนงให้อยู่ในกำกับดูแลของพรรคและนำประเทศไปสู่เป้าหมายที่ได้วางไว้ นอกจากนี้โครงสร้างทางอำนาจการปกครองของเยอรมันตะวันออกก็ยังไม่มีการเปลี่ยนแปลงในสาระสำคัญตลอดช่วงทศวรรษนี้ ความคิดใดๆที่จะนำบรรยากาศของเสรีภาพและประชาธิปไตยมาสู่การบริหารงานภายในพรรคหรือรัฐจะถูกต่อต้านโดยกลุ่มผู้นำพรรค SED อย่างแข็งขันแบบที่เป็นมาเสมอ ระบบเผด็จการแบบสตาลินิสต์ที่รัฐบาลเยอรมันตะวันออกเลือกใช้นั้นจะทำงานได้ดีก็ต่อเมื่อกลไกของพรรคยังทรงประสิทธิภาพอยู่และยังคงยึดมั่นกับหลักการรวมศูนย์อำนาจที่ถ่ายทอดคำสั่งจากเบื้องบนลงมาให้เบื้องล่างปฏิบัติเป็นลำดับชั้นโดยที่จะต้องไม่มีการถกเถียงอภิปรายโต้แย้งใดๆทั้งสิ้น ดังนั้นเหล่าบรรดาผู้นำเยอรมันตะวันออกจึงไม่อาจปล่อยให้เสรีภาพเติบโตขึ้นไม่ว่าจะเป็นในหมู่ประชาชนหรือภายในพรรค SED ด้วยกันเอง[26]

แม้ในช่วงกลางทศวรรษ 1980 เมื่อมิคาอิล กอร์บาชอฟ (Michail Gorbachev) ก้าวขึ้นสู่อำนาจในสหภาพโซเวียตและได้ริเริ่มนโยบายเปเรสตรอยกา (Perestroika) และกลาสนอสต์ (Glasnost) ที่ทำให้ชาวรัสเซียได้สัมผัสกับเสรีภาพเป็นครั้งแรกนั้น ผู้นำของเยอรมันตะวันออกก็ยังมองว่าการครอบงำรัฐและสังคมโดยพรรค SED เป็นเงื่อนไขสำคัญที่สุดในการสร้างเสถียรภาพให้แก่ระบอบการปกครองของพวกตน ดังนั้นพรรคจึงดำเนินการสร้างความเข้มแข็งให้แก่พรรคอยู่ตลอดซึ่งหนึ่งในมาตรการนั้นคือการสนับสนุนผู้นำหนุ่มๆให้ขึ้นมารับตำแหน่งสูงๆ เริ่มตั้งแต่เดือนพฤศจิกายน ค.ศ.1983 ที่นายเอกอน เครนซ์ (Egon Krenz) วัย 46 ปีก้าวขึ้นมาเป็นสมาชิกคณะกรรมการกลางที่หนุ่มที่สุด นอกจากนี้ในเดือนพฤษภาคม ค.ศ.1984 สมาชิกกลุ่มเลือดใหม่ (Young Blood) ที่ยังอายุไม่มากต่างก็สมัครแข่งขันเข้าเป็นสมาชิกคณะกรมการเมือง (Politbuero) คนหนุ่มเหล่านี้ได้แก่ นายแวร์เนอร์ ยาโรวินสกี (Werner Jarovinsky) นายกึนเธอร์ ไคลเบอร์ (Guenther Kleiber) และนายกึนเธอร์ ชาบาวสกี (Guenther Schabowsky) พรรค SED ยังคงมีสถานะพรรคแบบรวมศูนย์อำนาจไว้ที่ส่วนกลาง (Centralized Party) กลุ่มผู้นำของพรรคเป็นผู้กำหนดนโยบายและควบคุมให้การดำเนินตามนโยบายได้ผลตามที่ตั้งเป้าหมายไว้ การตัดสินใจทางการเมืองทุกรูปแบบจะกระทำโดยคณะกรมการเมืองเท่านั้น ดังนั้นศูนย์กลางอำนาจที่แท้จริงของเยอรมันตะวันออกก็คือคณะกรมการเมืองของพรรค SED ซึ่งรับผิดชอบทั้งในกิจการที่เกี่ยวกับพรรคและการดำเนินนโยบายทุกด้านของประเทศโดยรัฐบาล (ซึ่งก็มาจากพรรค SED) นั่นย่อมหมายถึงว่าพรรคเข้าไปควบคุมไม่เพียงนโยบายด้านการเมือง หากแต่รวมถึงนโยบายด้านสังคม เศรษฐกิจและวัฒนธรรมด้วย ตั้งแต่ที่พรรค SED นำแนวคิดแบบสตาลินิสต์มาใช้ในการบริหารพรรคในปี ค.ศ.1948-49 โครงสร้างที่เน้นการรวมศูนย์อำนาจไว้ที่ส่วนกลางก็ไม่เคยมีการเปลี่ยนแปลงแก้ไขเช่นเดียวกับบทบาททางการเมืองของพรรค SED ในเยอรมันตะวันออกในช่วงทศวรรษ 1980 ตั้งแต่การสถาปนาความเป็นรัฐเอกราช พรรค SED ก็ยังคงเป็นพรรคที่ครอบงำระบบการเมืองแต่เพียงพรรคเดียว (Hegemonialpartei) ตั้งแต่ที่พรรค SED ก้าวขึ้นสู่อำนาจโดยความช่วยเหลือของกองกำลังโซเวียตที่เข้ามายึดครองเยอรมนีภาคตะวันออกภายหลังสงครามโลกครั้งที่ 2 สิ้นสุดลงนั้น พรรคได้วางเป้าหมายที่สำคัญเป็นอันดับหนึ่งไว้ที่การยึดอำนาจไว้ให้มากที่สุดและเข้าครอบงำทุกส่วนของสังคม เป้าหมายต่อมาคือพรรคไม่ยินยอมให้มีการบางแยกอำนาจโดยเด็ดขาดและหามาตรการป้องกันมิให้พรรคต้องเสื่อมสูญไปโดยกระบวนการทางกฎหมาย เป้าหมายที่สามนั้นพรรคจะไม่ยอมให้เกิดสภาพประชาสังคม (Pluralismus) ขึ้นในรัฐ และประการสุดท้ายนั้นพรรคจะเป็นผู้ตัดสินใจในทุกเรื่องไม่ว่าในเรื่องที่เกี่ยวกับรัฐหรือชีวิตของประชาชน กล่าวโดยสรุปคือพรรค SED เป็นพรรคเผด็จการที่ปกครองโดยอำนาจที่ไร้ขีดจำกัด[27]

ในการประชุมใหญ่ของพรรค SED ที่จัดขึ้นที่กรุงเบอร์ลินตะวันออกระหว่างวันที่ 17-21 เมษายน ค.ศ.1986 และมีผู้แทนของพรรคเข้าร่วมประชุมถึง 2,500 คนนั้น ที่ประชุมได้เลือกบุคคลเดิมทั้งหมดเข้าไปเป็นสมาชิกคณะกรรมการกลาง (Zentralkommittee) ซึ่งบุคคลเหล่านี้เป็นสมาชิกมาตั้งแต่ปี ค.ศ.1981 แสดงให้เห็นว่าพรรคมีความต่อเนื่อง หลังจากนั้นคณะกรรมการกลางได้เลือก

สมาชิกคณะกรมการเมืองซึ่งก็เป็นบุคคลเดิมเช่นเดียวกัน สมาชิกที่มีอายุมากที่สุดคือ นายเอริค มีลเคอ (Erick Mielke) นั้นก็มีอายุเกือบ 80 ปีแล้ว ส่วนนายเอกอน เครนซ์ซึ่งหนุ่มที่สุดก็มีอายุ 50 ปี ชายชรากลุ่มนี้เองที่มีบทบาทกำหนดทิศทางการเมือง เศรษฐกิจ สังคม และวัฒนธรรมของเยอรมันตะวันออกมาจนกระทั่งถึงเดือนตุลาคม ค.ศ.1989 เมื่อเกิดการปฏิวัติอย่างสงบโดยประชาชนขึ้น และต้องรับผิดชอบต่อการล่มสลายของรัฐในเวลาต่อมาด้วย

คณะผู้ปกครองเยอรมันตะวันออกซึ่งนำโดยนายเอริค ฮอนเนคเคอร์ต้องเผชิญกับวิกฤตการณ์เนื่องจากพวกเขาต่อต้านนโยบายของนายกอร์บาชอฟ ผู้นำโซเวียตซึ่งก่อความรู้สึกไม่มั่นคงแก่ประชาชน สมาชิกพรรค และแกนนำของพรรค SED การที่นายมิคาอิล กอร์บาชอฟได้รับเลือกตั้งขึ้นมาดำรงตำแหน่งเลขาธิการพรรคคอมมิวนิสต์โซเวียตในที่ประชุมใหญ่ของพรรคครั้งที่ 27 ซึ่งจัดขึ้นในเดือนมีนาคม ค.ศ.1985 นั้นได้นำการเปลี่ยนแปลงอย่างใหญ่หลวงมาสู่สหภาพโซเวียต กอร์บาชอฟคาดหวังว่าการปฏิรูประบบต่างๆภายในโซเวียตโดยใช้นโยบายเปเรสตรอยกาและกลาสนอสต์จะช่วยบรรเทาวิกฤตการณ์ด้านการเมือง เศรษฐกิจและสังคมที่โซเวียตกำลังเผชิญอยู่ โดยเข้าไปเปลี่ยนแปลงโครงสร้างการเมืองการปกครองแบบสตาลินิสต์และเปิดทางให้รัฐบาลและพรรคคอมมิวนิสต์นำพาประเทศเข้าสู่แนวทางการเมือง เศรษฐกิจ และวัฒนธรรมแนวใหม่ให้ประสบผลสำเร็จ รัฐบาลเยอรมันตะวันออกพยายามไม่ใส่ใจในเหตุการณ์ที่เกิดขึ้นในสหภาพโซเวียต แกนนำพรรคบางคนที่ก่อนหน้านี้เคยสนับสนุนการเลียนแบบโซเวียตในทุกด้านกลับพากันรณรงค์ให้เยอรมันตะวันออกเป็นอิสระจากโซเวียต นายควร์ท ฮาเกอร์ (Kurt Hager) หนึ่งในสมาชิกคณะกรมการเมืองได้ให้สัมภาษณ์ในนิตยสารชแตร์น (Stern) ของเยอรมันตะวันตกในปี ค.ศ.1987 โดยเปรียบเทียบการดำเนินนโยบายเปเรสตรอยกากับการปูพรมปิดผนังในอพาตเมนต์โดยได้กล่าวถามด้วยสำนวนโวหารว่า *“...เราจำเป็นต้องปูพรมปิดผนังใหม่ด้วยหรือเมื่อเราเห็นเพื่อนบ้านทำเช่นนั้น...”* [28]

ในรายงานของคณะกรมการเมืองเกี่ยวกับการประชุมคณะกรรมการกลางของพรรค SED ที่จัดขึ้นระหว่างวันที่ 1-2 ธันวาคม ค.ศ.1988 ซึ่งนายเอริค ฮอนเนคเคอร์ เลขาธิการพรรค SED เป็นผู้จัดทำขึ้นด้วยตนเองนั้น แสดงให้เห็นว่าเยอรมันตะวันออกไม่สนับสนุนการปฏิรูปของกอร์บาชอฟ *“...ในการทำให้เป้าหมายและการดำเนินการเป็นไปอย่างสอดคล้องต้องกันนั้น สังคมนิยมแบบคอมมิวนิสต์ก็ยังมีรูปแบบและหนทางอันหลากหลายที่จะนำพาไปสู่เป้าหมาย สิ่งที่สำคัญยิ่งที่จะนำความสำเร็จมาสู่สังคมนิยมนั้นได้แก่การประสานความร่วมมือกันระหว่างรัฐสังคมนิยมด้วยกันบนพื้นฐานของหลักการความเสมอภาค อิสรภาพและบูรณาการแห่งรัฐ...”* นอกจากนี้นายฮอนเนคเคอร์ยังได้วิพากษ์วิจารณ์แนวทางปฏิรูปของกอร์บาชอฟโดยกล่าวว่า *“...ผู้ทรงอิทธิพลจำนวนมากจากโลกตะวันตกไม่ว่าจะเป็นหนังสือพิมพ์ยักษ์ใหญ่ของเยอรมันตะวันตกตั้งแต่ชปริงเงอร์ (Springer) จนถึงซุดดอยเชอไซตุง (Sueddeutsche Zeitung) ได้ให้คำแนะนำแก่เราว่าเราไม่ควรเลียนแบบรัสเซียมากเกินไป พวกเขาเน้นย้ำว่าเราเป็นชาวเยอรมัน เราสมควรต้องรักษาลักษณะพิเศษที่ไม่เหมือนชนชาติใดไว้ เราต้องไม่ดำเนินรอยตามนโยบายใดๆที่จะทำให้เราต้องตกอยู่สภาพอนาธิปไตย...”* [29]

ในสุนทรพจน์เนื่องในวาระการเฉลิมฉลองการก่อตั้งพรรคคอมมิวนิสต์เยอรมัน (Kommunistische Partei Deutschlands - KPD) ครบรอบ 70 ปีเมื่อวันที่ 29 ธันวาคม ค.ศ.1988 นั้น นายฮอนเนคเคอร์ยังได้ปฏิเสธการปฏิรูปทุกรูปแบบอย่างชัดเจน *"...เราได้รังสรรค์ระบบสังคมแบบสังคมนิยมที่ประเทศนี้ มิใช่ในห้องที่ว่างเปล่า และมิใช่โดยขาดหลักการดังเช่นที่เป็นอยู่ในที่อื่นๆ เราได้รังสรรค์ขึ้นมาในสีสันแบบเยอรมันตะวันออก..."* [30] คำนิยามว่า *"สีสันแบบเยอรมันตะวันออก (In den Farben der DDR)"*เป็นการนำกลับมาใช้ใหม่อีกครั้งหนึ่งเพื่ออธิบายลักษณะที่เป็นเอกลักษณ์ของเยอรมันตะวันออก วลีดังกล่าวนี้ถูกคิดค้นขึ้นมาโดยพรรคคอมมิวนิสต์แห่งฝรั่งเศสในช่วงกลางของทศวรรษ 1970 ขณะที่พรรคกำลังปฏิรูปตนเองให้เป็นคอมมิวนิสต์แห่งยุโรป (Eurokommunismus) และได้กลายเป็น *"สังคมนิยมในสีสันแบบฝรั่งเศส (In den Farben Frankreichs)"* ในช่วงเวลาดังกล่าวพรรคคอมมิวนิสต์ฝรั่งเศส สเปน และอิตาลีได้เลือกแนวทางสังคมนิยมบนพื้นฐานของประชาธิปไตยแบบโลกตะวันตกและนำเข้ามาแทนที่รูปแบบสังคมนิยมแบบโซเวียต นอกจากนี้พรรคคอมมิวนิสต์แห่งยุโรปยังปฏิเสธรูปแบบเผด็จการโดยชนชั้นกรรมาชีพและข้ออ้างของโซเวียตที่เป็นผู้นำโลกคอมมิวนิสต์ ดังนั้นสังคมนิยมในสีสันแบบเยอรมันตะวันออกจึงเป็นหนึ่งในความพยายามหลายรูปแบบของบรรดาผู้นำประเทศนี้ที่ต้องการจะคงสถานะของเยอรมันตะวันออกไว้ในกลุ่มรัฐคอมมิวนิสต์แห่งยุโรปตะวันออกที่กำลังสัมผัสสายลมแห่งการปฏิรูปที่พัดมาจากสหภาพโซเวียต โดยที่จะต้องปกป้องประเทศของตนจากผลกระทบดังกล่าว[31]

ไม่เพียงแต่ทางด้านการเมืองเท่านั้น พรรค SED ยังปฏิเสธการปฏิรูปทางด้านเศรษฐกิจดังที่ได้เกิดขึ้นในฮังการีและโปแลนด์อย่างแข็งขัน หลักฐานเรื่องนี้ปรากฏอยู่ในบทความในวารสาร *"Einheit"* ที่จัดพิมพ์โดยคณะกรรมการกลางพรรค SED ฉบับเดือนกุมภาพันธ์ ผู้เขียนบทความดังกล่าวคือ นายฮาร์รี นิค (Harry Nick) และ นายแกร์ด-ไรเนอร์ รัดต์เคอ (Gerd-Rainer Radtke) นักวิชาการด้านเศรษฐศาสตร์แห่งสถาบันเพื่อการศึกษาสังคมวิทยาได้อธิบายไว้ในบทความดังกล่าวว่าการเปลี่ยนแปลงในเรื่องการถือครองกรรมสิทธิ์ในเยอรมันตะวันออกโดยการใช้หลักทฤษฎีของทุนนิยมที่ให้ประชาชนถือกรรมสิทธิ์ได้อย่างเสรีนั้น *"...จะทำให้ประเทศชาติต้องตกอยู่ในห้วงหายนะทั้งทางด้านการเมือง เศรษฐกิจและสังคม การปรับเปลี่ยนหลักการถือครองกรรมสิทธิ์ตั้งแต่สมัยที่เป็นเขตยึดครองของสหภาพโซเวียตหลังสงครามโลกครั้งสองมาจนกระทั่งกลายเป็นรัฐเยอรมันตะวันออกนั้นเป็นกระบวนการที่ยุ่งยากซับซ้อน ในปัจจุบันนี้การปรับเปลี่ยนเป็นไปอย่างสมบูรณ์แบบเสียจนกระทั่งเยอรมันตะวันออกไม่ต้องนำแนวคิดใดๆมาพัฒนาเพื่อการปฏิรูปอีกต่อไป..."* [32]

ความไม่พอใจในการบริหารประเทศโดยเหล่าผู้นำพรรค SED มีสูงมากไม่เพียงแต่ในหมู่ประชาชนเท่านั้น แต่ยังรวมถึงในหมู่สมาชิกของพรรค SED เองด้วย ในปลายปี ค.ศ.1988 พรรค SED มีสมาชิกและผู้ที่ต้องการสมัครเข้ามาเป็นสมาชิกพรรคจำนวน 2,324,995 คน ในจำนวนนี้มีผู้ที่เป็นสมาชิกพรรคอยู่แล้ว 2,260,979 คน และจำนวนผู้มาสมัครใหม่ 64,016 คน ตัวเลขที่แสดงสถานะของสมาชิกพรรคจัดทำขึ้นมาในรูปรายงานโดยสำนักเลขาธิการของคณะกรรมการกลางพรรค SED[34]

ตัวเลขดังกล่าวแสดงว่าจำนวนสมาชิกพรรคและผู้สมัครรายใหม่ลดลงไปจากปี ค.ศ.1987 ถึง 3,336 คน ความถดถอยในจำนวนสมาชิกพรรคหมายถึงความล้มเหลวของบรรดาผู้นำพรรค SED ที่พยายามดำเนินนโยบายหยุดยั้งการลดจำนวนสมาชิกมาตั้งแต่ปี ค.ศ.1984[35] เหตุผลสำคัญประการหนึ่งที่สมาชิกพรรคไม่พอใจจนถึงขั้นลาออกไปนั้น นายโรลฟ์ เฮนริช (Rolf Henrich) สมาชิกพรรค SED และเป็นผู้ที่มักวิพากษ์วิจารณ์กลุ่มคณะผู้ปกครองของพรรค SED ได้วิเคราะห์ไว้ว่า การแต่งตั้งบุคคลเข้าดำรงตำแหน่งต่างๆในพรรคและในหน่วยงานต่างๆของรัฐ ในองค์กรมวลชนต่างๆ ในโรงงาน และในหน่วยงานที่รับผิดชอบด้านวัฒนธรรมเป็นไปอย่างไม่โปร่งใสทั้งๆที่มีกฎหมายระบุไว้ชัดเจนว่าตำแหน่งเหล่านี้เป็นตำแหน่งที่สมาชิกพรรคต้องเลือกตั้งเข้ามา ส่วนเลขาธิการพรรค SED ก็มิได้แก้ไขสิ่งที่บกพร่องและสร้างความไม่พอใจให้แผ่ขยายไปในวงกว้างนี้ให้ถูกต้องทั้งนี้เนื่องจากเขาต้องดำเนินนโยบายเอาใจบรรดากลุ่มบุคคลที่ให้การสนับสนุนเขา ทำให้เกิดการเล่นพรรคเล่นพวกขึ้นซึ่งควรเป็นสิ่งที่สังคมนิยมพึงประณาม[36]

3. <u>กลุ่มฝ่ายค้านรัฐบาลในเยอรมันตะวันออกในช่วงทศวรรษ 1980</u>

การที่พรรค SED ไม่อนุญาตให้ผู้ใดในสังคมหยิบยกประเด็นเรื่องอนาคตทางการเมืองของรัฐและพรรคมาอภิปรายถกเถียงกันได้ (เพื่อนำไปสู่การแก้ปัญหาหรือการปฏิรูปให้ดีขึ้น) เป็นผลมาจากวิกฤตการณ์ของระบบสังคมนิยมคอมมิวนิสต์หลังยุคสตาลินที่พยายามปิดกั้นมิให้เกิดการปฏิรูปไม่ว่าจะเป็นระบบสังคม การบริหาร แนวคิดทางการเมือง และระบบราชการ นอกจากนี้การที่ระบบเศรษฐกิจที่ย่ำแย่ค่อยๆกัดกร่อนให้สังคมหมดความอดทนมากยิ่งขึ้นทุกที สภาพสิ่งแวดล้อมที่เลวร้ายรวมไปถึงความมั่นใจของประชาชนที่ค่อยๆเพิ่มมากขึ้น ย่อมนำไปสู่การจัดตั้งกลุ่มฝ่ายค้านที่ต่อต้านอำนาจรัฐซึ่งพรรค SED ไม่พึงปรารถนา

ความซับซ้อนของปัญหาเกิดจากการที่เยอรมันตะวันออกในทศวรรษ 1960 พยายามเปลี่ยนแปลงประเทศไปในแนวทางสังคมนิยมแบบคอมมิวนิสต์ทั้งทางด้านสังคม วัฒนธรรมและการเมืองซึ่งก็มิได้ขจัดปัญหาที่มีอยู่ก่อนหน้าหรือสามารถรับมือกับปัญหาใหม่ๆที่เกิดขึ้น ดังนั้นสังคมเยอรมันตะวันออกซึ่งตระหนักถึงอำนาจที่มีช่องโหว่ดังกล่าวนี้จึงสามารถตั้งตัวขึ้นมาเป็นพลังแฝงเร้นที่มีความเป็นตัวของตัวเองอยู่บ้าง แม้ว่าพรรค SED จะได้พยายามกดดันและกำจัดหากเป็นไปได้แต่ก็ไม่สามารถทำได้เนื่องจากพรรค SED ก็ยังต้องการการสนับสนุนจากสังคมอยู่ด้วยเช่นกัน ดังนั้นกลุ่มสังคมเหล่านี้จึงเติบโตขึ้นโดยมีบรรทัดฐานและค่านิยมเป็นของตัวเองซึ่งก็ได้รับอิทธิพลส่วนหนึ่งมาจากข้อมูลข่าวสารที่ได้รับมาจากเยอรมันตะวันตก กลุ่มทางสังคมเหล่านี้เติบโตขึ้นอย่างรวดเร็วในทศวรรษ 1970 ภายใต้ร่มเงาของคริสต์จักรโปรแตสแตนท์ที่ยังคงหยั่งรากลึกอยู่ในสังคมและจิตสำนึกของชาวเยอรมันตะวันออกที่อุดมการณ์สังคมนิยมแบบคอมมิวนิสต์ไม่อาจกำจัดออกไปได้[37] ในทศวรรษ 1980 เราสามารถจำแนกกลุ่มฝ่ายค้านในเยอรมันตะวันออกได้เป็นสองกลุ่มใหญ่ๆด้วยกัน

3.1. <u>กลุ่มฝ่ายค้านที่อยู่นอกการอุปถัมภ์ของคริสต์จักร</u>

1. กลุ่มปัญญาชน เป็นกลุ่มที่ต้องการอยู่ในเยอรมันตะวันออก (โดยมิได้มีความคิดที่จะอพยพหนีออกไปอยู่เยอรมันตะวันตกเหมือนประชาชนบางส่วน) และอ้างสิทธิ์ในการวิพากษ์วิจารณ์ระบอบการปกครองของพรรค SED จากจุดยืนของแนวคิดสังคมนิยมแบบคอมมิวนิสต์ กลุ่มปัญญาชนเหล่านี้จะเป็นผู้คอยเตือนความจำบรรดาผู้ปกครองถึงภารกิจที่พึงกระทำอย่างถูกต้องตามหลักการสังคมนิยม และมักจะเสนอทางเลือกทางการเมืองใหม่ๆให้แก่สังคมเยอรมันตะวันออก นอกจากนี้พวกเขายังมองว่าฝ่ายตนนั้นกำลังทำสงครามอยู่กับฝ่ายปกครองอยู่ตลอดเวลาและใช้สื่อมวลชนของตะวันตกในการแสดงจุดยืนของตน กลุ่มปัญญาชนมักจะมีปัญหากับพรรค SED ซึ่งจะมองพวกเขาว่าเป็นศัตรูของระบบอยู่เสมอแม้ว่าพวกเขาจะพยายามต่อสู้เพื่อให้เกิดความเปลี่ยนแปลงขึ้นภายในกรอบของระบอบสังคมนิยมก็ตาม

2. ประชาชนชาวเยอรมันตะวันออกที่เดินทางออกนอกประเทศและต้องการตั้งถิ่นฐานอยู่ในเยอรมันตะวันตกหรือประเทศอื่นๆในยุโรปตะวันตก สาเหตุที่บุคคลกลุ่มนี้ต้องการอพยพออกมานั้นก็เพื่ออนาคตที่ดีขึ้น การปฏิเสธระบบการเมืองแบบสังคมนิยมคอมมิวนิสต์ (ส่วนมากบุคคลเหล่านี้มักจะเป็นชาวคริสเตียนหรือพวกที่ต่อต้านสังคมนิยม) ความต้องการที่จะใช้ชีวิตร่วมกับญาติพี่น้องของตนในเยอรมันตะวันตก หลายคนในกลุ่มนี้ไม่มีบัตรอนุญาตให้ออกนอกประเทศได้และได้ก่อตั้งกลุ่มที่จะช่วยเหลือตัวเองในเรื่องดังกล่าว

3. กลุ่มรักสันติภาพที่ก่อตั้งขึ้นอย่างไม่เป็นทางการ แม้ว่าจะขาดองค์กรกลางในการประสานงาน แต่กลุ่มนี้ก็ถือได้ว่าเป็นกลุ่มอิสระที่มีการติดต่อกับคริสตจักรโรมันคอทอลิกและโปรแตสแตนท์ในเยอรมันตะวันออก[38]

3.2.<u>กลุ่มฝ่ายค้านที่อยู่ภายใต้การอุปถัมภ์ของคริสต์จักร</u>

ดังที่ได้กล่าวมาแล้วว่าคริสต์จักรโปรแตสแตนท์มีบทบาทสำคัญยิ่งในเยอรมันตะวันออก ในเบื้องแรกนั้นก็เน้นไปในด้านสังคมเท่านั้นแต่ต่อมาก็ค่อยๆส่งผลไปในด้านการเมือง คำอธิบายในเรื่องนี้อยู่ที่วัฒนธรรมแบบโปรแตสแตนท์ในเยอรมันตะวันออก

นโยบายด้านศาสนาตั้งอยู่บนหลักการของการแยกรัฐและคริสต์จักรออกจากกันโดยมีเป้าหมายให้คริสต์จักรมีบทบาททางด้านสังคมเท่านั้น ดังนั้นตั้งแต่ทศวรรษ 1980 จึงมีการก่อตั้งกลุ่มที่มุ่งเน้นไปที่การช่วยเหลือด้านการแก้ปัญหาทางสังคมอย่างไม่เป็นทางการจำนวนมาก กลุ่มเหล่านี้เรียกตัวเองว่า “*ความเคลื่อนไหวทางสังคมแบบใหม่ (Neue Soziale Bewegung)*” และเป็นภาพสะท้อนจากสังคมอุตสาหกรรมของเยอรมันตะวันออก กลุ่มเหล่านี้เกือบทั้งหมดอยู่ภายใต้อุปถัมภ์ของคริสต์จักรและสามารถใช้ประโยชน์จากเสรีภาพที่คริสต์จักรได้รับในการขยายขอบเขตกิจกรรมของตน

ได้กว้างขวางมากยิ่งขึ้น ความเคลื่อนไหวนี้ดึงดูดให้ผู้คนจำนวนมากพากันเข้าโบสถ์เพื่อร่วมกิจกรรม ยิ่งพรรค SED และรัฐบาลสูญเสียการสนับสนุนจากประชาชนมากขึ้นเพียงไร คริสต์จักรก็กลายเป็นความหวังใหม่ของประชาชนและเพิ่มความสำคัญมากยิ่งขึ้นเท่านั้น ปัญหาทางสังคมและการเมืองที่น่าวิตกสำหรับประชาชนรวมถึงวิถีทางแก้ไขจะถูกนำไปถกเถียงกันในโบสถ์ซึ่งการกระทำดังกล่าวนี้สะท้อนภาพของความขัดแย้งในสังคมเยอรมันตะวันออก แม้แต่ผู้ที่มิได้ยึดมั่นในศาสนาคริสต์นิกายโปรแตสแตนท์ก็ยังมองเห็นคุณประโยชน์ของโบสถ์ที่เป็นสถาบันที่แก้ปัญหาให้ได้ตั้งแต่เรื่องส่วนตัวไปจนถึงเรื่องอื่นๆที่นอกเหนือไปจากนั้น โบสถ์จึงการเป็นความหวังของประชาชนที่ต้องการเห็นประชาธิปไตยในเยอรมันตะวันออก[39]

สำหรับคริสต์จักรคาทอลิกในเยอรมันตะวันออกมองตนเองว่าถูกกระหนาบด้วยสถาบันที่สำคัญยิ่งสองสถาบัน ในด้านหนึ่งนั้นคริสต์จักรคาทอลิกเป็นสังคมของชนกลุ่มน้อยเมื่อเปรียบเทียบกับพวกโปรแตสแตนท์ ในอีกด้านหนึ่งชนกลุ่มน้อยเหล่านี้กำลังทำงานอยู่ในรัฐที่ผู้ปกครองพยายามปรับเปลี่ยนทุกส่วนของชีวิตประชาชนให้เป็นไปตามแบบอุดมการณ์ที่พวกตนเชื่อถือโดยเฉพาะอย่างยิ่งการไม่นับถือพระผู้เป็นเจ้าอีกต่อไป พวกคาทอลิกมองความเสื่อมศรัทธาในพระเจ้าดังกล่าวเป็นศัตรูหมายเลขหนึ่งมาเป็นเวลานานแล้ว สำหรับผู้สังเกตการณ์ที่มีใจเป็นกลางอาจวิเคราะห์ได้ว่าคริสต์จักรคาทอลิกหยิบยกเรื่องนี้ขึ้นมาเพื่อกลบเกลื่อนความขัดแย้งระหว่างสองนิกายที่มีมาเป็นเวลานานนับร้อยปี[40] ดังนั้นบทบาทของคริสต์จักรคาทอลิกจึงไม่อาจเทียบได้กับคริสต์จักรโปรแตสแตนท์แม้ว่าทั้งสองนิกายจะถูกรัฐกดขี่มาด้วยกันก็ตาม พวกคาทอลิกจะไม่ค่อยมีกิจกรรมที่ท้าทายรัฐบาลและเป็นเสมือนคนแปลกหน้าในประเทศของตนเอง ภายใต้ร่วมเงาของคริสต์จักรคาทอลิกไม่ค่อยมีกลุ่มเคลื่อนไหวทางการเมือง ดังนั้นพวกคาทอลิกบางส่วนจึงหันไปร่วมมือกับพวกโปรแตสแตนท์[41]

เราสามารถกล่าวโดยสรุปได้ว่าการปรากฏขึ้นของกลุ่มฝ่ายค้านในเยอรมันตะวันออกโดยแรกเริ่มเลยนั้นเกิดจากผลของสังคมอุตสาหกรรมสมัยใหม่ที่กลุ่มคนบางกลุ่มไม่เห็นด้วยกับสิ่งที่กำลังเกิดขึ้นอยู่ในสังคมและในรัฐของตนและต้องการจะมีส่วนในการแก้ไขปัญหาที่เกิดขึ้น ส่วนใหญ่ของคนกลุ่มนี้อาศัยอยู่ที่ชายขอบของสังคม สำหรับชาวเยอรมันตะวันออกโดยทั่วๆ ไปจะได้รับสิทธิในขอบเขตที่จำกัดในการวิพากษ์วิจารณ์และเสนอแนะทางเลือกใหม่ในชีวิตภายใต้ร่มเงาของคริสต์จักร เพราะเหตุที่รัฐบาลเยอรมันตะวันออกไม่อนุญาตให้มีระบบสังคมแบบอื่นๆได้ (นอกจากแบบสังคมนิยม) บรรดาบุคคลเหล่านี้จึงได้จัดตั้งกลุ่มของตนเองขึ้นภายใต้อุปถัมภ์ของคริสต์จักรซึ่งให้การปกป้องได้ในระดับหนึ่งและทำให้เป้าหมายของกลุ่มผสมผสานกับความรู้สึกทางด้านศาสนาแบบหลวมๆ ผู้นำรัฐและพรรค SED มองว่าบทบาทของบรรดากลุ่มฝ่ายค้านเหล่านี้ยิ่งทำให้สถานะของคริสต์จักรแข็งแกร่งขึ้น[42]

ปฏิกิริยาของพรรค SED และหน่วยงานด้านความมั่นคงของรัฐต่อกลุ่มฝ่ายค้านได้แปรเปลี่ยนไปจากแต่ก่อน แทนที่จะใช้วิธีการปราบปรามอย่างเด็ดขาดดังเช่นที่เคยปฏิบัติมาในช่วงแรกของการ

สถาปนารัฐ พรรค SED ได้เลือกใช้ระบบแบบผสมผสาน ทั้งการยอมอ่อนข้อให้ในบางเรื่องการยุติข้อขัดแย้งโดยสันติวิธี หรือการใช้มาตรการลงโทษจากสถานเบาไปหาหนัก (ซึ่งก็ยังนับได้ว่าไม่รุนแรงเท่าแต่ก่อน)[43] รัฐบาลที่มาจากพรรค SED นี้มีเครื่องมือที่ใช้ควบคุมศัตรูหรือใช้ป้องปรามผู้ที่อาจกลายเป็นศัตรูได้ในภายหลังซึ่งนั่นก็คือกระทรวงด้านความมั่นคงแห่งรัฐ (Ministerium fuer Sicherheit หรือที่เรียกกันสั้นๆในหมู่ประชาชนเยอรมันตะวันออกว่า Stasi) การที่กลุ่มฝ่ายค้านและกลุ่มที่ชอบวิพากษ์วิจารณ์รัฐบาลได้ปรากฏตัวขึ้นทำให้เหล่าบรรดาผู้ปกครองเชื่อมั่นว่าการใช้หน่วยงานด้านความมั่นคงดังกล่าวเป็นสิ่งที่จำเป็นโดยเฉพาะอย่างยิ่งการสกัดกั้นมิให้อิทธิพลของแนวคิดและการบ่อนทำลายโดยโลกตะวันตกแทรกซึมเข้ามาในเยอรมันตะวันออก Stasi มีเจ้าหน้าที่ประมาณ 20,000 คน และมีเจ้าหน้าที่ระดับแนวร่วมอีกประมาณ 100,000 คน ซึ่งเจ้าหน้าที่ทั้งหมดนี้มิได้มีหน้าที่เพียงต่อต้านการก่ออาชญากรรมทุกรูปแบบเพื่อให้เกิดความมั่นคงแก่รัฐและประชาชนเท่านั้น แต่รัฐบาลยังใช้ Stasi เพื่อผดุงความมั่นคงของพรรค SED ด้วย[44]

วิธีการปฏิบัติงานของ Stasi เพื่อให้บรรลุวัตถุประสงค์ดังที่ได้กล่าวมาแล้วนี้โดยหลักการแล้วคือการคิดค้นระบบสอดส่องและสอดแนมที่มีเครือข่ายกว้างขวาง ระบบนี้นอกจากจะเตือนผู้ปกครองล่วงหน้าถึงกลุ่มฝ่ายค้านและกิจกรรมของกลุ่มเหล่านี้แล้ว ยังทำหน้าที่เป็นเสมือนเรดาร์ที่ตรวจวัดระดับอารมณ์และความรู้สึกของประชาชนต่อผลงานของรัฐบาลและพรรค SED รวมไปถึงการควบคุมให้ประชาชนอยู่ในหนทางที่พึงปรารถนาสำหรับรัฐบาล (แต่อาจไม่พึงปรารถนาสำหรับประชาชน) ดังนั้น Stasi จึงมีเจ้าหน้าที่ระดับแนวร่วมจำนวนมากที่ทำหน้าที่คอยสอดแนมพฤติกรรมของประชาชนทั้งทางด้านการเมือง เศรษฐกิจ การทหาร วิชาการ วัฒนธรรม และแม้แต่ในชีวิตส่วนตัวทุกด้านของประชาชน (ซึ่งในโลกตะวันตกถือว่าเป็นเรื่องการละเมิดสิทธิมนุษยชนอย่างร้ายแรงหากรัฐกระทำการเช่นนั้น) หรือแม้แต่ในพรรค SED และในทุกหน่วยงานของรัฐเองก็ตาม ดังนั้นระบบสอดแนมดังกล่าวจึงส่งผลกระทบด้านจิตใจอย่างรุนแรงต่อประชาชนชาวเยอรมันตะวันออก ประชาชนจะรู้สึกว่าถูกสอดแนมอยู่ตลอดเวลาและบังเกิดความหวาดระแวงคนรอบข้างเนื่องจากไม่แน่ใจว่าใครกันบ้างที่เป็นเจ้าหน้าที่แนวร่วมของ Stasi การออกไปใช้เวลาว่างเพื่องานอดิเรกที่ดูๆแล้วมิได้มีอันตรายหรือส่งผลต่อความมั่นคงแต่อย่างใดอาจถูกสอดแนมและรายงานไปยัง Stasi กล่าวกันว่าผู้คนในเยอรมันตะวันออกพูดจากันด้วยภาษาสองแบบ แบบแรกเป็นภาษาแบบเป็นทางการซึ่งเป็นภาษาที่มีเนื้อหาบ่งบอกถึงความซื่อสัตย์จงรักภักดีต่อรัฐเยอรมันตะวันออก แบบที่สองคือภาษาส่วนตัวซึ่งเป็นภาษาที่ใช้บอกถึงความรู้สึกนึกคิดที่แท้จริง ชาวเยอรมันตะวันออกทุกคนจะระมัดระวังตัวและไม่ไว้วางใจใครโดยง่าย ความระแวดระวังที่ต้องปฏิบัติอยู่เป็นกิจวัตรนี้ส่งผลให้ชาวเยอรมันตะวันออกกลายเป็นคนพูดน้อย ระบบการสอดแนมนี้ได้ซึมลึกเข้าไปอยู่ในจิตใต้สำนึกของประชาชนไปเสียแล้วทำให้ขาดความมั่นใจในตัวเองและไม่อาจแยกแยะผู้คนที่แวดล้อมได้อย่างเด็ดขาดว่าใครคือมิตรใครคือศัตรู หากว่าความรู้สึกเหยียดผิว ชิงชังคนต่างชาติ และเป็นอริต่อผู้ที่อ่อนแอด้อยโอกาสจะแพร่หลาย

อยู่ในดินแดนที่เคยเป็นเยอรมันตะวันออก ก็อาจกล่าวได้ว่าสาเหตุหนึ่งเกิดจากความรู้สึกเกลียดชังตัวเองที่เป็นมรดกตกทอดมาจากอดีตนี่เอง[45]

องค์ประกอบหนึ่งที่สำคัญที่สุดของ Stasi ในการค้ำประกันความมั่นคงภายในรัฐก็คือการมีหน่วยงานติดอาวุธ เช่นเดียวกับ KGB ในอดีตสหภาพโซเวียต Stasi ของเยอรมันตะวันออกก็รับผิดชอบด้านความมั่นคงโดยมีกองทัพประชาชนแห่งชาติ (Nationale Volksarmee) และกองกำลังรักษาพรมแดน (Grenztruppen) แม้แต่กระทรวงกลาโหมของเยอรมันตะวันออกเองก็อยู่ภายใต้การปกป้องดูแลของ Stasi ด้วยเช่นกัน นั่นย่อมหมายถึงว่าพรรค SED เป็นผู้ค้ำประกันความมั่นคงทั้งหมดของรัฐโดยผ่านการใช้กองกำลังติดอาวุธทั้งสองหน่วยงาน[46] บทบาทด้านความมั่นคงของ Stasi เป็นอย่างไร เราจะได้เห็นอย่างชัดเจนมากขึ้นในการปฏิวัติในเยอรมันตะวันออกในฤดูใบไม้ร่วงปี ค.ศ. 1989

4. <u>การปฏิวัติในเยอรมันตะวันออกในฤดูใบไม้ร่วงปี ค.ศ.1989 และสาเหตุที่ก่อให้เกิดการปฏิวัติ</u>

ตามทัศนะของกรีวังค์ (Griewank) นั้น การปฏิวัติหมายถึง

1. กระบวนการทางการเมืองที่นำไปสู่การเปลี่ยนแปลงในรัฐและทางด้านกฎหมาย

2.กระบวนการทางสังคมที่นำโดยการเคลื่อนไหวของมวลชนเพื่อต่อต้านอำนาจรัฐโดยเปิดเผย

3.กระบวนการทางความคิดโดยการนำแนวคิดหรืออุดมการณ์ใดๆมาปฏิบัติให้เกิดขึ้นจริงอย่างได้ผล[47]

การปฏิวัติที่เกิดขึ้นในยุคนี้นั้นมักจะกระทำไปในนามของประชาชนเพื่อต่อต้านระบบอุปถัมภ์การฉ้อราษฎร์บังหลวง ระบบการเมืองหรือสังคมที่เก่าแก่พ้นสมัยไปแล้ว สาเหตุที่ก่อให้เกิดการปฏิวัตินั้นแม้ว่าจะมีรูปแบบที่ต่างกันก็ตาม หากแต่มักจะกระทำไปด้วยสาเหตุที่คล้ายๆกัน นั่นคือความไร้ประสิทธิภาพของกลุ่มผู้นำทางการเมือง วิกฤติการณ์ทางเศรษฐกิจ หรือการเกิดสงคราม สาเหตุอีกประการหนึ่งที่อาจเกิดขึ้นได้บ่อยๆก็คือความวุ่นวายปั่นป่วนทางสังคมอันเนื่องมาจากการที่ประชาชนส่วนหนึ่งหรือชนชั้นทางสังคมชั้นใดชั้นหนึ่งมิได้รับสิทธิทางการเมืองเท่าเทียมกันกับกลุ่มอื่นๆหรือชนชั้นอื่น หรือเมื่อบุคคลเหล่านี้ต้องเผชิญกับโครงสร้างหรือกลุ่มผู้ปกครองที่เข้มงวด หรือเมื่อข้อเรียกร้องทางด้านเศรษฐกิจและด้านสังคมมิได้รับการตอบสนอง การปฏิวัติในบางครั้งได้รับแรงสนับสนุนหรือถูกชักนำโดยกลุ่มคนบางกลุ่มหรือบางชนชั้นทางสังคม (เช่นการลุกฮือของพวกชาวนา) หากแต่การปฏิวัติส่วนใหญ่มักจะมีฐานเสียงสนับสนุนที่กว้าง กลุ่มปัญญาชนมักจะมีบทบาทนำในการปฏิวัติที่เกิดขึ้นส่วนใหญ่ในยุโรปตั้งแต่ศตวรรษที่ 18 เป็นต้นมา[48]

หากเราพิจารณาคำจำกัดความที่ได้อรรถาธิบายไว้แล้วนี้ เราอาจกล่าวได้ว่าเหตุการณ์ที่เกิดขึ้นในเยอรมันตะวันออกตั้งแต่ฤดูใบไม้ผลิจนถึงฤดูใบไม้ร่วงปี ค.ศ. 1989 เป็นการปฏิวัติโดยประชาชน และเกิดขึ้นจากปัญหามากมายหลากหลายที่สะสมอยู่เป็นเวลานานเช่นเดียวกับการปฏิวัติ

ส่วนใหญ่ที่เกิดขึ้นมาก่อนหน้านี้ เหตุการณ์สองเหตุการณ์ในปี ค.ศ.1989 เป็นเสมือนหนึ่งชนวนที่ทำให้การปฏิวัติระเบิดขึ้นมา เหตุการณ์แรกคือการที่คณะรัฐมนตรีของเยอรมันตะวันออกได้ออกระเบียบใหม่เกี่ยวกับการเดินทางและการออกนอกประเทศเมื่อวันที่ 30 พฤศจิกายน ค.ศ.1988 และการเลือกตั้งท้องถิ่นในเดือนพฤษภาคม ค.ศ.1989

4.1.ระเบียบเกี่ยวกับการเดินทางและการออกนอกประเทศ ประกาศใช้เมื่อวันที่ 30 พฤศจิกายน ค.ศ. 1988

ตามกฎหมายเกี่ยวกับหนังสือเดินทางที่ได้ประกาศใช้เมื่อวันที่ 28 มิถุนายน ค.ศ.1979 ผู้ที่ต้องการเดินทางออกไปนอกเยอรมันตะวันออกจำเป็นต้องมีตราประทับอนุญาตในหนังสือเดินทาง[49] จึงอาจกล่าวได้ว่าเยอรมันตะวันออกมิได้ปฏิบัติตามประเพณีที่มีผลผูกพันทางด้านกฎหมายเกี่ยวกับการออกหนังสือเดินทาง ในมาตราที่ 17 ของกฎหมายเกี่ยวกับหนังสือเดินทางฉบับดังกล่าวระบุไว้ว่า *"...การตัดสินใจในการอนุมัติหรือไม่อนุมัติคำร้องในเรื่องการเดินทางออกนอก เดินทางเข้า หรือเดินทางผ่านเยอรมันตะวันออกนั้น ไม่ต้องการคำอธิบายหรือการให้เหตุผลใดๆทั้งสิ้น..."*[50] ในช่วงต้นทศวรรษ 1980 สถานการณ์เกี่ยวกับเรื่องนี้ได้รับการปรับปรุงให้ดีขึ้นอันเป็นผลมาจากการประชุมว่าด้วยความมั่นคงและความร่วมมือแห่งยุโรป (Conference for Security and Cooperation in Europe – CSCE) ซึ่งจัดขึ้นที่กรุงมาดริด คำประกาศเกี่ยวกับระเบียบว่าด้วยการคมนาคมของประชาชนเยอรมันตะวันออกเมื่อวันที่ 15 กุมภาพันธ์ 1982[51] และระเบียบปฏิบัติในเรื่องการกลับเข้ามาอยู่ร่วมกันของบุคคลในครอบครัวและการสมรสระหว่างชาวเยอรมันตะวันออกและชาวต่างชาติที่ประกาศเมื่อวันที่ 15 กันยายน ค.ศ.1983[52] แสดงให้เห็นความก้าวหน้าไปในหนทางที่มีมนุษยธรรมมากขึ้น ในระเบียบปฏิบัติที่ประกาศในปี ค.ศ.1983 ระบุว่าการตัดสินใจอนุมัติหรือไม่นั้น จำเป็นต้องมีการระบุข้อกฎหมายประกอบเหตุผลด้วยเป็นลายลักษณ์อักษรภายในเวลา 6 อาทิตย์ หลังจากที่ทางการได้รับคำร้องแล้ว ในมาตราที่ 8 ของระเบียบปฏิบัติดังกล่าวยังได้ระบุถึงเหตุผลที่ทางการอาจปฏิเสธคำร้องขอไว้เป็นข้อๆอย่างชัดเจน ซึ่งแต่ละข้อ *"มิได้สอดคล้องกับผลประโยชน์ของเยอรมันตะวันออกอย่างเด่นชัด"* อย่างไรก็ตาม ทางการสามารถอ้างเหตุผลที่จะปฏิเสธคำร้องได้เสมอโดยหยิบยกเหตุผลใดเหตุผลหนึ่งดังกล่าวมาเป็นข้ออ้าง ซึ่งอาจจะมิได้สอดคล้องกับเหตุผลที่แท้จริงแต่อย่างใด[53]

ในวันที่ 30 พฤศจิกายน ค.ศ.1988 คณะรัฐมนตรีเยอรมันตะวันออกได้ออกระเบียบใหม่ว่าด้วยการเดินทางและการเดินทางออกนอกประเทศ ซึ่งมีผลบังคับใช้เมื่อวันที่ 1 มกราคม ค.ศ.1989[54] ทางการได้ระบุเหตุผลของการออกระเบียบใหม่ไว้ในหนังสือข่าวสารของพรรค (SED) ไว้ว่า *"...เยอรมันตะวันออกเป็นประเทศที่เปิดกว้างออกสู่ประชาคมโลก...หากเรานับเฉพาะการเดินทางเยี่ยมเยียนกันระหว่างชาวเยอรมันตะวันออกและเยอรมันตะวันตกแต่เพียงอย่างเดียวในปี ค.ศ.1987 ก็มีจำนวนมากถึงกว่า 10 ล้านคน ครึ่งหนึ่งของจำนวนนั้นเป็นชาวเยอรมันตะวันออก..."* นอกจากนี้ยัง

เป็นที่ประจักษ์แล้วว่าเยอรมันตะวันออกนั้น *“...ปฏิบัติตามข้อตกลงระหว่างประเทศได้อย่างเหมาะสม ข้อตกลงดังกล่าวอาทิเช่น อนุสัญญาว่าด้วยสิทธิทางการเมืองและทางแพ่งที่มีผลบังคับใช้ (สำหรับประเทศภาคี) ในปี ค.ศ.1966...”* [55]

ในระเบียบปฏิบัติฉบับนี้มีข้อน่าสังเกตอยู่บางข้อ นอกจากจะระบุถึงเหตุผลของการเดินทางออกนอกประเทศอย่างชัดเจนเป็นข้อๆแล้ว ในมาตราที่ 10 วรรค 3 ยังมีข้อความว่า *“...การเดินทางออกนอกประเทศอย่างสม่ำเสมออาจได้รับการอนุมัติได้โดยเหตุผลด้านมนุษยธรรมอื่นๆ...”* ตามมาด้วยข้อจำกัดที่เป็นที่รู้จักกันดี นั่นก็คือทางการสงวนสิทธิ์ในการไม่อนุมัติการเดินทางออกนอกประเทศได้อยู่เสมอ ระเบียบปฏิบัติฉบับนี้ยังได้เปิดช่องให้ตีความอีกว่า *“การเดินทางออกนอกประเทศอย่างสม่ำเสมอ”* นั้นจะทำให้ประชาชนผู้นั้นถูกถอดถอนออกจากความเป็นพลเมืองเยอรมันตะวันออกหรือไม่ เป็นครั้งแรกที่มีการระบุเหตุผลของการปฏิเสธคำร้องขอออกนอกประเทศโดยทำไว้เป็นข้อๆ โดยมีการอธิบายด้วยข้อกฎหมายกำกับไว้ด้วยและทางการต้องแจ้งเหตุผลของการปฏิเสธนั้นให้แก่ผู้ยื่นคำร้องเป็นลายลักษณ์อักษรด้วย เจ้าหน้าที่ต้องดำเนินการให้เสร็จสิ้นภายในเวลาที่กำหนดไว้ ซึ่งไม่เกิน 30 วันทำการ ในกรณีเร่งด่วนอาจพิจารณาได้เสร็จภายในเวลาเพียง 3 วัน ผู้ที่ยื่นคำร้องและถูกปฏิเสธคำร้องมีสิทธิทางกฎหมายในการยื่นอุทธรณ์ได้ นอกจากนี้ยังเป็นครั้งแรกที่ให้ศาลสามารถพิจารณาคำร้องที่ถูกปฏิเสธได้หากมิได้กระทบต่อความมั่นคงของชาติ

รัฐบาลเยอรมันตะวันออกมองระเบียบปฏิบัติฉบับใหม่นี้ในเชิงบวก ซึ่งตรงกันข้ามกับเยอรมันตะวันตกที่มองไปในทางลบและด้วยความหวาดระแวง เกรกอร์ กือซี (Gregor Gysi) ผู้ซึ่งดำรงตำแหน่งประธานสมาพันธ์ทนายความแห่งเยอรมันตะวันออกในขณะนั้นได้ให้ทัศนะในเรื่องนี้ว่า *“...ระเบียบปฏิบัติดังกล่าวมิได้เพียงจัดระเบียบการเดินทางไปตะวันตกอย่างที่เราเข้าใจกันเท่านั้น แต่เป็นการให้ความมั่นคงทางด้านกฎหมายแก่ประชาชนอีกด้วย...”*[56] หากแต่ความเป็นจริงกลับมิได้เป็นอย่างที่เห็น ระเบียบปฏิบัติฉบับดังกล่าวมิได้ปกป้องสิทธิของประชาชนโดยใช้หลักการแห่งกฎหมาย แต่เป็นการจำกัดสิทธิเสียมากกว่า เห็นได้ชัดว่ารัฐบาลเยอรมันตะวันออกพยายามหาทางแก้ไขภาพลักษณ์ของตนในเรื่องการละเมิดสิทธิมนุษยชนด้วยการโฆษณาชวนเชื่อโดยใช้ระเบียบดังกล่าวเป็นสื่อ ในหนังสือข่าวสารของพรรค SED นั้น เยอรมันตะวันออกยอมรับว่าจะปฏิบัติตามมาตรา 12 ของอนุสัญญานานาชาติว่าด้วยสิทธิทางการเมืองและทางแพ่งซึ่งระบุไว้ว่ามนุษย์ทุกคนมีสิทธิที่จะเดินทางออกจากประเทศใดๆก็ได้ แม้แต่ประเทศของตนเอง แต่เยอรมันตะวันออกก็ยังสงวนสิทธิ์ *“ในการปฏิบัติตามเงื่อนไขแห่งอนุสัญญาโดยต้องสอดคล้องกับเงื่อนไขแห่งรัฐ”* ทั้งนี้เนื่องจากว่ารัฐภาคีแห่งอนุสัญญาจำเป็นต้องนำกฎหมายหรือข้อตกลงระหว่างประเทศมาบัญญัติเป็นกฎหมายภายในประเทศ [57] นอกจากนี้ผู้ออกกฎหมายยังได้ให้อำนาจแก่หน่วยงานของรัฐที่รับผิดชอบในเรื่องการพิจารณาอนุมัติหรือไม่อนุมัติอย่างเต็มที่ โดยเฉพาะอย่างยิ่งในการปฏิเสธคำร้องขอออกนอกประเทศ และยังใช้หลักการแห่งกฎหมายสร้างความชอบธรรมให้แก่การตัดสินใจของหน่วยงานนั้นๆอีกด้วย ในประการสุดท้ายนั้นกฎหมายมิได้เปิดช่องให้ผู้ร้องคัดค้านกฎหมายได้ เพียงแต่อนุญาตให้อุทธรณ์การตัดสินใจ

ของรัฐได้เท่านั้น ดังนั้นหากคำร้องใดถูกปฏิเสธตามเหตุผลที่ได้ระบุไว้ในข้อใดข้อหนึ่งหรือหลายข้อ การอุทธรณ์นั้นก็มิได้บังเกิดผลใดๆเลย[58]

เหตุผลที่แท้จริงในการออกระเบียบปฏิบัติใหม่ฉบับดังกล่าวมีนัยยะเกี่ยวข้องกับเรื่องภายในรัฐและเรื่องการต่างประเทศ ตามความเห็นของเบิตต์เกอร์ (Boettger) นั้น รัฐบาลเยอรมันตะวันออกพยายามลดกระแสความไม่พอใจของประชาชนในเรื่องกระบวนการการพิจารณาอนุมัติให้ออกนอกประเทศได้หรือไม่ได้ที่คลุมเครืออย่างยิ่ง และเหล่าบรรดากลุ่มฝ่ายค้านรวมทั้งผู้แทนของคริสตจักรโปรแตสแตนท์ในเยอรมันตะวันออกต่างแสดงบทบาทเป็นหัวหอกเรียกร้องให้รัฐบาลปฏิบัติในเรื่องนี้ให้โปร่งใสมากยิ่งขึ้น ระเบียบปฏิบัติฉบับใหม่นี้เป็นเสมือนหนึ่งสัญญาณที่รัฐบาลส่งออกไปยังคริสต์จักรว่ารัฐบาลพร้อมแล้วที่จะเจรจาให้บังเกิดความเข้าใจกัน[59] ในอีกด้านหนึ่งนั้น ระเบียบปฏิบัติฉบับใหม่นี้ยังน่าจะช่วยลดจำนวนชาวเยอรมันตะวันออกที่ต้องการอพยพออกไปตั้งถิ่นฐานยังเยอรมันตะวันตก[60] รัฐมนตรีว่าการกิจการเยอรมัน นางโดโรธี วิล์มส์ (Dorothee Wilms) ของเยอรมันตะวันตกได้ให้ความเห็นว่า *“...หากเราพิจารณาระเบียบปฏิบัติฉบับใหม่นี้ทางด้านกฎหมายล้วนๆ แล้วละก็ เราอาจกล่าวว่าระเบียบใหม่นี้เปิดกว้างมากกว่าระเบียบปฏิบัติที่เคยมีมาก่อนหน้านี้ หากแต่กระบวนการพิจารณาที่จะอนุมัติให้ใครเดินทางออกนอกประเทศเยอรมันตะวันออกกลับเข้มงวดมากเสียยิ่งกว่าระเบียบที่ออกมาก่อนหน้านี้ ทั้งนี้ระเบียบฉบับนี้ได้จำกัดวงของผู้ที่มีสิทธิ์ยื่นคำร้องแคบลงกว่าฉบับก่อนๆ...”* [61]

ความสำคัญของระเบียบฉบับใหม่ในด้านความสัมพันธ์ระหว่างประเทศต่อพรรค SED นั้น เรามองเห็นได้ชัดจากช่วงเวลาที่ระเบียบฉบับนี้ออกมา เพราะเหตุที่พรรค SED ตีความและดำเนินนโยบายด้านสิทธิมนุษยชนในแบบของตนเองมาก่อนหน้านี้ ทำให้พรรค SED ไม่ได้รับความเชื่อถือจากสังคมนานาชาติเพิ่มขึ้นเรื่อยๆ รัฐบาลเยอรมันตะวันออกภายใต้การนำของพรรค SED จึงพยายามแก้ไขภาพลักษณ์อันตกต่ำของตนในเรื่องนี้ด้วยการประกาศใช้ระเบียบฉบับใหม่ในวันที่ 10 ธันวาคม 1988 (แต่มีผลบังคับใช้ตั้งแต่วันที่ 1 มกราคม ค.ศ.1989) อันเป็นวันฉลองครบรอบ 40 ปีของคำประกาศองค์การสหประชาชาติว่าด้วยเรื่องสิทธิมนุษยชน เหตุผลด้านการต่างประเทศที่เกี่ยวข้องกับเรื่องนี้อีกประการหนึ่งคือการประชุมว่าด้วยความมั่นคงและความร่วมมือแห่งยุโรป ณ.กรุงเวียนนากำลังจะสิ้นสุดลง เยอรมันตะวันออกซึ่งเป็นหนึ่งในรัฐภาคีของการประชุมที่สำคัญยิ่งของยุโรปครั้งนี้ด้วย ต้องการสร้างภาพลักษณ์ของการเป็นรัฐภาคีที่ดีด้วยการเร่งนำข้อตกลงเรื่องสิทธิมนุษยชนที่ระบุไว้ในเอกสารการประชุมมาปฏิบัติให้เห็นเป็นรูปธรรม [62]

ความไม่พอใจและความหวาดระแวงของประชาชนชาวเยอรมันตะวันออกต่อระเบียบฉบับใหม่นี้มองเห็นได้อย่างชัดเจน ในการประชุมของคริสต์จักรโปรแตสแตนท์ระหว่างวันที่ 31 มีนาคม ถึง 4 เมษายน ค.ศ.1989 ที่กรุงเบอร์ลินตะวันออก ที่ประชุมได้มีมติเรียกร้องให้ผู้นำของคริสต์จักร *“ดำเนินการอย่างใดอย่างหนึ่ง”* ให้ชาวเยอรมันตะวันออกทุกคนมีสิทธิ์เดินทางออกนอกประเทศได้

โดยไม่ต้องมีข้อจำกัดเช่นเดียวกับที่ระบุไว้ในเอกสารการประชุมว่าด้วยความมั่นคงและความร่วมมือแห่งยุโรป ณ.กรุงเวียนนา นอกจากนี้ในมติของที่ประชุมยังได้ชี้ให่เห็นว่าการที่มีคำร้องขอเดินทางออกนอกประเทศจำนวนมากย่อมแสดงให้เห็นว่าประเทศกำลังเผชิญกับปัญหาหนักที่ประชาชนจำนวนมากไม่ปรารถนาที่จะประสบพบพานอีกต่อไป บิชอบแห่งรัฐเมเคลนบวร์ก คริสตอฟ ชเตียร์ (Christoph Stier) ได้รายงานถึง *"ความโกรธเคืองและความไม่สงบ"* ที่เริ่มปะทุขึ้นมาในหมู่ประชาชนเยอรมันตะวันออกจากข้อจำกัด *"ความเป็นญาติโดยสายเลือด"* โดยที่รัฐกระทำตามระเบียบฉบับนี้โดยที่มิได้คำนึงถึงเรื่องดังกล่าวเลย[63] หลังจากนั้นไม่นาน ในวันที่ 28 มีนาคม ค.ศ.1989 รัฐบาลได้ปรับปรุงระเบียบฉบับดังกล่าวเสียใหม่เพื่อลดความไม่พอใจของประชาชนลง[64] หากแต่ความโกรธแค้นในหมู่ประชาชนก็ยังไม่จางลง ในการประชุมของคริสต์จักรที่เมืองเกอร์ลิตซ์ (Goerlitz) บิชอบ ยัวคิม รอกเกอ (Joachim Rogge) ได้กล่าวไว้ในการบรรยายของท่านว่า *"...พรรคและรัฐในเยอรมันตะวันออกไม่ควรจะปิดหูปิดตาตนเองโดยที่ไม่ยอมเจรจาเรื่องความต้องการของประชาชนที่ต้องการเดินทางออกนอกประเทศ พรรคและรัฐควรจะคิดใคร่ครวญถึงสาเหตุที่ผลักดันให้ประชาชนของตนอยากอพยพไปตั้งถิ่นฐานยังนอกประเทศ..."* ท่านยังได้พูดถึงความโกรธขึ้งของประชาชนต่อไปว่า *"...มีผู้คนเพิ่มมากขึ้นเรื่อยๆมาที่โบสถ์พร้อมกับปัญหาและความวิตกกังวลทั้งที่ควรจะเป็นเรื่องของรัฐ มิใช่กิจของสงฆ์..."* [65] ชาวเยอรมันตะวันออกผู้ซึ่งคุ้นเคยกับสภาพอ่อนแอไร้อำนาจโดยสิ้นเชิงยามเมื่อต้องเผชิญกับอำนาจรัฐ มาบัดนี้บังเกิดความรู้สึกหวาดระแวงกฎระเบียบใหม่และพยายามเร่งกดดันให้พวกตนได้ออกนอกประเทศได้โดยเร็วที่สุด โดยการเข้าไปขอลี้ภัยในที่ทำการของคณะผู้แทนเยอรมันตะวันตกในกรุงเบอร์ลินตะวันออกและในสถานทูตเยอรมันตะวันตก ณ.กรุงปราก ตั้งแต่เดือนมกราคม ค.ศ.1989 อย่างไรก็ตาม สิ่งที่เกิดขึ้นนี้เป็นเพียงจุดเริ่มของสัญญาณมรณะสำหรับรัฐบาลเยอรมันตะวันออกที่นำโดยพรรค SED เมื่อเปรียบเทียบกับคลื่นผู้อพยพที่หลั่งไหลออกนอกประเทศในฤดูร้อนของปีเดียวกันนั้น ซึ่งเกิดขึ้นจากตัวเร่งสำคัญอีกเหตุการณ์หนึ่ง นั่นคือ การเลือกตั้งท้องถิ่น

4.2.<u>การเลือกตั้งส่วนท้องถิ่นในเยอรมันตะวันออกในเดือนพฤษภาคม ค.ศ.1989</u>

ตั้งแต่เดือนมกราคม ค.ศ.1989 รัฐบาลที่มาจากพรรค SED ได้ประกาศเป็นนัยให้ตระหนักว่าในการเลือกตั้งส่วนท้องถิ่นที่จะจัดขึ้นในวันที่ 7 พฤษภาคม พรรค SED จะไม่ยอมให้มีผู้สมัครที่มาจากกลุ่มต่างๆหรือผู้สมัครอิสระที่พรรคมิได้ควบคุมหรือครอบงำให้ลงสมัครรับเลือกตั้งได้ นอกจากผู้สมัครที่มาจากพรรคพันธมิตรหรือองค์กรทางสังคมที่พรรคให้การสนับสนุนเท่านั้น ซึ่งเป็นประเพณีที่พรรค SED ปฏิบัติสืบเนื่องมาถึง 40 ปีแล้ว[66] ยิ่งใกล้วันเลือกตั้งเข้ามา พรรค SED ก็ยิ่งแสดงความวิตกกังวลต่อบรรดากลุ่มฝ่ายค้านที่มักจะวิพากษ์วิจารณ์รัฐบาลให้ได้ประจักษ์ด้วยการสั่งห้ามมิให้ผู้สมัครกลุ่มที่รณรงค์ด้านสิ่งแวดล้อมและสันติภาพซึ่งปลอดจากอิทธิพลของพรรค SED ทั้งที่เบอร์ลิน ไลป์ซิก แอร์เฟิร์ต และเมืองอื่นๆ มิให้ลงสมัครรับเลือกตั้งได้ ทางการได้ปฏิเสธที่จะออกหนังสือรับรองให้แก่ผู้สมัครเหล่านี้ซึ่งเป็นเงื่อนไขสำคัญในการลงสมัครรับเลือกตั้งได้[67] เพื่อเป็นการป้องกันมิให้บุคคลใด

กระทำการอันเป็นอันตรายต่อรัฐหรือผู้ที่กระทำการต่อต้านสังคมนิยม พรรค SED ได้จัดตั้งหน่วยลาดตระเวนซึ่งจะคอยดูแลความสงบเรียบร้อยตั้งแต่วันที่ 5 จนกระทั่งถึงเย็นวันที่ 7 พฤษภาคม และจะดูแลกันตลอด 24 ชั่วโมงโดยจะลาดตระเวนไปตามย่านพักอาศัยทุกที่ สมาชิกพรรค SED ที่ได้รับการคัดเลือกแล้วจะได้รับคำสั่งลับให้เฝ้าจับตาดูเพื่อนบ้านของพวกตนว่ามีความเคลื่อนไหวอันจะก่อให้เกิดความวุ่นวายอันใดหรือไม่ ส่วนบรรดาสายลับสมัครเล่นก็มีหน้าที่ต้องตรวจตราดูว่าประชาชนไปพำนักอยู่ที่ไหนทำไมจึงไม่อยู่ในที่พักของตนอย่างน้อยหนึ่งอาทิตย์ก่อนการเลือกตั้ง เจ้าหน้าที่ของรัฐที่ประจำอยู่ตามหมู่บ้านต่างๆได้กระทำการข่มขู่ประชาชนว่าหากไม่ไปเลือกตั้งแล้วละก็ ก็ไม่ต้องยื่นคำร้องขอออกเดินทางไปเยอรมันตะวันตกให้เสียเวลา (เนื่องจากจะไม่ได้รับการอนุมัติอย่างแน่นอน)[68]

แม้ว่าประชาชนชาวเยอรมันตะวันออกส่วนใหญ่จะปฏิบัติตามความต้องการของรัฐบาล แต่ก็ยังมีประชาชนกลุ่มน้อยที่เริ่มจะมีขนาดใหญ่มากขึ้นเรื่อยๆไม่อาจวางเฉยต่อสิ่งที่รัฐกระทำต่อประชาชนได้อีกต่อไป ก่อนที่จะมีการเลือกตั้งท้องถิ่น กลุ่มต่อต้านเหล่านี้ได้วิพากษ์วิจารณ์รูปแบบการเลือกตั้งอย่างเปิดเผย ดังเช่น “*...เราก็ทราบดีอยู่แล้วจากประสบการณ์อื่นๆนอกเหนือจากการเลือกตั้งว่า ประชาชนของประเทศนี้ถูกห้ามมิให้วิพากษ์วิจารณ์การตัดสินใจทางการเมืองของรัฐบาล ใครก็ตามที่ยังขืนดื้อดึงก็จะถูกเพ่งเล็งระแวงสงสัย ไปจนกระทั่งถูกข่มขู่คุกคาม พวกเรามองการเลือกตั้งในเยอรมันตะวันออกมิใช่เป็นสาเหตุของสิ่งเลวร้ายที่เกิดขึ้นกับพวกเรา หากแต่เป็นอาการของความพิการทางการเมืองของประเทศนี้เอง...*” [69] การเลือกตั้งท้องถิ่นในครั้งนี้ต่างจากครั้งล่าสุดเมื่อ 5 ปีก่อนหน้านี้ ในครั้งนี้บุคคลในคริสต์จักรได้วิจารณ์วิธีการจัดการเลือกตั้งว่าเป็นประหนึ่งพิธีกรรมที่จัดขึ้นเพื่อให้ประชาชนยอมรับรัฐบาลและพรรค SED เท่านั้น[70]

ผลการเลือกตั้งที่ประกาศออกมาในค่ำคืนของวันที่ 7 พฤษภาคม ค.ศ.1989 เป็นครั้งแรกที่ผู้ไปหย่อนบัตรไม่ถึงร้อยละ 99 จากสถิติของทางการระบุว่าคะแนนเสียงของผู้ไปหย่อนบัตรเลือกตั้งทั้งหมด 12,324,351 คน ได้เลือกผู้สมัครจากพรรค SED และพันธมิตร 12,182,050 คน นับเป็นสัดส่วนได้ร้อยละ 98.85 ประชาชนในกรุงเบอร์ลินตะวันออกไปเลือกตั้งกันมากที่สุดถึงร้อยละ 97.20 ในเมืองพอตสดัม (Potsdam) มีบัตรเสียมากที่สุดร้อยละ 0.22 ส่วนคะแนนเสียงที่ระบุว่าไม่ต้องการผู้สมัครคนใดเลยนั้นมีมากที่สุดในเขตเมืองไลป์ซิก (2.33%) แฟรงเฟิร์ต อัน แดร์ โอเดอร์ (2.05%) เดรสเดน (1.95%) คาร์ล-มาร์ซ-ชตัดต์ (1.62%) และสุดท้ายคือที่กรุงเบอร์ลินตะวันออก (1.37%) [71]

ในการเลือกตั้งครั้งนี้ นับเป็นครั้งแรกในประวัติศาสตร์เยอรมันตะวันออกที่พิสูจน์ได้ว่ามีการกระทำผิดกฎหมายเลือกตั้งและการปลอมแปลงผลการเลือกตั้ง ทั้งกลุ่มที่คริสต์จักรให้การอุปถัมภ์และกลุ่มที่จัดตั้งขึ้นโดยการริเริ่มของประชาชนเองได้เฝ้าสังเกตการณ์การนับบัตรเลือกตั้งในแต่ละหน่วยเลือกตั้งอย่างใกล้ชิด และนำผลการเลือกตั้งที่พวกตนบันทึกไว้มาเปรียบเทียบกับผลการเลือกตั้งที่ทางการประกาศให้ประชาชนทราบ จากการเปรียบเทียบดังกล่าวทำให้เราได้เห็นผลลัพธ์ที่แตกต่างกันอย่างยิ่ง ยกตัวอย่างเช่นในเขตเลือกตั้งเบอร์ลิน-ฟรีดริชส์ไฮน์ (Berlin-Friedrichshain) ทางการได้

ประกาศว่ามีผู้ลงคะแนนเสียงคัดค้านผู้สมัคร 1,611 เสียง ซึ่งในการนับคะแนนเสียงคัดค้านอย่างเป็นทางการจากหน่วยเลือกตั้งในเขตดังกล่าว 82 หน่วย จาก 89 หน่วยปรากฏว่ามีเสียงคัดค้านมากถึง 4,919 เสียง ในเขตไลป์ซิก-มิทเทอ (Leipzig-Mitte) คะแนนเสียงคัดค้านต่างกัน 2,087 ต่อ 4,424 ในเดรสเดน 9,751 ต่อ 12,827 (227 จากหน่วยเลือกตั้ง 444 หน่วย)[72] ในหน่วยเลือกตั้งหลายหน่วยทางการได้ห้ามมิให้ผู้ไปลงคะแนนเสียงที่สนใจใคร่รู้ว่าการนับคะแนนเสียงเป็นอย่างไรเข้าไปในหน่วยเลือกตั้งได้ นอกจากนี้ยังไม่มีการประกาศให้ชัดเจนว่าทางการได้ใช้อะไรเป็นเครื่องตัดสินว่าบัตรเลือกตั้งที่ได้กาไปแล้วใช้การได้หรือเป็นบัตรเสีย[73]

ในเย็นวันเลือกตั้งหลังจากที่มีการปิดหีบเพื่อนับคะแนน ประชาชนในเมืองไลป์ซิกได้พากันมารวมตัวกันอยู่ที่จตุรัสกลางเมืองด้วยความรู้สึกโกรธแค้นในวิธีการดำเนินการเลือกตั้งที่ไม่โปร่งใสและน่าเคลือบแคลงใจอย่างยิ่ง พวกเขามีจุดประสงค์เพื่อประท้วงการเลือกตั้งที่พวกเขามองว่าไม่บริสุทธิ์ยุติธรรมมาตั้งแต่ต้น ทางการได้ดำเนินการจับกุมผู้ประท้วงประมาณ 100 คน[74] ด้วยข้อหาตามที่ระบุไว้ในเอกสารข้อมูลเกี่ยวกับการเลือกตั้งส่วนท้องถิ่นเมื่อวันที่ 7 พฤษภาคม ค.ศ.1989 ว่า *"ได้เกิดเหตุการณ์ที่ต่อต้านการเลือกตั้ง เช่น การที่มีผู้ยื่นคำร้องขอออกนอกประเทศเพิ่มมากขึ้นอย่างจงใจแสดงให้รัฐเห็น การเผยแพร่เอกสารโจมตีรัฐและพรรค การโทรศัพท์ข่มขู่วางระเบิด ซึ่งทั้งหมดนี้หน่วยงานด้านความมั่นคงได้สืบทราบมาเป็นอย่างดี และได้ทำการปราบปรามไปแล้วโดยเรียบร้อย"*[75]

บรรดากลุ่มฝ่ายค้านหลายกลุ่มได้หันไปหาสภาแห่งรัฐและได้เรียกร้องให้มีการตรวจสอบผลการนับคะแนนเสียใหม่ที่ได้รับการยืนยันแล้วว่าไม่ถูกต้องตรงกับความเป็นจริง สภาแห่งรัฐภายใต้การนำของนายเอริค ฮอนเนคเคอร์ ได้รับทราบผลการเลือกตั้งที่นำเสนอโดยคณะกรรมการการเลือกตั้งและได้ยอมรับผลการเลือกตั้งนั้นแล้ว นอกจากนี้เขายังได้กล่าวขอบคุณคณะกรรมการทุกคนโดยเฉพาะอย่างยิ่ง นายเอกอน เครนส์ (Egon Krenz) ประธานคณะกรรมการที่ได้ตระเตรียมและดูแลให้การเลือกตั้งดำเนินไปด้วยความเรียบร้อย[76] แต่ในความเป็นจริงนั้นปรากฏว่ามีการยื่นหนังสือคัดค้านการปฏิบัติหน้าที่ของเจ้าหน้าที่ที่ดูแลการเลือกตั้ง หรือแม้แต่การเข้าแจ้งความกล่าวหาว่าเจ้าหน้าที่เหล่านี้ได้กระทำการอันมิชอบด้วยกฎหมายตามมาตรา 211 ของกฎหมายว่าด้วยระเบียบปฏิบัติของเจ้าหน้าที่[77] แต่การคัดค้านเหล่านี้กลับไร้ผลโดยสิ้นเชิง ในทางตรงกันข้าม ใบแจ้งความเหล่านี้ได้ถูกตีกลับด้วยเหตุผลที่ว่าเป็นการแจ้งความ *"โดยไม่มีมูลความผิด"* ชาวเยอรมันตะวันออกส่วนมากที่ได้ไปแจ้งความกลับถูกทางการข่มขู่ว่าจะถูกดำเนินคดี เห็นได้ชัดว่าการคัดค้านทั้งหลายที่เกิดขึ้นนั้นไม่อาจทำให้พรรค SED สั่นคลอนหรือหวั่นไหวแต่อย่างใด

จากเหตุการณ์ทั้งสองเหตุการณ์ที่ได้บรรยายมานั้น อันได้แก่การออกระเบียบใหม่ว่าด้วยการเดินทางออกนอกประเทศและการเลือกตั้งส่วนท้องถิ่น เราเห็นได้อย่างชัดเจนว่า รัฐบาลที่มาจากพรรค SED ตั้งใจมั่นที่จะรักษาอำนาจของพวกตนไว้และยังคงละเมิดสิทธิมนุษยชนอยู่ดังเช่นที่ได้เคยปฏิบัติมาหลายทศวรรษ คำว่าประชาธิปไตยไม่มีในโลกทัศน์ของสมาชิกพรรค SED ด้วยความยโสและ

ไม่มีความเข้าใจในอารมณ์ที่เริ่มจะคุกกรุ่นของประชาชนของตนเอง รวมทั้งการไม่แยแสต่อบรรยากาศที่เริ่มเป็นไปในแนวทางเสรีมากขึ้นในกลุ่มรัฐยุโรปตะวันออกอื่นๆ ท่าทีดังกล่าวของรัฐบาลเยอรมันตะวันออกยิ่งทำให้ประชาชนของตนโกรธแค้นอึดอัดคับข้องใจมากยิ่งขึ้นทุกที ในเดือนพฤษภาคม ค.ศ. 1989 รัฐบาลจีนได้ใช้รถถังบดขยี้นักศึกษาที่กำลังรวมกลุ่มกันอยู่ที่จตุรัสเทียนอันเหมิน ทั้งนี้เพื่อประท้วงรัฐบาลจีนและเรียกร้องให้มีการปฏิรูปในแนวทางประชาธิปไตย รัฐบาลเยอรมันตะวันออกได้กล่าวชื่นชมมาตรการกวาดล้างนักศึกษาของรัฐบาลจีนเป็นอย่างมากในขณะที่ชาวเยอรมันตะวันออกกลับออกมาประท้วงปฏิบัติการของรัฐบาลจีนที่กระทำการอันโหดเหี้ยมต่อกลุ่มผู้ประท้วง[78] ครั้นเมื่อฮังการีตัดสินใจเปิดม่านเหล็กทางด้านประเทศของตนกับประเทศออสเตรีย ทางเยอรมันตะวันออกก็กำลังเกิดเหตุการณ์ *"การลงคะแนนเสียงด้วยเท้า (Abstimmung mit Fuessen)"* หรือกล่าวอีกนัยยะหนึ่งก็คือการปฏิวัติในเยอรมันตะวันออก ซึ่งจะนำไปสู่การล่มสลายของรัฐบาลคอมมิวนิสต์จากพรรค SED ในที่สุด

5. <u>การลงคะแนนเสียงด้วยเท้า – การปฏิวัติในเยอรมันตะวันออกในฤดูใบไม้ร่วงของปี ค.ศ.1989</u>

เราอาจเรียกเหตุการณ์ที่เกิดขึ้นในเยอรมันตะวันออกในฤดูใบไม้ร่วงของปี ค.ศ.1989 ว่าเป็นการปฏิวัติหรือการลงคะแนนเสียงด้วยเท้า ผู้เขียนได้อธิบายคำจำกัดความแรกไปแล้วก่อนหน้านี้ ส่วนการลงคะแนนเสียงด้วยเท้านั้นในที่นี้หมายถึงการที่ชาวเยอรมันตะวันออกไม่ปรารถนาจะนั่งเฉยอยู่ที่บ้านอีกต่อไป หรือไม่ก็นั่งอยู่ในโรงงานที่ตนเองกำลังทำงานอยู่และยอมรับทุกสิ่งทุกอย่างที่รัฐบาลจากพรรค SED กระทำต่อพวกตนมายาวนานถึง 40 ปี พวกเขาได้สำแดงความโกรธและความรู้สึกหมดหวังในชีวิตด้วยวิถีทางอันสงบ พวกเขามองเห็นความเป็นไปได้เพียงสองทางในการแสดงออกถึงอารมณ์ดังกล่าวซึ่งทั้งสองหนทางนั้นก็ดำเนินควบคู่กันไป หนทางแรกก็คือการเดินทางออกนอกประเทศและการอพยพเข้าไปลี้ภัยในที่ต่างๆที่รัฐบาลไม่อาจเอื้อมมือเข้ามาจัดการกับพวกตนได้ อีกหนทางหนึ่งนั้นก็คือการออกมาประท้วงอย่างสงบ

5.1.<u>การเดินทางออกนอกประเทศและคลื่นผู้อพยพจากเยอรมันตะวันออก</u>

ตั้งแต่ที่ประเทศเยอรมันตะวันออกถือกำเนิดขึ้นมา รัฐบาลจากพรรค SED ต้องเผชิญกับปัญหาที่ไม่อาจแก้ไขได้โดยง่าย ซึ่งนั่นก็คือการที่ประชาชนส่วนใหญ่พยายามใช้ทุกวิถีทางที่พอจะคิดกันขึ้นมาได้เพื่อละทิ้งบ้านเกิดของตนและเดินทางไปยังดินแดนบ้านพี่เมืองน้องทางด้านตะวันตก (เยอรมันตะวันตก) ตั้งแต่เดือนกันยายน ค.ศ.1949 จนกระทั่งถึงฤดูใบไม้ร่วง ค.ศ.1989 เยอรมันตะวันออกต้องสูญเสียประชากรไปเป็นจำนวนมากถึง 3.3 ล้านคน โดยการหลบหนีอย่างผิดกฎหมายหรือโดยการขออนุญาตเดินทางออกนอกประเทศ[79]

ทางการเยอรมันตะวันออกได้ใช้จ่ายเงินไปมหาศาลเพื่อพยายามแก้ปัญหาดังกล่าว ซึ่งหนึ่งในมาตรการนั้นก็คือการสร้างกำแพงปิดกั้นมิให้พลเมืองของตนหลั่งไหลออกนอกประเทศโดยไม่หยุด รัฐบาลเยอรมันตะวันออกยอมเสียชื่อเสียงและเสียภาพพจน์ในสังคมระหว่างประเทศเพื่อแลกกับการหยุดยั้งเหตุการณ์ *"สมองไหล"* ที่อาจกระทบกระเทือนเศรษฐกิจของเยอรมันตะวันออกได้ในระยะยาว การสร้างกำแพงสามารถหยุดยั้งคลื่นผู้อพยพออกนอกประเทศได้ก็จริง หากแต่ปัญหากลับไปสั่งสมอยู่ในมิติอื่นๆอันได้แก่ การลักลอบข้ามเขตแดนระหว่างเยอรมันตะวันออกและเยอรมันตะวันตก การที่ชาวเยอรมันตะวันออกถูกยิงเสียชีวิตหรือโดนกับระเบิดในระหว่างลักลอบปีนกำแพงหนี จำนวนผู้ที่ต้องการหลบหนีออกนอกประเทศและถูกทางการจับกุมส่งตัวเข้าที่คุมขังก็มีเพิ่มมากขึ้นอย่างน่าตกใจ การกล่าวหาติเตียนรัฐบาลเยอรมันตะวันออกในที่ประชุมนานาชาติ การที่หน่วยงานด้านความมั่นคงของรัฐบาลเยอรมันตะวันออกได้ร้องขอไปยังพันธมิตรที่เป็นประเทศคอมมิวนิสต์ด้วยกันในเกือบทุกที่ในโลกให้ช่วยติดตามตัวผู้ที่หลบหนีออกนอกประเทศโดยผิดกฎหมายยิ่งทำให้ภาพลักษณ์ของรัฐบาลเยอรมันตะวันออกตกต่ำลงไปทุกที ในปี ค.ศ.1989 รัฐบาลเยอรมันตะวันออกได้ใช้จ่ายเงินไปถึง 1,221 พันล้านมาร์คในการป้องกันการหนีข้ามพรมแดนของประชาชนของตน [80]

อย่างไรก็ตาม มาตรการอันเข้มงวดที่รัฐบาลเยอรมันตะวันออกใช้ป้องปรามประชาชนของตนก็มิได้สร้างความหวั่นเกรงแก่ประชาชนที่ตั้งใจแน่วแน่จะหลบหนีออกนอกประเทศของตน เกือบจะในทันทีที่รัฐบาลออกระเบียบใหม่เกี่ยวกับการเดินทางและการออกนอกประเทศ ก็มีชาวเยอรมันตะวันออกเป็นจำนวนมากหลั่งไหลกันเข้าไปพำนักอยู่ในที่ตั้งของคณะผู้แทนเยอรมันตะวันตกในกรุงเบอร์ลินตะวันออก (การที่เยอรมันตะวันตกและตะวันออกมิได้มีความสัมพันธ์ทางการทูตกันในระดับปกติ เนื่องจากเยอรมันตะวันตกมิได้รับรองเยอรมันตะวันออกว่าเป็นประเทศ หากเป็นส่วนหนึ่งของเยอรมันที่ถูกแบ่งแยกไป ทำให้ทั้งสองประเทศมีเพียงคณะผู้แทนที่ทำหน้าที่ประหนึ่งคณะทูตในความสัมพันธ์ระหว่างกัน) และในสถานทูตเยอรมันตะวันตก ณ.กรุงปราก ในประเทศเชคโกสโลวาเกีย ทั้งนี้เพื่อบีบบังคับให้รัฐบาลเยอรมันตะวันออกยอมปล่อยพวกตนให้เดินทางไปเยอรมันตะวันตกได้[81] ในค่ำคืนวันที่ 5 ต่อวันที่ 6 กุมภาพันธ์ ค.ศ.1989 ชาวเยอรมันตะวันออก 3 คนได้พยายามหลบหนีออกนอกประเทศด้วยการปีนกำแพงออกไป หนึ่งในจำนวนนั้นถูกทหารรักษาพรมแดนของเยอรมันตะวันออกคนหนึ่งยิงเสียชีวิต แม้ว่าทางการเยอรมันตะวันออกจะไม่ยอมรับว่าได้มีการออกคำสั่งให้ยิงผู้หลบหนีและได้ทำการสอบสวนทหารรักษาพรมแดนคนนั้น แต่เหตุการณ์ดังกล่าวได้ก่อความเสียหายแก่ภาพลักษณ์ของเยอรมันตะวันออกในสายตาของประชาคมโลกอย่างยิ่ง และยังกระทบกระเทือนความสัมพันธ์กับเยอรมันตะวันตกอย่างมาก[82] นอกจากนี้ชาวเยอรมันตะวันออกที่อพยพออกไปนอกประเทศก่อนหน้านี้ยังได้ประกาศเตือนว่าบุคคลใดที่หลบหนีออกจากเยอรมันตะวันออกหรือได้รับอนุมัติให้เดินทางออกนอกประเทศเพื่อวัตถุประสงค์ไปเยี่ยมญาติได้ชั่วคราว แต่แล้วไม่ยอมกลับไปเยอรมันตะวันออกหลังจากเดือนตุลาคม ค.ศ.1987 อาจถูกเจ้าหน้าที่เยอรมันตะวันออกจับกุมตัวไว้ทันทีที่เดินทางผ่านเยอรมันตะวันออกเพื่อไปยังประเทศอื่นๆ (หรือผ่านดินแดนเยอรมันตะวันออกเพื่อ

เข้าสู่เบอร์ลินตะวันตก)[83] ในวันที่ 12 มีนาคม ระหว่างการทำพิธีมิซซาต้นปีที่เมืองไลป์ซิก ประชาชนราว 600 คนที่ต้องการเดินทางออกนอกประเทศต่างก็แสดงความไม่พอใจในมาตรการของรัฐบาลด้วยการเดินขบวนประท้วง และยังได้ประกาศว่า "*...เราจะใช้ช่วงการทำพิธีมิซซาเพื่อแสดงให้ชาวโลกได้ตระหนักว่าเรามีปัญหาทางสังคมที่ไม่ได้รับการแก้ไขและยังมีการละเมิดสิทธิมนุษยชนอย่างรุนแรงอีกด้วย...*" [84] เหตุการณ์ที่เกิดขึ้นย่อมหมายถึงว่ารัฐบาลคอมมิวนิสต์กำลังตกที่นั่งลำบากและกำลังสูญเสียความไว้วางใจในหมู่ประชาชนของตนไปแล้วซึ่งก็ตรงกับรายงานจากกระทรวงความมั่นคงซึ่งยืนยันว่า "*...ตั้งแต่ที่ระเบียบใหม่เกี่ยวกับการเดินทางและการออกนอกประเทศมีผลบังคับใช้ จำนวนของผู้ยื่นคำร้องขอออกนอกประเทศมีมากขึ้น ซึ่งบุคคลเหล่านี้ไม่ยอมรับกฎระเบียบของรัฐและวิธีการพิจารณาอนุมัติหรือการตัดสินใจในเรื่องนี้ของทางการ ตัวอย่างที่เห็นได้ชัดก็คือการใช้วิธีประท้วงต่อหน้าธารกำนัลเพื่อสร้างแรงกดดันแก่กลไกของรัฐและเพื่อบังคับให้รัฐต้องยอมอ่อนข้อให้แก่ข้อเรียกร้องของพวกตน...*" [85]

เหตุการณ์อันสำคัญยิ่งที่จะต้องจารึกไว้ในประวัติศาสตร์เริ่มขึ้นเมื่อวันที่ 2 พฤษภาคม ค.ศ. 1989 เมื่อทหารรักษาพรมแดนของฮังการีเปิด "*ม่านเหล็ก*" ด้วยการเปิดพรมแดนระหว่างฮังการีและออสเตรียให้ประชาชนของทั้งสองประเทศผ่านเข้าออกได้โดยเสรี เหตุการณ์ดังกล่าวทำให้พรมแดนของกลุ่มรัฐคอมมิวนิสต์ในยุโรปตะวันออกมีช่องโหว่ ตั้งแต่วันที่ 15-31 กรกฎาคม ก็มีรายงานข่าวจากกรุงบูดาเปสต์ ปราก และเบอร์ลินตะวันออกเกี่ยวกับคลื่นผู้อพยพที่หนีกันเข้าไปพำนักอยู่ในสถานทูตเยอรมันตะวันตกและในที่ตั้งคณะผู้แทนเยอรมันตะวันตกในกรุงเบอร์ลินตะวันออก ตั้งแต่ต้นเดือนพฤษภาคม รัฐบาลออสเตรียได้บันทึกไว้ว่ามีชาวเยอรมันตะวันออกหนีข้ามพรมแดนฮังการีเข้าสู่ออสเตรียเป็นจำนวน 237 คน แต่จำนวนผู้ที่หลบหนีออกมาที่เข้าไปรายงานตัวต่อสถานทูตเยอรมันตะวันตกในกรุงเวียนนามีจำนวนสูงกว่านั้นมาก สถานการณ์เริ่มตึงเครียดมากยิ่งขึ้นในระหว่างที่ออสเตรียและฮังการีได้จัดงานเฉลิมฉลองการเปิดพรมแดน (Pan-Europaeisches Picknick) ที่พรมแดนระหว่างสองประเทศในวันที่ 19 สิงหาคม ชาวเยอรมันตะวันออกหลายร้อยคนได้ไปออกันแน่นขนัดที่พรมแดนตรงประตูทางเข้าสู่ออสเตรียและหลบหนีเข้ามาได้ จนกระทั่งถึงวันที่ 23 สิงหาคม มีชาวเยอรมันตะวันออกมากกว่า 3,000 คนที่หลบหนีเข้าออสเตรียเพื่อมุ่งหน้าสู่เยอรมันตะวันตกโดยผ่านพรมแดนฮังการี ในขณะที่สถานทูตเยอรมันตะวันตก ณ.กรุงปราก ต้องปิดทำการเนื่องจากมีประชาชนเยอรมันตะวันออกไปพำนักอยู่จนแทบล้นทะลักออกมานอกสถานทูต[86]

ในระหว่างนั้น รัฐบาลเยอรมันตะวันออกยังคงไม่แสดงปฏิกิริยาใดๆออกมาในปัญหาเรื่องผู้อพยบเนื่องจากไม่ต้องการให้ปัญหาดังกล่าวกลายเป็นเรื่องราวที่ใหญ่โต และยังคงยึดมั่นในข้อตกลงระหว่างเยอรมันตะวันออกกับฮังการีว่าด้วยการเดินทางผ่านพรมแดนระหว่างประเทศทั้งสองโดยไม่ต้องขอวีซ่า ซึ่งมีผลบังคับใช้ตั้งแต่วันที่ 20 มิถุนายน ค.ศ.1969 ตามข้อตกลงนี้ประเทศทั้งสองจะต้องไม่อนุญาตให้ประชาชนของประเทศภาคีเดินทางออกไปสู่ประเทศที่สามได้หากปราศจากหนังสือเดินทางที่ทางการออกให้[87] รัฐมนตรีต่างประเทศของเยอรมันตะวันออก นายออสการ์ ฟิชเชอร์

(Oskar Fischer) จึงได้อ้างถึงข้อตกลงดังกล่าวเมื่อเขากล่าวเตือนรัฐมนตรีต่างประเทศของฮังการี นายกยูลา ฮอร์น (Gyula Horn) ว่า "*...ความพยายามใดๆที่มุ่งหมายให้ (ชาวเยอรมันตะวันออก) เดินทางออกนอกประเทศได้ ไม่ว่าจะโดยการเข้าไปพำนักในสถานทูตเยอรมันตะวันตกหรือที่ตั้งคณะผู้แทนเยอรมันตะวันตกนั้น ถือว่าเป็นสิ่งที่รับไม่ได้...*"[88] นอกจากนี้ ความสัมพันธ์ระหว่างเยอรมันตะวันออกและฮังการีก็ตกต่ำลงก่อนหน้าการเกิดเหตุการณ์ดังกล่าวเนื่องจากรัฐบาลเยอรมันตะวันออกได้เคยกล่าววิพากษ์วิจารณ์ความพยายามปฏิรูปประเทศของฮังการีเมื่อต้นปีค.ศ.1989 [89]

ส่วนรัฐบาลฮังการีได้ออกแถลงการณ์ตอบโต้ว่า "*...เราได้ตัดสินใจแน่นอนแล้วที่จะละเลิกการปฏิบัติที่เคยกระทำมาก่อนหน้านี้ และจะไม่บังคับให้ชาวเยอรมันตะวันออกเดินทางกลับไปประเทศของตนแม้แต่คนเดียว...ตามความรู้สึกของข้าพเจ้า (รัฐมนตรีต่างประเทศฮอร์น) การกระทำดังกล่าวขัดกับอนุสัญญาว่าด้วยสิทธิมนุษยชนซึ่งฮังการีก็เป็นภาคีประเทศหนึ่งของอนุสัญญานั้น นอกจากนี้ข้าพเจ้ายังถือว่าการบังคับให้ผู้คนกลับไปยังบ้านเกิดของตนซึ่งพวกเขามิได้ปรารถนาจะใช้ชีวิตอยู่ที่นั่นอีกต่อไปเป็นการกระทำที่ป่าเถื่อนและไร้มนุษยธรรม...*" [90] ครั้นเมื่อคลื่นผู้อพยพหลั่งไหลเข้าไปยึดครองสถานทูตเยอรมันตะวันตกในกรุงบูดาเปสต์ในปลายเดือนกรกฎาคม ค.ศ.1989 รัฐบาลเยอรมันตะวันตกหวังให้ฮังการีแก้ปัญหาโดยปฏิบัติตามอนุสัญญาว่าด้วยผู้อพยพที่ได้ลงนามที่นครเจนีวา ซึ่งฮังการีเป็นประเทศสังคมนิยมประเทศแรกที่เข้าเป็นภาคีของอนุสัญญาดังกล่าวในช่วงต้นปี ค.ศ.1989 เพื่อหาหนทางแก้ปัญหาและช่วยเหลือชนกลุ่มน้อยชาวฮังการีที่อยู่ในประเทศโรมาเนีย รัฐบาลเยอรมันตะวันตกโดยนายเยอร์เกน สุดฮอฟฟ์ (Juergen Sudhoff) เลขานุการคณะรัฐมนตรีได้ขอร้องไปยังรัฐมนตรีต่างประเทศฮังการีว่าอนุสัญญาเจนีวานี้สามารถนำไปปรับใช้เพื่อแก้ปัญหาชาวเยอรมันตะวันออกได้ เนื่องจากว่ารัฐบาลเยอรมันตะวันออกมีกฎหมายลงโทษผู้ที่หลบหนีออกจากประเทศหรืออย่างน้อยที่สุดบุคคลผู้นั้นก็อาจประสบปัญหาทางสังคมหรือหน้าที่การงานได้เมื่อต้องกลับไปยังเยอรมันตะวันออกอีก แต่ฮังการีก็มิได้พิจารณาข้อเสนอให้สถานะผู้ลี้ภัยแก่ผู้อพยพชาวเยอรมันตะวันออก นายคาโรลี นอช (Karoly Nagy) อธิบดีกรมควบคุมดูแลชาวต่างชาติ กระทรวงมหาดไทยฮังการีได้กล่าวว่าฮังการีมิได้มีส่วนเกี่ยวข้องกับความต้องการออกนอกประเทศของชาวเยอรมันตะวันออก และไม่ปรารถนาจะเข้าไปร่วมแก้ปัญหาใดๆในเรื่องนี้ [91] พูดตรงๆก็คือรัฐบาลฮังการีไม่ต้องการเติมเชื้อไฟแห่งความขุ่นเคืองใจระหว่างฮังการีและเยอรมันตะวันออกให้ร้อนแรงมากยิ่งขึ้นไปอีก[92] นอกจากนี้รัฐมนตรีต่างประเทศฮอร์นยังได้กล่าวเสริมด้วยว่ารัฐบาลฮังการีไม่สามารถบังคับให้ใครยอมรับสถานะผู้ลี้ภัยได้หากบุคคลนั้นมิได้ปรารถนา ทั้งนี้เนื่องจากผู้อพยพชาวเยอรมันตะวันออกมิได้ต้องการลี้ภัยอยู่ในฮังการี[93] หากแต่ต้องการเข้าไปตั้งถิ่นฐานในเยอรมันตะวันตก[94]

ในช่วงเวลานั้นรัฐบาลเยอรมันตะวันออกได้พยายามใช้การโฆษณาชวนเชื่อหยุดยั้งคลื่นผู้อพยพระลอกใหม่ ในบทวิจารณ์ของหนังสือพิมพ์ "Junge Welt" ฉบับวันที่ 25 สิงหาคม ค.ศ.1989 ได้เรียกผู้อพยพชาวเยอรมันตะวันออกว่าเป็นพวกทรยศต่อชาติ "*...หากใครก็ตามอยากจะทรยศประเทศบ้านเกิดเมืองนอนของตน ก็ยังมีช่องทางที่กระทำได้ด้วยการยื่นคำร้องขอเดินทางออกนอก*

ประเทศได้ มิใช่ใช้วิธีหลบหนีออกไปโดยผิดกฎหมายซึ่งก่อความเสียหายให้แก่เพื่อนร่วมชาติที่ยังจงรักภักดีต่อประเทศของพวกเขาและต้องการมีส่วนร่วมในการก่อร่างสร้างประเทศของเขา...” [95]
นอกจากนี้คณะกรรมการกรมการเมืองของพรรค SED ยังได้มอบอำนาจให้แก่เลขานุการกรมการเมืองของพรรค นายยัวคิม แฮร์มันน์ (Joachim Herrmann) ซึ่งรับผิดชอบด้านการก่อกวนและโฆษณาชวนเชื่อ ให้ใช้ศักยภาพทุกอย่างในสื่อทุกสื่อเพื่อหยุดยั้งมิให้ประชาชนหลบหนีออกนอกประเทศมากขึ้นไปอีก ตั้งแต่นั้นมาสื่อของเยอรมันตะวันออกทุกแขนงจึงได้วาดภาพที่น่าหดหู่และไร้ศีลธรรมของโลกตะวันตกซึ่งมีส่วนทำให้ผู้ที่เคยอพยพออกจากสภาพแวดล้อมอันอบอุ่นของระบบสังคมนิยมคอมมิวนิสต์ต้องทนทุกข์ทรมานและประสบกับความหายนะในที่สุด รายงานข่าวยังได้กล่าวต่อไปอีกว่าอดีตผู้อพยพชาวเยอรมันตะวันออกที่ตั้งถิ่นฐานอยู่ในเยอรมันตะวันตกกำลังทนทุกข์ทรมานกับสภาวะแปลกแยกของสังคมตะวันตก (ความรู้สึกที่ว่าตนมิได้เป็นส่วนหนึ่งของสังคม) และความรู้สึกโดดเดี่ยวอ้างว้าง บางคนถึงกับต้องการกลับมาอยู่ในเยอรมันตะวันออกอีก[96] สำหรับชาวเยอรมันตะวันออกที่กำลังพำนักอยู่ในฮังการีนั้น รัฐบาลเยอรมันตะวันออกได้สั่งการให้กระทรวงความมั่นคงจัดหาเจ้าหน้าที่จำนวนมากเพื่อส่งไปยังฮังการีเพื่อถ่ายภาพและพยายามพูดเกลี้ยกล่อมให้ผู้คนเหล่านั้นเดินทางกลับประเทศ นอกจากนี้เจ้าหน้าที่เหล่านี้ยังได้รับคำสั่งให้สังเกตปฏิกิริยาของทางการฮังการีในเรื่องนี้ด้วย [97]

เพราะเหตุที่รัฐบาลฮังการีไม่รับรองหนังสือเดินทางของชาวเยอรมันตะวันออกที่ออกให้โดยสถานทูตเยอรมันตะวันตก[98] รัฐบาลฮังการีจึงได้ตัดสินใจแก้ปัญหาภายหลังการหารือกันระหว่างนายสุดฮอฟฟ์และนายฮอร์นโดยอนุญาตให้กาชาดสากลนำตัวชาวเยอรมันตะวันออก 108 คนออกนอกฮังการีเพื่อเดินทางไปยังเยอรมันตะวันตกได้ในวันที่ 24 สิงหาคม ในขณะเดียวกันรัฐบาลฮังการีได้ส่งสัญญาณไปให้รัฐบาลเยอรมันตะวันออกรับทราบว่าการกระทำดังกล่าวนี้ถือเป็นการแก้ปัญหาเฉพาะหน้าเพียงครั้งเดียว เนื่องจากสถานทูตเยอรมันตะวันตกในกรุงบูดาเปสต์ต้องปิดทำการชั่วคราวจากการบุกรุกเข้าไปของชาวเยอรมันตะวันออก อย่างไรก็ตามชาวเยอรมันตะวันออกยังคงหลั่งไหลเข้าสู่ฮังการีมากยิ่งขึ้นทุกที คนเหล่านี้จะพำนักอยู่ในเต็นท์ชั่วคราวและพยายามหลบหนีเข้าออสเตรียโดยผิดกฎหมาย เนื่องจากรัฐบาลเยอรมันตะวันออกมิได้หาหนทางแก้ปัญหาผู้อพยพออกนอกประเทศอย่างเป็นรูปธรรมนอกจากให้สัญญาว่าจะไม่เอาโทษทางกฎหมายหากผู้อพยพคนใดเดินทางกลับประเทศโดยที่มิได้ให้ความมั่นใจใดๆว่าเมื่อกลับแล้วจะดำเนินการอนุมัติให้ออกนอกประเทศได้โดยเร็วและถูกต้องตามกฎหมาย[99] รัฐบาลฮังการีจึงตัดสินใจแก้ปัญหานี้เองแบบม้วนเดียวจบ

ในระหว่างการไปเยือนเยอรมันตะวันตกของนายกรัฐมนตรีเนเมต (Nemeth) และรัฐมนตรีต่างประเทศฮอร์นเมื่อวันที่ 25 สิงหาคม รัฐบาลฮังการีได้ให้คำมั่นสัญญาว่าจะเปิดพรมแดนฮังการีให้แก่ผู้อพยพชาวเยอรมันตะวันออกและรัฐบาลเยอรมันตะวันตกได้เสนอจะให้ความช่วยเหลือด้านเศรษฐกิจเพื่อสนับสนุนการปฏิรูปของฮังการีเป็นการตอบแทน[100] เพื่อให้มาตรการดังกล่าวไม่ขัดต่อกฎหมายใดๆ รัฐบาลฮังการีจึงได้ตัดสินใจยกเลิกข้อตกลงระหว่างเยอรมันตะวันออกกับฮังการีว่าด้วย

การเดินทางผ่านพรมแดนระหว่างทั้งสองประเทศของปี ค.ศ.1969 ในวันที่ 29 สิงหาคม รัฐบาลเยอรมันตะวันออกได้เชิญให้นายฮอร์นไปหารือในเรื่องปัญหาผู้อพยพที่กรุงเบอร์ลินตะวันออก ซึ่งเขาได้พบกับนายออสการ์ ฟิชเชอร์ รัฐมนตรีต่างประเทศเยอรมันตะวันออก และนายกึนเทอร์ มิตทาก (Guenther Mittag) สมาชิกกรมการเมืองของพรรค SED การหารือกันระหว่างทั้งสองฝ่ายไม่บังเกิดผลใดๆ รัฐบาลเยอรมันตะวันออกยังคงยึดมั่นจุดยืนของตนอย่างเหนียวแน่นและยังขู่รัฐบาลฮังการีด้วยว่าจะต้องยอมรับผลอันไม่น่าชื่นชมที่อาจบังเกิดขึ้น หากรัฐบาลฮังการียังคงคิดที่จะเปิดพรมแดนของตนอยู่ ในวันที่ 8 กันยายน นายฟิชเชอร์ได้ส่งคำเตือนไปยังรัฐบาลฮังการีเพื่อเรียกร้องให้ฮังการียกเลิกการตัดสินใจที่จะเปิดพรมแดนของตนเสียซึ่งฮังการีปฏิเสธข้อเรียกร้องดังกล่าว[101]

ในวันที่ 10 กันยายน รัฐบาลฮังการีได้ประกาศให้ทราบโดยทั่วกันว่า “*...ชาวเยอรมันตะวันออกทุกคนที่พำนักอยู่ในฮังการีสามารถออกเดินทางจากฮังการีได้ตั้งแต่เวลาเที่ยงคืนของวันนี้ (10 กันยายน) เพื่อไปยังจุดหมายปลายทางที่ตนปรารถนาได้ ภายใต้เงื่อนไขเพียงข้อเดียวเท่านั้น นั่นคือประเทศเป้าหมายจะต้องยินยอมรับตัวผู้อพยพเหล่านี้...*” นายฮอร์นได้กล่าวว่า “*...มาตรการดังกล่าวเป็นการริเริ่มของฮังการีแต่เพียงประเทศเดียว และมาตรการนี้จะยังคงมีผลบังคับใช้อยู่จนกว่าจะมีหนทางแก้ปัญหาที่ดีกว่านี้...*”[102] ดังนั้นประตูที่เปิดสู่ตะวันตกจึงเปิดกว้างสำหรับชาวเยอรมันตะวันออกอย่างเป็นทางการแล้ว รัฐบาลเยอรมันตะวันออกได้เรียกร้องให้ฮังการียุติมาตรการดังกล่าว และยังได้กล่าวหาฮังการีและเยอรมันตะวันตกว่ากำลังร่วมมือกันทำธุรกิจค้ามนุษย์ และยังได้ส่งหนังสือประท้วงไปยังฮังการีโดยระบุว่าฮังการีกำลังละเมิดสนธิสัญญาระหว่างประเทศ[103]

ในระหว่างช่วงเวลาดังกล่าวรัฐบาลเยอรมันตะวันออกได้ออกมาตรการที่เข้มข้นมากยิ่งขึ้นเพื่อแก้ปัญหาผู้อพยพโดยได้ส่งนายโวล์ฟกัง โฟเกล (Wolfgang Vogel) ทนายความผู้แทนของนายฮอนเนคเคอร์ไปเจรจากับผู้อพยพที่เข้าไปพำนักอยู่ในที่ตั้งคณะผู้แทนเยอรมันตะวันตกที่กรุงเบอร์ลินตะวันออก และที่สถานทูตเยอรมันตะวันตก ณ.กรุงปราก พร้อมกับคำมั่นสัญญาว่าหากผู้ใดตกลงใจเดินทางกลับเยอรมันตะวันออก รัฐบาลจะไม่เอาผิดทางกฎหมาย จะให้กลับไปทำงานในที่ทำงานเดิมของตน และจะหาทนายให้คอยดูแลหากต้องการยื่นคำร้องขอออกเดินทางไปนอกประเทศ มีเพียงผู้อพยพบางคนเท่านั้นที่ยินยอมกลับประเทศ[104] นอกจากนี้รัฐบาลเยอรมันตะวันออกยังออกมาตรการที่ทำให้การเดินทางไปยังฮังการียากลำบากมากยิ่งขึ้น โดยการเพิ่มมาตรการควบคุมตามพรมแดนระหว่างทั้งสองประเทศรวมทั้งพรมแดนด้านเชคโกสโลวาเกียให้เข้มข้นมากยิ่งขึ้น รวมทั้งปฏิเสธคำร้องของประชาชนที่ต้องการเดินทางไปยังประเทศฮังการีมากยิ่งขึ้น ในบางกรณีรัฐบาลยังได้ถอนอนุมัติการเดินทางออกไปฮังการีซึ่งได้เคยอนุมัติไปก่อนหน้านี้ ส่วนหน่วยงานที่ทำคำร้องขออนุมัติออกเดินทางไปนอกประเทศแจ้งว่ามีคำร้องมากถึง 700,000 ฉบับวางกองอยู่ในหน่วยงานของตน[105]

ท่าทีของรัฐบาลเชคโกสโลวาเกียแตกต่างไปจากฮังการี และด้วยเหตุนั้นสถานการณ์ของบรรดาผู้อพยพที่พากันมาพำนักอยู่ที่กรุงปรากจึงแตกต่างไปจากที่ฮังการีเช่นกัน เชคโกสโลวาเกียเป็น

หนึ่งในประเทศคอมมิวนิสต์ยุโรปตะวันออกที่อยู่ในกลุ่มต่อต้านการปฏิรูปทุกรูปแบบและไม่เห็นด้วยกับนโยบายปฏิรูปในฮังการี โปแลนด์ และสหภาพโซเวียต เมื่อนายกรัฐมนตรีอดาเมค (Adamec) แห่งเช็คโกสโลวาเกียเดินทางไปเยือนกรุงเบอร์ลินตะวันออก ทั้งสองประเทศได้ประกาศ *"การผนึกกำลังกันอย่างเหนียวแน่นระหว่างพันธมิตรสองพี่น้อง (Festigung des Bruderbundes)"* ระหว่างเยอรมันตะวันออกและเชคโกสโลวาเกีย เพื่อแสดงออกถึงความวิตกกังวลและการไม่เห็นด้วยกับนโยบายปฏิรูปของสหภาพโซเวียต[106] ครั้นเมื่อผู้อพยพชาวเยอรมันตะวันออกเริ่มเข้าไปลี้ภัยในสถานทูตเยอรมันตะวันตก ณ.กรุงปราก รัฐบาลเชคโกสโลวาเกียได้แจ้งให้กระทรวงการต่างประเทศเยอรมันตะวันตกทราบว่าหนทางเดียวที่เป็นไปได้ในการแก้ปัญหานี้ก็คือการที่ผู้อพยพลี้ภัยทั้งหมดต้องกลับบ้าน (ซึ่งเป็นไปตามความปรารถนาของรัฐบาลเยอรมันตะวันออกที่ต้องการให้ปฏิบัติต่อผู้อพยพเช่นนั้น)[107] ผู้อพยพชาวเยอรมันตะวันออกหลายคนรายงานว่าเจ้าหน้าที่ของเชคโกสโลวาเกียไม่อนุญาตให้พวกเขาเดินทางข้ามเขตแดนไปสู่ฮังการี แม้ว่าพวกเขาจะมีหนังสือเดินทางและหนังสืออนุญาตให้เดินทางไปต่างประเทศที่ออกโดยรัฐบาลเยอรมันตะวันออกก็ตาม[108] ผู้แทนกระทรวงการต่างประเทศของเชคโกสโลวาเกีย นายซาโดวสกี้ (Sadowsky) ได้กล่าวยืนยันอย่างหนักแน่นว่าปัญหาเรื่องผู้ลี้ภัยเป็นปัญหาระหว่างเยอรมันทั้งสองประเทศและไม่เกี่ยวข้องกับเชคโกสโลวาเกียแต่อย่างใด[109] หลังจากที่รัฐบาลฮังการีตัดสินใจเปิดพรมแดน จำนวนของผู้ลี้ภัยชาวเยอรมันตะวันออกในสถานทูตเยอรมันตะวันตก ณ.กรุงปรากพุ่งสูงขึ้นอย่างน่าตกใจ แม้ว่ารัฐบาลเยอรมันตะวันออกจะแต่งตั้งให้นายโฟเกลไปเจรจากับผู้อพยพพร้อมทั้งให้คำมั่นสัญญาว่าจะดำเนินการอนุญาตให้ออกนอกประเทศได้ภายใน 6 เดือนหากผู้อพยพเดินทางกลับเยอรมันตะวันออก แต่ก็มีผู้อพยพเพียง 215 คนจาก 2,500 คนยอมรับข้อเสนอดังกล่าว[110]

ตั้งแต่ต้นเดือนกันยายนเป็นต้นมา สถานทูตเยอรมันตะวันตก ณ. กรุงวอร์ซอก็กำลังประสบปัญหาเดียวกันกับที่เชคโกสโลวาเกียเนื่องจากจำนวนผู้อพยพกำลังเพิ่มสูงมากขึ้นเรื่อยๆ จำนวนของผู้ลี้ภัยในโปแลนด์น้อยกว่าในเชคโกสโลวาเกียมากเนื่องจากการเดินทางเข้าโปแลนด์นั้น ชาวเยอรมันตะวันออกต้องใช้วีซ่าโปแลนด์ ซึ่งต่างจากการเดินทางไปเชคโกสโลวาเกียที่ใช้เพียงหนังสือเดินทางเท่านั้น สภาพความเป็นอยู่ของพวกเขาในกรุงวอร์ซอก็ไม่ทนทุกข์ทรมานด้วยความแน่นขนัดเหมือนที่ปรากเนื่องจากรัฐบาลโปแลนด์แบ่งพวกเขาให้ไปพำนักอยู่ตามสถานที่ต่างๆในกรุงวอร์ซอ รัฐบาลโปแลนด์ได้ร่วมมือกับสถานทูตเยอรมันตะวันตกแจกจ่ายอาหาร มีการรักษาพยาบาลผู้เจ็บป่วย และยังตั้งโรงเรียนชั่วคราวให้เหล่าบรรดาเด็กๆในกลุ่มผู้อพยพได้เรียนหนังสืออีกด้วย[111] การที่สถานการณ์ของผู้อพยพในโปแลนด์ไม่ดูว่าไร้มนุษยธรรมเช่นนี้เนื่องจากรัฐบาลโปแลนด์อดกลั้นต่อกลุ่มผู้อพยบและไม่คิดที่จะส่งกลับบ้านเหมือนรัฐบาลเชคโกสโลวาเกีย ทำให้ผู้อพยพสามารถเดินทางไปมานอกสถานทูตได้[112] ในวันที่ 27 กันยายน คณะของนายโฟเกลสามารถโน้มน้าวให้ผู้อพยพบางคนกลับเยอรมันตะวันออกได้ นอกจากข้อเสนอเดิมๆที่รัฐบาลเยอรมันตะวันออกนำมาใช้จูงใจผู้อพยพอย่างที่ได้บรรยายมาแล้ว นายโฟเกลยังได้เพิ่มข้อเสนออีกหลายข้อด้วย อาทิเช่น ผู้อพยพคนใดหนีออกนอก

ประเทศโดยทิ้งญาติพี่น้องที่สนิทไว้ในเยอรมันตะวันออก หากยอมกลับบ้านเมื่อไร จะสามารถนำญาติพี่น้องเหล่านั้นไปตั้งถิ่นฐานใหม่ยังเยอรมันตะวันตกได้ ผู้อพยพบางคนยังได้รับคำมั่นสัญญาว่าทางการจะดำเนินเรื่องการขอออกเดินทางจากเยอรมันตะวันออกโดยถูกต้องตามกฎหมายภายในเวลาเพียงไม่กี่อาทิตย์หลังจากยื่นคำร้องแล้ว ทุกคนที่ยอมใช้ช่องทางการเดินทางออกนอกประเทศอย่างที่รัฐบาลเยอรมันตะวันออกกำหนดไว้ จะได้รับอนุญาตให้เดินทางเข้ามาในเยอรมันตะวันออกเพื่อเยี่ยมญาติหรือเพื่อวัตถุประสงค์อื่นๆได้ แม้ว่านายโฟเกลจะพยายามยื่นข้อเสนอที่ดึงดูดใจมากเพียงไร แต่ผู้อพยพจำนวนมากก็ปฏิเสธไม่ยอมรับหรือแม้แต่ไม่ยอมพบหน้านายโฟเกล[113] เห็นได้ชัดว่ารัฐบาลเยอรมันตะวันออกได้พยายามอย่างหนักในการแก้ปัญหาเรื่องผู้อพยพด้วยวิธีการของตนเองที่คิดว่าเหมาะสมแล้ว โดยที่มิได้ตระหนักถึงปัญหาที่แท้จริงที่ผลักดันให้ประชาชนของตนหลั่งไหลออกนอกประเทศเช่นนี้ ดังนั้นมาตรการเหล่านี้จึงไร้ผลเสียเป็นส่วนใหญ่เนื่องจากประชาชนเยอรมันตะวันออกสูญสิ้นความไว้วางใจในรัฐบาลของพวกตนไปแล้วโดยสิ้นเชิงและอย่างไม่มีวันหวนกลับคืนมาได้ดังเดิม

หนทางในการแก้ปัญหาโดยเยอรมันทั้งสองประเทศส่อเค้าว่ามีความเป็นไปได้ เมื่อทั้งสองฝ่ายมีโอกาสพบปะกันในที่ประชุมสมัชชาใหญ่องค์การสหประชาชาติ ณ.นครนิวยอร์ค เมื่อปลายเดือนกันยายน นายเกนเชอร์ (Genscher) รัฐมนตรีต่างประเทศเยอรมันตะวันตกได้ใช้วาระโอกาสดังกล่าวพบปะกับนายฟิชเชอร์ รัฐมนตรีต่างประเทศเยอรมันตะวันออกเพื่อหาทางแก้ปัญหาเรื่องผู้อพยพร่วมกัน โดยที่เกนเชอร์เสนอแนะว่าการแก้ปัญหาโดยเร็วและการปฏิรูปในเยอรมันตะวันออกเป็นสิ่งที่จำเป็นในการทำให้ปัญหานี้ทุเลาเบาบางลงได้โดยที่ฝ่ายเยอรมันตะวันออกมิได้แสดงท่าทีประทับใจในข้อเสนอแนะดังกล่าวแต่อย่างใด แต่เหตุการณ์ที่นับได้ว่าสำคัญอย่างยิ่งที่เป็นจุดเปลี่ยนในเรื่องการแก้ปัญหานี้ก็คือการพบปะกันระหว่างนายเกนเชอร์กับนายเชอวาร์ดนัดเซ (Schewardnadse) รัฐมนตรีต่างประเทศของสหภาพโซเวียตโดยที่ฝ่ายเยอรมันตะวันตกได้บรรยายสถานการณ์อันน่าวิตกของบรรดาผู้อพยพในกรุงปรากและกรุงวอร์ซออย่างละเอียด นายเชอวาร์ดนัดเซได้เสนอให้ความช่วยเหลือในเรื่องนี้โดยรับปากจะติดต่อเจรจากับ *“รัฐบาลประเทศอื่นๆ”* เพื่อให้สถานการณ์ของผู้ลี้ภัยในประเทศเหล่านั้นดีขึ้น[114]

ในวันที่ 1 ตุลาคม ผู้อพยพชาวเยอรมันตะวันออกมากกว่า 6,000 คนซึ่งเข้าไปลี้ภัยอยู่ในสถานทูตเยอรมันตะวันตก ณ.กรุงปรากและวอร์ซอ ได้ออกเดินทางโดยรถไฟขบวนพิเศษซึ่งจัดให้โดยรัฐบาลเยอรมันตะวันออกเข้าสู่เยอรมันตะวันตกโดยต้องผ่านดินแดนของเยอรมันตะวันออก รัฐบาลเยอรมันตะวันออกได้ออกแถลงการณ์ว่าหลังจากที่ได้หารือกับ รัฐบาลเชคโกสโลวาเกีย โปแลนด์ และเยอรมันตะวันตกแล้ว จึงได้ยินยอม *“ให้ผู้ที่พำนักอย่างผิดกฎหมายอยู่ในประเทศเหล่านั้นออกเดินทางโดยผ่านดินแดนเยอรมันตะวันออกเข้าสู่เยอรมันตะวันตกในลักษณะเช่นเดียวกับการถูกขับออกนอกประเทศ”*[115] เยอรมันตะวันออกตัดสินในดำเนินการเช่นนี้เพื่อเป็นการรักษาหน้าของตนเอง หากแต่เบื้องหลังของการดำเนินการดังกล่าวอยู่ที่การพบปะกันระหว่างนายเกนเชอร์และนายเชวาร์ดนัดเซ รายงานข่าวอ้างว่าหลังจากการพบปะกันที่นครนิวยอร์คแล้ว นายเชวาร์ดนัดเซได้โทรศัพท์

ติดต่อไปยังกรุงเบอร์ลินตะวันออก ปราก และวอร์ซอ และยังเป็นตัวจักรสำคัญที่ผลักดันให้รัฐบาลเยอรมันตะวันออกต้องยอมดำเนินการเช่นนั้น[116]

ผลเสียหายที่เกิดขึ้นจากคลื่นผู้อพยพต่อรัฐบาลเยอรมันตะวันออกเห็นได้อย่างชัดเจนในการสำรวจความคิดเห็นของบรรดาผู้ลี้ภัยที่ได้เดินทางเข้ามาตั้งถิ่นฐานอยู่ในเยอรมันตะวันตก การสำรวจความคิดเห็นนี้จัดขึ้นระหว่างวันที่ 29 สิงหาคม ถึงวันที่ 11 กันยายน ค.ศ.1989 ในค่ายรับตัวผู้อพยพฉุกเฉินที่เมืองกีเซ่น (Giessen) และเมืองราสท์ชตัดท์ (Raststatt) ร้อยละ 55 ของจำนวนผู้อพยพมีอายุต่ำกว่า 30 ซึ่งเป็นกลุ่มประชากรเพียงร้อยละ 25 ของจำนวนประชากรในเยอรมันตะวันออก การที่ผู้อพยพที่อายุน้อยเช่นนี้ยอมเสี่ยงทุกอย่างเพื่อหนีออกมาจากประเทศบ้านเกิดน่าจะเนื่องมาจากพวกเขามีโอกาสน้อยมากที่จะเดินทางออกมาได้โดยผ่านช่องทางปกติที่ทางการกำหนด และอีกประการหนึ่งพวกเขาก็ยังไม่มีข้าวของหรือสิ่งมีค่าใดๆที่จะต้องห่วงกังวลเหมือนกลุ่มประชากรที่อายุมากกว่านี้ นอกจากนี้ร้อยละ 93 ของผู้ลี้ภัยก็เป็นผู้ที่มีการงานทำเป็นหลักเป็นฐานแล้วและมีคุณภาพเหมาะสมแก่การทำงาน ร้อยละ 86 เรียนจบการศึกษาด้านอาชีวะจึงเป็นช่างผู้ชำนาญงานในสาขาวิชาชีพของตน[117] หากว่าจำนวนผู้ลี้ภัยตรงตามตัวเลขของทางการคือประมาณ 130,000 คนตั้งแต่ต้นปี ค.ศ.1989 จนกระทั่งถึงเดือนตุลาคมในปีเดียวกันนั้น เราก็คงคาดเดาได้ว่าเยอรมันตะวันออกจะต้องเผชิญวิกฤติด้านเศรษฐกิจอย่างหนักจากปัญหาขาดแคลนแรงงานที่มีคุณภาพ ครั้นเมื่อชาวเยอรมันตะวันออกหนีเข้าไปลี้ภัยอยู่ในสถานทูตเยอรมันตะวันตก ณ.กรุงปราก และวอร์ซออีกครั้งหนึ่งหลังจากวันที่ 1 ตุลาคมที่ผ่านมา รัฐบาลเยอรมันตะวันออกได้ออกมาตรการที่เข้มข้นมากขึ้นในการป้องกันมิให้ประชาชนของตนหลั่งไหลออกนอกประเทศด้วยการยกเลิกข้อกำหนดที่ให้ชาวเยอรมันตะวันออกเดินทางเข้าเชคโกสโลวาเกียโดยไม่ต้องใช้หนังสือเดินทางและวีซ่า และยังได้สั่งให้กองทหารรักษาพรมแดนด้านโปแลนด์ควบคุมการผ่านเข้าออกพรมแดนของทั้งสองประเทศอย่างเข้มงวด[118] มาตรการดังกล่าวส่งผลให้เยอรมันตะวันออกโดดเดี่ยวตัวเองอย่างสมบูรณ์ ประชาชนชาวเยอรมันตะวันออกจึงไม่มีหนทางเลือกอย่างอื่นอีกแล้วนอกจากจะพากันออกมานอกท้องถนนเพื่อแสดงออกถึงความโกรธแค้นของพวกตน

6. <u>การเดินขบวนประท้วงอย่างสงบตราบจนกระทั่งถึงการเปิดกำแพงเบอร์ลินในวันที่ 9 พฤศจิกายน ค.ศ.1989</u>

เมื่อพิจารณาเหตุการณ์ที่เกิดขึ้นในเยอรมันตะวันออกในปี ค.ศ.1989 เราจะเห็นได้ว่ามีประชาชนอยู่สองกลุ่ม กลุ่มแรกคือพวกที่ไม่สามารถทนสภาพตกต่ำทางสังคม เศรษฐกิจ และการเมืองในเยอรมันตะวันออกได้อีกต่อไปและหมดหวังที่จะได้เห็นความเปลี่ยนแปลงที่ดีขึ้น ประชาชนกลุ่มนี้ทอดทิ้งทุกอย่างที่พวกเขามีอยู่ในเยอรมันตะวันออกและหนีไปตั้งถิ่นฐานใหม่ในเยอรมันตะวันตก ประชากรกลุ่มนี้ส่วนใหญ่ยังหนุ่มสาวและน่าจะเป็นแรงงานคุณภาพสำหรับเยอรมันตะวันออกได้ ส่วนกลุ่มที่สองนั้นต้องการจะอยู่ในเยอรมันตะวันออกต่อไปและยังรู้สึกว่าเป็นส่วนหนึ่งของรัฐบ้านเกิดของ

ตน ในการสำรวจความคิดเห็นของผู้เข้าร่วมการเดินขบวนประท้วงที่จัดขึ้นทุกวันจันทร์ที่เมืองไลป์ซิก ระหว่างเดือนพฤศจิกายน ค.ศ.1989 และเดือนพฤษภาคม ค.ศ.1990 โดย *"องค์กรของสถาบันส่วนกลางเพื่อการวิจัยเยาวชน (Organisation des Zentralinstituts fuer Jugendforschung)"* ได้ให้ผลลัพธ์ที่น่าสังเกต นั่นคือประชากรที่มีอายุ 35 ปีขึ้นไปต้องการใช้ชีวิตอยู่ในเยอรมันตะวันออกต่อไป[119] นอกจากนี้บรรดากลุ่มคนเหล่านี้มิได้ปรารถนาระบบการเมือง เศรษฐกิจหรือสังคมแบบอื่นๆ นอกจากระบบสังคมนิยม พวกเขาต้องการเพียงความยุติธรรมและเสรีภาพมากขึ้นโดยการปฏิรูปตามแบบอย่างสหภาพโซเวียตภายใต้การนำของนายมิคาอิล กอร์บาชอฟ (Michail Gorbaschev) ในรัฐของตน เมื่อรัฐบาล SED ปฏิเสธข้อเรียกร้องของพวกเขา ประชากรกลุ่มนี้จึงต้องต่อสู้เพื่อให้ได้สิ่งที่พวกตนปรารถนาโดยใช้วิธีประท้วงอย่างสงบ

ดังที่ได้กล่าวมาแล้วว่าในช่วงครึ่งแรกของปี ค.ศ.1989 มีการเดินขบวนประท้วงโดยผู้ที่ต้องการเดินทางออกนอกประเทศอยู่ประปราย ตัวอย่างเช่นในวันที่ 12 มีนาคม ซึ่งเป็นกลุ่มคนที่ไม่พอใจระเบียบใหม่เกี่ยวกับการเดินทางออกนอกประเทศ หรือวันที่ 7 พฤษภาคม และ 7 มิถุนายน ที่ผู้คนพากันเดินขบวนประท้วงเนื่องจากการทุจริตการเลือกตั้งส่วนท้องถิ่น อย่างไรก็ตามการเดินขบวนประท้วงเหล่านั้นเป็นเพียงการแสดงออกถึงความไม่พอใจและมิใช่เป็นการเดินขบวนประท้วงโดยคนกลุ่มใดกลุ่มหนึ่งเป็นการเฉพาะเจาะจงที่มีการจัดระบบการประท้วงเพื่อวัตถุประสงค์ที่ชัดเจน รัฐบาลจากพรรค SED ได้จัดการกับกลุ่มผู้เดินขบวนประท้วงด้วยวิธีการเดิมๆแบบที่เคยใช้มาคือการใช้ความรุนแรงและการจับกุมโดยเจ้าหน้าที่รักษาความมั่นคงปลอดภัย รัฐบาลจากพรรค SED ได้ประกาศอย่างไม่รู้เหน็ดเหนื่อยว่าระบบสังคมนิยมของเยอรมันตะวันออกได้ก้าวไปสู่ระบบสังคมนิยมประชาธิปไตยไปแล้วอย่างสมบูรณ์แบบด้วยการใช้อุดมการณ์มาร์ซ-เลนินและดำเนินการโดยพรรค SED ตามอุดมการณ์อย่างเข้มงวด[120] ในขณะเดียวกัน พรรค SED ได้เรียกร้องให้สมาชิกพรรคระดับล่างเปิดใจให้กว้าง เนื่องจากพรรคกำลังเริ่มสูญเสียความเชื่อมั่นและประสบกับความไม่พอใจภายในพรรคของตนเอง[121]

บุคคลกลุ่มแรกที่ได้พูดถึงปัญหาและความจำเป็นที่จะต้องมีการปฏิรูปคือคริสต์จักร ในการประชุมคริสต์จักรสัมพันธ์ระหว่างวันที่ 26 ถึง 30 เมษายน ซึ่งมีคริสต์จักรทุกนิกายในเยอรมันตะวันออกเข้าร่วมโดยเฉพาะอย่างยิ่งคริสต์จักรโรมันคาทอลิกและโปรแตสแตนท์ได้เรียกร้องให้ *"มีความยุติธรรมมากขึ้นในเยอรมันตะวันออก การเจรจาหารือกันในสังคมของพวกเรา รวมไปถึงให้มีหลักประกันด้านกฎหมายแก่ประชาชน"* เนื่องจากสถานการณ์ที่น่าวิตกเกี่ยวกับปัญหาผู้ต้องการเดินทางออกนอกประเทศที่เพิ่มมากขึ้นทุกที[122] ในที่ประชุมคริสต์จักรโปรแตสแตนท์นิกายลูเธอรันแห่งแคว้นแซกโซนีซึ่งจัดขึ้นที่เมืองไลป์ซิกระหว่างวันที่ 6 ถึง 9 กรกฎาคม ค.ศ.1989 ซึ่งเป็นช่วงเวลาหลังจากการเลือกตั้งส่วนถ้องถิ่น ผู้มาปาฐกถาและผู้เข้าร่วมประชุมจำนวนมากพากันกล่าวปราศรัยไปในทำนองเดียวกันคือต่างก็ต้องการการปฏิรูปทางสังคมอย่างเข้มข้นและต่างก็เห็นด้วยกับการมี *"ระบบที่อยู่บนพื้นฐานทางกฎหมายที่ไม่ขัดกับความเป็นมนุษย์ รวมไปถึงโอกาสในการเดินทางไปยังที่*

ต่างๆได้ตามใจปรารถนา" พวกเขาต่างประณามการทุจริตการเลือกตั้ง รองประธานคริสต์จักรสัมพันธ์ นายมันเฟรด ชโตลเพอ (Manfred Stolpe) ได้กล่าวแสดงความคิดเห็นว่า "*...ข้าพเจ้าแน่ใจว่าผู้คนส่วนใหญ่ของเราต้องการเห็นเยอรมันตะวันออกในสภาพที่ดีกว่านี้ และไม่ต้องการเยอรมันตะวันออกที่เป็นประเทศทุนนิยม พวกเราเป็นส่วนหนึ่งของสังคมนี้และสังคมนี้ก็เป็นของพวกเราทุกคน...*"[123] ครั้นเมื่อปัญหาผู้อพยพเพิ่มความรุนแรงมากยิ่งขึ้นทุกทีและสร้างความวิตกกังวลไปทั่วสังคมนานาชาติ สภาแห่งคริสต์จักรโปรแตสแตนท์ได้ยื่นจดหมายเปิดผนึกแก่นายฮอนเนคเคอร์เมื่อวันที่ 10 กันยายน ซึ่งมีใจความสำคัญว่า "*...คริสต์จักรโปรแตสแตนท์มีความวิตกกังวลเป็นอย่างยิ่งต่อสถานการณ์เกี่ยวกับผู้อพยพลี้ภัย และขอเรียกร้องให้มีการถกเถียงอภิปรายถึงปัญหานี้อย่างเปิดเผย ตรงไปตรงมา และถูกต้องตรงกับความเป็นจริงมากที่สุด โดยพยายามค้นหาสาเหตุที่ประชาชนไม่พอใจและการพัฒนาที่ล้มเหลว การยอมรับความคิดเห็นที่แตกต่างของประชาชน การมีสื่อมวลชนที่ยึดถือความเป็นจริงและมีจรรยาบรรณในแบบสากล ให้มีเสรีภาพในการเดินทาง และโอกาสที่ผู้ที่เดินทางออกไปนอกประเทศจะได้กลับเยอรมันตะวันออกได้...*" [124]

รัฐบาลจากพรรค SED แสดงปฏิกิริยาอย่างที่เคยเป็นมาเสมอ คือไม่อาจยอมเปิดใจกว้างรับคำวิจารณ์หรือข้อเสนอแนะใดๆได้ หนังสือพิมพ์ "*นอยเออไซท์ (Neue Zeit)*" ซึ่งเป็นกระบอกเสียงของพรรคอนุรักษ์นิยมสายเยอรมันตะวันออก (CDU) ได้กล่าวตำหนิและกล่าวหาบรรดาผู้แทนของคริสต์จักรว่าเป็นพวก "*เย่อหยิ่งจองหอง และหมกมุ่นอยู่กับเรื่องไม่เป็นเรื่อง*" โดยที่ไม่เคยกล่าวถึงความพยายามของรัฐบาลเยอรมันตะวันออกในเรื่องการลดกำลังอาวุธ และการที่ประเทศชาติประสบผลสำเร็จในเรื่องความมั่นคงทางสังคมและการที่ทุกคนในประเทศมีงานการทำอย่างเพียงพอ[125] ส่วนพรรค SED ได้กล่าวโจมตีสภาแห่งคริสต์จักรโปรแตสแตนท์ที่ได้เรียกร้องให้มีการปฏิรูปอย่างเผ็ดร้อนโดยใช้หนังสือพิมพ์ "*นอยเอส ดอยช์ลันด์ (Neues Deutschland)*" ซึ่งเป็นกระบอกเสียงของพรรค SED ฉบับวันที่ 21 กันยายน โดยมีใจความว่า "*...เราได้สร้างสรรค์ธุรกิจโรงงานของเราที่มีประชาชนเป็นเจ้าของร่วมกันให้เป็นหน่วยทางเศรษฐกิจที่มีประสิทธิภาพสูง ซึ่งมีส่วนช่วยมิให้มีการเอารัดเอาเปรียบกันในแบบที่ทุนนิยมทำกัน เราไม่ต้องการให้มีสื่อมวลชนที่ถูกควบคุมโดยกลุ่มทุนขนาดใหญ่อย่างที่ปรากฏในสังคมทุนนิยมซึ่งวันๆเอาแต่รายงานความล้มเหลวของตัวเอง เช่น การว่างงานที่สูงมาก พวกเร่ร่อนไร้ที่พักอาศัย และการค้ายาเสพติด...*" [126] สาเหตุที่แท้จริงที่พรรค SED ไม่ยอมรับการปฏิรูปเหมือนดังเช่นที่กำลังเกิดขึ้นในฮังการี โปแลนด์ และสหภาพโซเวียตนั้น ไม่มีผู้ใดกล่าวได้อย่างชัดเจนเท่ากับนายออตโต ไรน์โฮลด์ (Otto Reinhold) ผู้อำนวยการสถาบันเพื่อการศึกษาสังคมวิทยาที่เป็นส่วนหนึ่งของพรรค SED และยังเป็นนักวิชาการด้านอุดมการณ์ที่มีชื่อเสียงที่สุดของเยอรมันตะวันออก โดยเขาได้กล่าวบทวิจารณ์ในสถานีวิทยุ Radio DDR II เมื่อวันที่ 22 สิงหาคมว่า "*...สิ่งที่ผู้คนเรียกขานว่าเอกลักษณ์ทางด้านอุดมการณ์แบบสังคมนิยมของเยอรมันตะวันออกคืออะไรนั้น คำตอบอย่างชัดเจนอยู่ที่ความแตกต่างกันระหว่างเยอรมันตะวันออกและประเทศสังคมนิยมอื่นๆ ประเทศเหล่านั้นเคยเป็นรัฐทุนนิยมหรือไม่ก็เป็นรัฐกึ่งๆศักดินาสวามิภักดิ์*

ก่อนที่จะปรับเปลี่ยนให้เป็นสังคมนิยม (แบบคอมมิวนิสต์) ความเป็นรัฐของประเทศเหล่านั้นจึงมิได้ขึ้นกับรูปแบบทางสังคม แต่เยอรมันตะวันออกแตกต่างไปจากรัฐอื่นๆเนื่องจากเป็นประเทศที่เกิดขึ้นจากการต่อต้านลัทธิฟาสซิสต์และได้กลายเป็นรัฐสังคมนิยมซึ่งเป็นอีกทางเลือกหนึ่งนอกจากเยอรมันตะวันตก เยอรมันตะวันออกที่กลายเป็นทุนนิยมไปแล้วจะมีข้ออ้างอะไรอื่นอีกที่จะให้คงความเป็นรัฐอีกต่อไปได้เมื่อต้องเปรียบเทียบกับเยอรมันตะวันตก...แน่นอนว่าไม่มี...” [127]

ในระหว่างนั้นพรรค SED ได้ใช้มาตรการใหม่ในการแบ่งแยกคริสต์จักรและทำให้บรรดากลุ่มฝ่ายค้านที่คริสต์จักรอุปถัมภ์อยู่อ่อนแอลง การที่นายฮอนเนคเคอร์เข้าร่วมในพิธีมิซซาเพื่อเฉลิมฉลองวิหารแห่งไกรฟส์วัลด์ (Greifswalder Dome) ในวันที่ 11 มิถุนายน ตามคำเชิญของท่านสาธุคุณเกียนเคอ (Gienke) บิชอปแห่งไกรฟส์วัลด์ และการหารือกันระหว่างบุคคลทั้งสองในศาลาว่าการเมืองไกรฟส์วัลด์ก่อให้เกิดเสียงวิพากษ์วิจารณ์อย่างรุนแรงในหมู่ผู้นำคริสต์จักรโปรแตสแตนท์ ในการประชุมผู้นำแห่งคริสต์จักรที่จัดขึ้นหลังจากนั้นได้มีการเน้นย้ำถึงข้อบังคับที่สมาชิกแห่งคริสต์จักรพึงกระทำ โดยเฉพาะอย่างยิ่งในการดำเนินการใดๆที่อาจมีผลต่อคริสต์จักรนั้น สมาชิกจะต้องแจ้งให้สมาพันธ์แห่งคริสต์จักรรับทราบและร่วมมือกันในเรื่องดังกล่าว นอกจากนี้ผู้นำแห่งคริสต์จักรโปรแตสแตนท์เฝ้ารอคอยที่จะหารือกับนายฮอนเนคเคอร์มาเป็นเวลานานแล้ว แต่ไม่เคยได้รับโอกาสนั้นเสียที เหมือนดังที่ท่านสาธุคุณเกียนเคอ (Gienke) บิชอปแห่งไกรฟส์วัลด์ ได้รับเกียรติดังกล่าว ในที่ประชุมผู้นำแห่งคริสต์จักรได้ประกาศว่าการที่รัฐใช้การปฏิบัติหลายมาตรฐานต่อสมาชิกของคริสต์จักรมิได้ทำให้ความสัมพันธ์ระหว่างรัฐและคริสต์จักรดีขึ้นแต่อย่างใด[128] เหตุการณ์ดังกล่าวแสดงให้เห็นอย่างชัดเจนว่ามาตรการของพรรค SED ที่มุ่งสร้างความแตกแยกในคริสต์จักรนอกจากจะไม่บังเกิดผลตามความคาดหมายแล้ว ยังยิ่งทำให้ความไม่พอใจและความหวาดระแวงที่คริสต์จักรมีต่อพรรค SED พุ่งสูงขึ้นอีกด้วย[129]

6.1. <u>การจัดตั้งกลุ่มเคลื่อนไหวของมวลชน พรรคการเมืองใหม่ และความแตกแยกในหมู่พรรคพันธมิตรของพรรค SED</u>

ในช่วงกลางปี ค.ศ.1989 จำนวนกลุ่มต่อต้านรัฐบาลที่อยู่ภายใต้การอุปถัมภ์ของคริสต์จักรในเยอรมันตะวันออกคาดกันว่ามีประมาณ 500 กลุ่ม การที่ทางการปลอมแปลงผลการเลือกตั้งส่วนท้องถิ่นเมื่อวันที่ 7 พฤษภาคม โดยได้รับการยืนยันจากผู้สังเกตการณ์ของกลุ่มต่อต้านรัฐบาลมากมายหลายกลุ่มยิ่งเป็นตัวเร่งให้กลุ่มเหล่านี้เพิ่มระดับการปฏิบัติการให้เข้มข้นยิ่งขึ้น[130] จนถึงช่วงเวลาดังกล่าวนี้ในขณะที่พรรค SED ยังประสบความสำเร็จในการโดดเดี่ยวกลุ่มที่มักจะวิพากษ์วิจารณ์รัฐบาลและยังสามารถป้องปรามให้ประชาชนสงบลงได้นั้น การเลือกตั้งส่วนท้องถิ่นก็ยังเป็นข้อพิสูจน์ให้เห็นอย่างชัดเจนว่าความไม่พอในในรัฐบาลได้แพร่หลายไปในกลุ่มประชาชนกว้างขวางมากขึ้นเรื่อยๆและผู้คนก็เริ่มที่จะหวาดกลัวอำนาจรัฐน้อยลงไปทุกที การที่รัฐพยายามกดดันคริสต์จักรหรือพยายามจัดระเบียบกลุ่มฝ่ายค้านที่คริสต์จักรให้การอุปถัมภ์ ย่อมเป็นเหตุให้บรรดากลุ่มเหล่านี้

ต้องการสร้างเวทีที่ปลอดจากอำนาจรัฐเพื่อการหารือไปจนถึงการปฏิบัติการเพื่อให้บรรลุผลตามที่ตั้งเป้าหมายไว้[131]

กลุ่มเวทีเสวนาใหม่ (Das Neue Forum) ได้รับการจัดตั้งขึ้นอย่างเปิดเผยเมื่อวันที่ 12 กันยายน โดยมีสมาชิกก่อตั้ง 30 คน และได้ยื่นคำร้องขอจดทะเบียนอย่างเป็นทางการกับกระทรวงมหาดไทยของเยอรมันตะวันออกเป็นครั้งแรกในประวัติศาสตร์ของประเทศนี้เมื่อวันที่ 19 กันยายน แกนนำคนสำคัญของกลุ่มได้แก่ แบร์เบล โบห์ไล (Baerbel Bohley) คัทยา ฮาเวอมันน์ (Katja Havemann) และโรล์ฟ ไฮน์ริช (Rolf Heinrich) ต่างก็เคยมีประสบการณ์อันแสนขมขื่นกับพรรค SED มาแล้ว บรรดาแกนนำเหล่านี้แสดงเจตนารมณ์ในการก่อตั้งกลุ่มโดยอ้างถึงรัฐธรรมนูญเยอรมันตะวันออก มาตรา 29 ที่ระบุว่าประชาชนชาวเยอรมันตะวันออก *"มีสิทธิเสรีภาพในการรวมกลุ่มกัน เพื่อให้มีการปฏิบัติการร่วมกันในพรรคการเมือง ในองค์กรทางสังคม และเพื่อให้ผลประโยชน์ร่วมกันของประชาชนที่สอดคล้องกับเป้าหมายของรัฐธรรมนูญปรากฏเป็นความจริงขึ้นมา"* [132]

ตั้งแต่เริ่มก่อตั้งขึ้นแล้วที่แกนนำของกลุ่มประกาศให้สาธารณชนทราบทั่วกันว่าเวทีเสวนาใหม่นี้เป็นเวทีทางการเมืองที่เปิดกว้างสำหรับประชาชนชาวเยอรมันตะวันออกในการเสวนากันด้านการเมือง แบร์เบล โบห์ไลได้กล่าวในเรื่องนี้ว่า *"...พวกเราไม่ประสงค์จะจัดตั้งกลุ่มของเราเป็นพรรคการเมืองเนื่องจากต้องการให้กลุ่มของเราเปิดกว้างแม้แต่สำหรับสมาชิกพรรค SED ซึ่งก็จะยังสามารถเข้ามาร่วมกิจกรรมกับกลุ่มของเราได้โดยที่ไม่จำเป็นต้องลาออกจากพรรค SED แต่อย่างใด..."* เธอยังได้กล่าวเน้นย้ำว่า *"...ยังมีผู้คนที่นี่อีกมากมายที่ต้องการอยู่ที่เยอรมันตะวันออกต่อไป และคนเหล่านั้นก็พูดตรงกันว่าระบบทุนนิยมแบบที่ประเทศทางตะวันตกใช้กันอยู่นั้นมิใช่ทางเลือกสำหรับเยอรมันตะวันออก แต่ระบบสังคมนิยมก็จะต้องมีการเปลี่ยนแปลงในทุกส่วนของระบบ..."* [133] นอกจากจะมีแกนนำ 30 คนแล้ว ยังมีประชาชนอีกกว่า 1,500 คนที่ได้ร่วมกันลงนามเรียกร้องให้จัดตั้งเวทีเสวนาใหม่นี้ ซึ่งหลายคนในจำนวนนั้นก็เป็นสมาชิกพรรค SED รุ่นใหม่อยู่ด้วย[134] นายโรล์ฟ ไฮน์ริช อดีตแกนนำของพรรค SED ได้ยืนยันว่ามีสมาชิกพรรค SED จำนวนมากแสดงความต้องการที่จะเข้ามาร่วมกิจกรรมกับกลุ่มเสวนาใหม่ *"...แต่ถึงแม้ว่าสมาชิกพรรค SED เหล่านี้จะมิใช่แกนนำระดับสูงของพรรค แต่นี่ก็เป็นหลักฐานให้เราได้ตระหนักถึงสภาพการณ์ภายในพรรค SED ได้อย่างชัดเจน.."*[135]

ในวันที่ 19 กันยายนซึ่งเป็นวันเดียวกับที่กลุ่มเวทีเสวนาใหม่ได้ยื่นคำร้องขอจัดตั้งกลุ่มของตนต่อกระทรวงมหาดไทย กระทรวงความมั่นคงได้มอบข้อมูลอย่างละเอียดเกี่ยวกับกลุ่มฝ่ายค้านทุกกลุ่มที่สืบทราบมาได้ พร้อมทั้งข้อเสนออีกหลายข้อเพื่อสกัดกั้นมิให้มีการก่อตั้งกลุ่มใดๆที่อาจเป็นอันตรายต่อรัฐบาลและพรรค SED ได้ ต่อกระทรวงมหาดไทยด้วย เพื่อจะทำให้แกนนำกลุ่มฝ่ายค้านทั้งหลายบังเกิดความเกรงกลัวและหยุดการเคลื่อนไหวใดๆ กระทรวงความมั่นคงยังได้เสนอให้ใช้วิธีการทางกฎหมาย ได้แก่ มาตรการลงโทษเพื่อให้เกิดความเป็นระเบียบในสังคมที่ระบุอยู่ในกฎระเบียบว่าด้วย

การจัดกิจกรรมที่ประกาศใช้ ณ.วันที่ 30 มิถุนายน ค.ศ.1980 และกฎระเบียบว่าด้วยการปราบปรามพฤติกรรมอันอาจทำลายระเบียบสังคมประกาศใช้ ณ.วันที่ 22 มีนาคม ค.ศ.1984 ซึ่งควรจะนำมาใช้ในกรณีนี้อย่างยิ่ง[136] เหตุการณ์ที่เกิดขึ้นหลังจากนั้นแสดงให้เห็นชัดว่ากระทรวง มหาดไทยดำเนินการตามคำแนะนำของกระทรวงความมั่นคง ในวันที่ 21 กันยายน กระทรวงมหาดไทยได้ตัดสินคำร้องจัดตั้งกลุ่มว่าเป้าหมายและกิจกรรมของกลุ่มเสวนาใหม่ขัดกับรัฐธรรมนูญ และเป็นการตั้งเวทีอภิปรายที่ส่อความเป็นอริต่อรัฐ ดังนั้นคำร้องดังกล่าวจึงไม่ได้รับอนุญาตให้จัดตั้งขึ้นได้ นอกจากนี้กระทรวงมหาดไทยยังให้ข้อสังเกตว่าการที่ประชาชนรวมกลุ่มกันลงนามสนับสนุนการจัดตั้งกลุ่มเสวนาดังกล่าวเป็นเรื่องที่ผิดกฎหมาย เนื่องจากทางการมิได้รับทราบและอนุญาตให้มีการรวมกลุ่มของประชาชนดังกล่าวได้ [137]

การปฏิเสธคำร้องขออนุญาตจัดตั้งกลุ่มเสวนาและการที่ทางการกล่าวหาว่ากลุ่มเสวนามีเป้าหมายและกิจกรรมที่ขัดต่อรัฐธรรมนูญนั้นสอดคล้องกับท่าทีที่ยอมหักแต่ไม่ยอมงอของรัฐบาลพรรค SED ที่มีต่อความต้องการ (ของประชาชน) ที่จะให้มีการปฏิรูปทุกรูปแบบ พรรค SED เกรงว่าการยอมรับคำวิพากษ์วิจารณ์แม้ในเชิงสร้างสรรค์ ซึ่งมิได้แสดงความเป็นอริต่อระบบสังคมนิยมหรือการปกครองของพรรค SED นั้นย่อมหมายถึงความอ่อนแอของพรรคในสายตาของสาธารณชน แต่กลุ่มฝ่ายค้านก็มิได้แสดงความวิตกกังวลต่อมาตรการของรัฐบาล SED แต่อย่างใด บรรดาแกนนำของกลุ่มเวทีเสวนาใหม่ได้นำหนังสือปฏิเสธคำร้องขอจัดตั้งกลุ่มที่ออกโดยกระทรวงมหาดไทยไปตรวจสอบทางด้านกฎหมาย ในวันที่ 24 กันยายน ผู้แทนของกลุ่มต่อสู้เพื่อสิทธิมนุษยชน 20 กลุ่มจากทั่วเยอรมันตะวันออกได้มาประชุมกันที่เมืองไลป์ซิกเพื่อแสดงการสนับสนุนกลุ่มเสวนาใหม่ และในวันต่อมาได้ออกแถลงการณ์ร่วมกันเพื่อเรียกร้องให้ทางการระบุเหตุผลที่แน่ชัดในการปฏิเสธการขอจัดตั้งกลุ่ม[138] นอกจากนี้กลุ่มต่อสู้เพื่อสิทธิมนุษยชนยังได้เปิดตัวต่อสาธารณชนเป็นครั้งแรกและประกาศเห็นด้วยกับการปฏิรูปเยอรมันตะวันออกอย่างเปิดเผย ในวันที่ 25 กันยายนจึงได้เกิดการเดินขบวนประท้วงที่มีประชาชนมาร่วมมากที่สุดตั้งแต่การสร้างกำแพงปิดประเทศในเดือนสิงหาคม ค.ศ.1961 ตามข้อมูลของผู้แทนกลุ่มต่อสู้เพื่อสิทธิมนุษยชน มีประชาชนกว่า 8,000 คนร่วมเดินขบวนประท้วงไปตามถนนสายหลักในตัวเมืองหลังจากการทำพิธีสวดมนต์เพื่อสันติภาพที่ปฏิบัติกันมาเป็นประเพณี ณ. โบสถ์นิโคไลแห่งไลป์ซิก (Nicholaikirche von Leipzig) กองกำลังตำรวจจำนวนมากมาเฝ้าสังเกตการณ์โดยที่มิได้ใช้ความรุนแรงใดๆต่อประชาชน อย่างไรก็ตามตำรวจได้จับผู้เข้าร่วมเดินขบวนไป 30 คน [139]

พรรค SED ตกอยู่ในสภาพที่ยากลำบากมากขึ้นเมื่อบรรดาพรรคพันธมิตรกับพรรค SED และบรรดาสมาชิกของพรรค SED เองแสดงความคิดเห็นที่แตกต่างไปจากแกนนำของ SED บุคคลแรกที่กล้ากล่าววิพากษ์วิจารณ์สถานการณ์ในเยอรมันตะวันออกอย่างตรงไปตรงมาคือหัวหน้าพรรคเสรีประชาธิปไตยแห่งเยอรมัน (Liberaldemokratische Partei Deutschlands – LDPD) นายมันเฟรด แกร์ลาค (Manfred Gerlach) เขายังเป็นรองประธานสภาแห่งรัฐหนึ่งในแปดคนที่มีนายฮอนเนคเคอร์

นั่งเป็นประธานอยู่ พรรค LDPD ได้พยายามแสดงจุดยืนด้านเสรีนิยมของตนมาอย่างต่อเนื่องและประสบความสำเร็จ บรรดาผู้นำของพรรค LDPD ต่างเข้าใจตรงกันว่าพรรคของตนเป็นองค์กรที่เปิดกว้างสำหรับการอภิปรายและการวิพากษ์วิจารณ์ด้วยความยินดี แม้ว่าพรรคจะไม่เคยแสดงความข้องใจในบทบาทนำของพรรค SED ตามประเพณีที่เคยปฏิบัติมาช้านาน แต่แกนนำของพรรคได้กล่าวเน้นย้ำว่าพรรคจะไม่จำกัดตัวเองในการใช้อำนาจบริหารราชการเฉพาะในส่วนที่ได้รับการจัดสรรให้เท่านั้น คำวิพากษ์วิจารณ์โดยเปิดเผยของพรรค SED ที่มักจะพยายามจำกัดอำนาจของพรรคพันธมิตรให้อยู่ในขอบเขตที่พรรค SED พอใจจึงทำให้ภาพพจน์ของพรรค LDPD ดีขึ้นมากในสายตาของประชาชนที่ต้องการมีส่วนร่วมในการปฏิรูประบบสังคมนิยมโดยที่ตนไม่จำเป็นต้องกลายเป็นพวกคอมมิวนิสต์ไปด้วย [140] บรรดาผู้นำของพรรค LDPD ได้แสดงตัวออกห่างจากพรรค SED มาตั้งแต่ช่วงกลางปี ค.ศ. 1989 นายแกร์ลาคเองก็ยังเคยวิพากษ์วิจารณ์การตัดสินใจเลือกดำเนินนโยบายของพรรค SED ทั้งโดยเปิดเผยและอย่างเป็นนัยๆและยังเห็นด้วยกับลักษณะพหุสังคมที่เยอรมันตะวันออกควรจะมี [141]

จากการที่มีสถานะที่เป็นเอกเทศบ้างและจากปัญหาผู้ลี้ภัยอพยพลี้ภัยออกไปจากเยอรมันตะวันออกอย่างไม่หยุดยั้ง นายแกร์ลาคจึงวิเคราะห์สถานการณ์ที่เกิดขึ้นตามความเป็นจริง “*...เพราะเหตุที่สมาชิกพรรค LDPD ละทิ้งประเทศของตนเอง พวกเขาถอดใจกันไปแล้วและพวกเราจะต้องตั้งคำถามตัวเองว่าทำไมพวกเขาจึงถอดใจ...*”[142] ในการกล่าวปราศรัยเนื่องในงานพิธีเฉลิมฉลองครบรอบ 40 ปีของการตั้งประเทศเยอรมันตะวันออก ซึ่งตีพิมพ์อยู่ในหนังสือพิมพ์แดร์ มอร์เกน (Der Morgen – รับอรุณ) ฉบับวันที่ 20 กันยายน นายแกร์ลาคได้แสดงตนอย่างเปิดเผยว่าเป็นผู้ที่ชื่นชมและสนับสนุนนโยบายของนายกอร์บาชอฟ ผู้นำสหภาพโซเวียตผู้ซึ่งกำลังนำการปฏิรูปอย่างยิ่งใหญ่มาสู่สังคมโซเวียต “*...นโยบายในการปรับเปลี่ยนโครงสร้างประเทศของกอร์บาชอฟมีเป้าหมายเพื่อแพ้วทางที่จะนำไปสู่การสร้างระบบสังคมนิยมที่สมบูรณ์ นโยบายนี้จะกำจัดสนิมเนื้อในที่ทำให้สังคมนิยมเน่าเสียและจะสามารถแก้ไขความพิกลพิการของสังคมได้สำเร็จ...*” [143]

ในช่วงเวลาเดียวกันนั้น บรรดาแกนนำระดับสูงในพรรค SED ก็มีความคิดเห็นที่แตกแยกกันอย่างที่ไม่เคยปรากฏมาก่อน นายเคลาส์ เฮิบค์เคอ (Klaus Hoepcke) รัฐมนตรีช่วยว่าการกระทรวงวัฒนธรรมของเยอรมันตะวันออกได้แสดงความเห็นว่า “*...เราต้องพูดกันออกมาตรงๆว่าเกิดอะไรขึ้นในพวกเรา เราจำเป็นต้องมีการหารือเกี่ยวกับความเป็นจริงที่เรากำลังเผชิญอยู่และความสำคัญของสิ่งนั้นต่อเรา เราจำเป็นต้องทำใจให้เปิดกว้างสำหรับทุกข้อเสนอแนะที่มุ่งแก้ปัญหาที่กำลังเกิดขึ้นกับเรา ...*” (144) เช่นเดียวกับนายมาร์คุส โวล์ฟ (Marcus Wolf) อดีตรัฐมนตรีช่วยว่าการกระทรวงความมั่นคงได้ให้ความเห็นไปในทำนองเดียวกันว่า “*...สำหรับพวกเราแล้ว สิ่งที่นำความเจ็บปวดและความเศร้าใจมาให้เราอย่างแน่นอนก็คือการที่คนหนุ่มสาวมากมายหันหลังให้แก่สังคมนิยมในรัฐของเรา เราจำเป็น ต้องคิดใคร่ครวญถึงสาเหตุอย่างวิเคราะห์เจาะลึกและต้องมาพูดคุยกันในปัญหาเรื่องนี้ด้วย...*” [145]

ในวันที่ 11 กันยายน กระทรวงความมั่นคงไม่เพียงแต่จะรายงานรัฐบาลถึงการที่ประชาชนจำนวนมากพากันขอลาออกจากการเป็นสมาชิกพรรค SED แต่ยังแสดงความวิตกกังวลใหญ่หลวงต่อการที่รัฐจะสามารถคงไว้ซึ่งเสถียรภาพทางการเมืองได้หรือไม่ รายงานดังกล่าวระบุว่า *"...พวกเขา (สมาชิกพรรคที่เป็นสมาชิกมานานแล้ว) มีทัศนคติที่เกี่ยวกับด้านการทำงาน การอยู่อาศัย และการมีเวลาว่างคล้ายคลึงกับพวกกลุ่มต่อต้านที่กำลังทวีจำนวนมากขึ้นทุกที และจะใช้ถ้อยคำวิพากษ์วิจารณ์ปัญหาเหล่านี้แรงขึ้นทุกขณะ สมาชิกเหล่านี้มีความคิดเห็นและพฤติกรรมไม่ต่างจากพวกที่ไม่สังกัดพรรคการเมืองใดๆ..."* [146] สำหรับสาเหตุสำคัญที่ทำให้สมาชิกพรรคขอลาออกจากการเป็นสมาชิกกระทรวงความมั่นคงได้วิเคราะห์ไว้ว่า *"...เกิดจากความไม่เห็นด้วยกับนโยบายที่มุ่งปรับเปลี่ยนระบบเศรษฐกิจของพรรคเพื่อให้บรรลุผลสูงสุด การขาดความไว้เนื้อเชื่อใจในกลุ่มผู้บริหารของพรรค (เหตุผลหลักก็คือผู้นำพรรคไม่ยอมรับความเป็นจริงที่ว่าสังคมกำลังเผชิญกับปัญหาหนักและกำลังทำตัวแปลกแยกจากสมาชิกระดับล่าง) และการปฏิเสธไม่ยอมรับนโยบายด้านการให้ข้อมูลข่าวสารของรัฐบาล..."* [147]

ในระหว่างนั้นเองที่บรรดากลุ่มฝ่ายค้านมีกิจกรรมเพิ่มมากขึ้นและเข้มข้นมากขึ้นโดยที่มิได้หวั่นเกรงต่อการประกาศห้ามการชุมนุมที่ออกโดยกระทรวงมหาดไทยก่อนหน้านี้ กลุ่มดังกล่าวนับรวมถึงกลุ่ม *"เปิดประตูสู่ประชาธิปไตย (Der Demokratische Aufbruch)"* ซึ่งก่อตั้งขึ้นในเดือนมิถุนายน ค.ศ.1989 และสมาชิกส่วนใหญ่ก็เกี่ยวข้องกับคริสต์จักรทั้งสองนิกาย ในวันที่ 1 ตุลาคม สมาชิกของกลุ่มนี้ได้มาร่วมประชุมกันเพื่อร่างกฎบัตรของพรรค ณ.กรุงเบอร์ลินตะวันออก แต่ก็ถูกสกัดกั้นโดยเจ้าหน้าที่รักษาความมั่นคงที่ส่งมาจากกระทรวงความมั่นคง เนื่องจากกลุ่มดังกล่าวนี้ *"...ต่างจากกลุ่มเวทีเสวนาใหม่ที่แสดงให้เห็นอย่างชัดเจนว่ากิจกรรมของกลุ่มเน้นกิจกรรมทางการเมืองโดยเฉพาะ โดยมีเป้าหมายเพื่อทำลายสถานการเป็นผู้แทนของปวงชนเพียงหนึ่งเดียวของพรรค SED..."* [148] *"เอกสารก่อตั้งกลุ่มทางเลือกใหม่"* ซึ่งมีเป้าหมายเพื่อก่อตั้งพรรคสังคมประชาธิปไตย (Sozialdemokratische Patei - SDP) ขึ้นมาใหม่นั้นได้รับการลงนามโดยบาทหลวงนิกายโปรแตสแตนท์ 4 ท่านเมื่อวันที่ 24 กันยายน พรรค SDP จึงก่อตั้งขึ้นอย่างเป็นทางการเมื่อวันที่ 7 ตุลาคม ตามกฎบัตรของพรรค SDP พรรคแสดงจุดยืนว่าจะดำเนินไปในแนวทางของลัทธิสังคมประชาธิปไตยของสังคมนิยมแบบยุโรปที่ยึดถือเป็นประเพณีสืบต่อกันมานาน นอกจากนี้พรรคยังมุ่งส่งเสริมระบบเศรษฐกิจแบบตลาดแข่งขันเสรีที่เน้นนโยบายสิ่งแวดล้อมและให้ความเป็นธรรมกับทุกคนในสังคม[149] ส่วนกลุ่มเคลื่อนไหวของประชาชน *"ประชาธิปไตยเดี๋ยวนี้ (Demokratie Jetzt)"* ก่อตั้งขึ้นเมื่อวันที่ 12 กันยายนโดยได้เรียกร้องให้ *"...นำปัญหาที่กระทบพวกเราทั้งหมดมาถกเถียงกันในที่สาธารณะ นอกจากนี้ทางกลุ่มยังปรารถนาให้บรรดาชาวคริสเตียนและพวกนิยมลัทธิมาร์ซที่มีจิตใจเปิดกว้างมารวมกลุ่มกันเพื่อการสร้างสังคมที่เข้มแข็งและเป็นอันหนึ่งอันเดียวกัน..."* [150]

เป็นที่น่าสังเกตว่าเป้าหมายและนโยบายของกลุ่มต่อต้านรัฐบาลส่วนใหญ่แล้วเป็นไปในแนวทางที่สอดคล้องกัน ทุกกลุ่มยังแสดงแนวโน้มต้องการให้มีระบบสังคมนิยมแบบใหม่ที่ได้รับการ

ปรับปรุงข้อเสียแล้วมากกว่าที่จะต้องการให้มีระบบทุนนิยมแบบเสรีเต็มที่ดังเช่นที่ปรากฏในเยอรมันตะวันตก นอกจากนี้ทุกกลุ่มยังปรารถนาระบบการเมืองการปกครองแบบประชาธิปไตยและมีระบบกฎหมายที่ยุติธรรม ระบบเศรษฐกิจก็ควรจะมีโครงสร้างที่เอื้อต่อการให้ประโยชน์แก่ทุกคนโดยให้เหลื่อมล้ำกันน้อยที่สุดและให้คำนึงถึงสิ่งแวดล้อมด้วย นอกจากนี้การที่ประชาชนถูกรัฐบาลครอบงำมาเป็นเวลานาน ทุกกลุ่มจึงต้องการให้ทุกคนในรัฐมีความเสมอภาคเท่าเทียมกัน ให้ทุกคนรับผิดชอบตัวเองได้โดยที่รัฐไม่ต้องมาชี้นำ และส่งเสริมให้มีความคิดริเริ่มและสร้างสรรค์ทางวัฒนธรรม การศึกษาและการอบรมเลี้ยงดูและความสัมพันธ์ระหว่างบุคคลระดับต่างๆในสังคม[151]

ในวันที่ 2 ตุลาคม ประชาชนได้เดินขบวนประท้วงในบริเวณโบสถ์นิโคไลที่เมืองไลป์ซิกเพื่อเรียกร้องประชาธิปไตยและนับว่ามีจำนวนผู้คนเข้าร่วมมากที่สุดเท่าที่เคยปรากฏมาในเยอรมันตะวันออก ตามข้อมูลของกลุ่มสิทธิมนุษยชนได้มีผู้คนราว 10,000 คนมารวมตัวกันหลังจากการประกอบพิธีทางศาสนาที่โบสถ์นิโคไลเสร็จสิ้นลง และเรียกร้องใหม่มีการปฏิรูปด้วยการเปล่งถ้อยคำว่า *“กอร์บี กอร์บี”* (เป็นชื่อเล่นที่ชาวเยอรมันใช้เรียกนายกอร์บาชอฟ ผู้นำนักปฏิรูปของสหภาพโซเวียต) ในที่สุดก็เกิดการปะทะกันระหว่างผู้เดินขบวนและเจ้าหน้าที่รักษาความมั่นคงโดยมีผู้ที่บาดเจ็บและถูกจับกุมไปเป็นจำนวนมาก *“...เพื่อป้องปรามมิให้เหตุการณ์ดังกล่าวนี้กระทบกระเทือนความมั่นคงโดยเฉพาะอย่างยิ่งเพื่อมิให้ประชาชนเข้าโจมตีกองกำลังความมั่นคงและสถานที่สำคัญ ทางการจึงจำเป็นต้องใช้กระบองและใช้สุนัขเข้าร่วมปฏิบัติการด้วยโดยมีตะกร้อครอบปากอยู่...”* [152] เห็นได้ชัดเจนว่ากระทรวงความมั่นคงไม่ประสบความสำเร็จเนื่องจากในวันต่อมาประชาชนในกรุงเบอร์ลินตะวันออกได้ออกมาเดินตามท้องถนนและเรียกร้องสิทธิของพกตน การเดินขบวนประท้วงรัฐบาลในเยอรมันตะวันออกเริ่มขยายตัวไปตามที่ต่างๆและมีจำนวนคนที่เข้าร่วมเพิ่มมากขึ้นทุกที ผู้นำพรรค SED ไม่สามารถจัดการกับผู้มาชุมนุนประท้วงแต่อย่างใดได้ การแก้ปัญหาโดยใช้ปืนกลและรถถังดังเช่นที่รัฐบาลสาธารณรัฐประชาชนจีนกระทำต่อผู้มาประท้วงที่จัตุรัสเทียนอันเหมินในกรุงปักกิ่งก็เป็นสิ่งที่พ้นวิสัยทำไม่ได้ แม้ว่ากลไกด้านการรักษาความมั่นคงจะยังคงมีอยู่ครบถ้วนพร้อมใช้งาน หากแต่รัฐบาลเยอรมันตะวันออกยังขาดโอกาสที่จะใช้ได้เนื่องจากการชุมนุมของกลุ่มผู้ประท้วงเป็นไปโดยสงบ นอกจากนี้สหภาพโซเวียตยังได้แจ้งให้รัฐบาลเยอรมันตะวันออกทราบด้วยว่าจะไม่อนุญาตให้ใช้กองกำลังของสหภาพโซเวียตที่ยังประจำการอยู่ในเยอรมันตะวันออกเพื่อการปราบปรามกลุ่มผู้ชุมนุม ประธานาธิบดีกอร์บาชอฟอาจจะไม่มาร่วมงานเฉลิมฉลองการก่อตั้งประเทศเยอรมันตะวันออกครบรอบ 40 ปีที่กรุงเบอร์ลินตะวันออกถ้าหากรัฐบาลเยอรมันตะวันออกใช้กำลังในการแก้ปัญหาดังกล่าว[153]

ในพิธีเลี้ยงฉลองที่พาลาสท์ แดร์ เรพุบลิค (Palast der Republik) ในวันที่ 7 ตุลาคมซึ่งนายกอร์บาชอฟได้รับเชิญมาเป็นแขกผู้มีเกียรติในงานด้วยนั้น นายฮอนเนคเคอร์ได้กล่าวอย่างชัดเจนว่าเขาไม่ต้องการให้มีการปฏิรูปใหญ่ใดๆในเยอรมันตะวันออก[154] กอร์บาชอฟได้ชี้แนะอย่างอ้อมๆให้ผู้นำเยอรมันตะวันออกตระหนักถึงความจำเป็นในการปฏิรูปโดยกล่าวว่า *“...เราไม่เคยสงสัยเลยสักนิด*

ว่าพรรค SED ซึ่งศักยภาพสูงในด้านภูมิปัญญา มีประสบการณ์มากมายและมีอำนาจทางการเมืองในมือจะสามารถหาหนทางแก้ปัญหาที่เกิดได้โดยร่วมมือกับพลังทางสังคมทุกภาคส่วน...”[155] นอกจากนี้เขายังแสดงความไม่เห็นด้วยกับหลักการเบรชเนฟที่จำกัดอธิปไตยของประเทศสังคมนิยม (หมายถึงประเทศสังคมนิยมคอมมิวนิสต์ทุกประเทศต้องดำเนินนโยบายทั้งภายในและภายนอกแบบเดียวกับสหภาพโซเวียต มิฉะนั้นโซเวียตก็จะสามารถใช้กองกำลังทหารเข้าแทรกแซงหรือปราบปรามรัฐบาลของประเทศเหล่านี้ได้เช่นเดียวกับที่เกิดกับฮังการีปี ค.ศ.1956 และกับเชคโกสโลวาเกียในปี ค.ศ. 1968) หลักการดังกล่าวเป็นอดีตที่ล้าสมัยไปนมนานแล้ว [156]

แม้ว่ากระทรวงความมั่นคงจะออกมาตรการที่เข้มงวด *“...ด้วยการใช้ทุกวิถีทางและทุกเครื่องมือที่มี...”* เพื่อป้องกันมิให้เกิดการชุมนุมประท้วงใดๆในช่วงที่มีการจัดงานเฉลิมฉลอง[157] ผู้คนในเยอรมันตะวันออกทั้งที่กรุงเบอร์ลินตะวันออก เดรสเดน ไลป์ซิก พอตสดัม และในเมืองอื่นๆต่างก็หลั่งไหลออกมาเดินตามท้องถนน ในบางท้องที่กองกำลังตำรวจได้ใช้กำลังปราบปรามกลุ่มผู้ออกมาชุมนุมประท้วงอย่างรุนแรง ที่บริเวณใจกลางเมืองไลป์ซิกเกิดการปะทะกันระหว่างผู้ที่ออกมาชุมนุมประท้วง 4,000 กว่าคนกับเจ้าหน้าที่ตำรวจและเจ้าหน้าที่ฝ่ายความมั่นคง ประชาชนหลายคนถูกจับตัวไปดำเนินคดี ในเมืองอื่นๆก็เกิดเหตุการณ์ในทำนองเดียวกันกับที่ไลป์ซิก ในวันที่ 8 ตุลาคม กระทรวงความมั่นคงได้ระบุในรายงานด่วนเสนอต่อรัฐบาลว่า *“...เบาะแสจากเมืองหลวงและเมืองอื่นๆชี้ให้เห็นว่าระเบียบทางสังคมและระเบียบแห่งรัฐกำลังตกอยู่ในอันตรายอย่างใหญ่หลวง...”*[158] จุดพลิกผันที่นำความสำเร็จมาสู่ผู้ชุมนุมประท้วงที่ไลป์ซิกเพื่อต่อต้านรัฐบาลพรรค SED เกิดขึ้นในวันที่ 9 ตุลาคม ช่วงเย็นของวันนั้นมีประชาชนออกมาร่วมชุมนุมมากถึง 70,000 คนโดยที่ไม่มีกองกำลังตำรวจปรากฏให้เห็น นอกจากนี้เหล่าแกนนำพรรค SED ประจำสาขาไลป์ซิกได้เรียกร้องต่อผู้ประท้วงให้มีสติยั้งคิดก่อนจะดำเนินการรุนแรงใดๆและได้สัญญาว่าจะเปิดให้มีการเจรจาระหว่างผู้ประท้วงและพรรค SED ทั้งที่ไลป์ซิกและที่อื่นๆ [159] ทางด้านนายมันเฟรด แกร์ลาคก็ได้วิพากษ์วิจารณ์พรรค SED อย่างตรงไปตรงมาแบบที่ไม่เคยทำมาก่อนโดยเฉพาะอย่างยิ่งในเรื่องที่พรรค SED นิ่งเฉยต่อการแก้ปัญหาที่แท้จริงที่เยอรมันตะวันออกกำลังประสบอยู่ [160] ในบรรดาองค์กรย่อยของพรรค SED สมาชิกพรรคไม่เพียงแต่จะพูดกันถึงเรื่องการปฏิรูป พวกเขายังส่งข้อเรียกร้องของพวกเขาไปยังผู้นำระดับสูงของพรรคในจดหมายฉบับหนึ่งที่สมาชิกพรรคเขียนไปถึงนายเอกอน เครนส์ บรรดาสมาชิกพากันเรียกร้องให้พรรคออกกฎบัตรใหม่ที่รับรองความคิดเห็นที่แตกต่างภายในพรรคและให้มีการเลือกผู้บริหารพรรคโดยใช้วิธีลับด้วย[161] ความแตกแยกภายในพรรค SED เห็นได้ชัดเจนมากขึ้นเรื่อยๆ ในวันที่ 9 ตุลาคมนี้เองที่ผู้ว่าการเมืองเดรสเดน นายแบร์กโฮเฟอร์ (Berghofer) ซึ่งก็เป็นสมาชิกพรรค SED ระดับสูงได้ออกมารับหนังสือประท้วงของผู้ประท้วงในเดรสเดน[162]

เนื่องจากพรรค SED กำลังเผชิญกับปัญหารอบด้าน กรมการเมืองของพรรคจึงได้เรียกประชุมสมาชิกฉุกเฉินขึ้นเมื่อวันที่ 11 ตุลาคม เพื่อประเมินสถานการณ์ที่กำลังเกิดขึ้นในประเทศ ในแถลงการณ์ของที่ประชุมสมาชิกได้กล่าวยอมรับว่า *“...สาเหตุที่ทำให้ประชาชนเลือกใช้วิธีการเช่นนี้*

(การอพยพลี้ภัยออกนอกประเทศและการชุมนุมประท้วง) มีอยู่หลายปัจจัยด้วยกัน ซึ่งทางพรรคเองก็จะต้องสืบค้นหาสาเหตุจากในพรรคด้วยเช่นกัน...” [163] ดังนั้นจึงเป็นครั้งแรกที่ทางผู้นำพรรค SED ยอมรับว่าสาเหตุที่เกิดเหตุการณ์ต่างๆขึ้นมีรากเง้ามาจากในประเทศของตน “*ด้วย*” เช่นกัน แต่ก็ยังไม่มีสัญญาณใดที่บ่งบอกว่าพรรค SED พร้อมแบ่งสรรอำนาจให้ใครอื่นเพื่อปล่อยให้การเมืองของเยอรมันตะวันออกเป็นแบบพหุสังคม ไม่มีข้อเสนอให้เปิดการเจรจากับกลุ่มฝ่ายค้าน และที่สำคัญคือไม่มีร่องรอยว่าจะเห็นชอบด้วยกับการปฏิรูป ในวันที่ 16 ตุลาคม ได้เกิดการชุมนุมประท้วงครั้งใหญ่ที่สุดที่เคยมีมาที่เมืองไลป์ซิก ประชาชนกว่า 120,000 คนเรียกร้องให้มีการปฏิรูปและการเลือกตั้งอย่างเสรี แรงกดดันต่อผู้นำพรรค SED เพิ่มทวีขึ้นไปตามลำดับ ในทุกสื่อของเยอรมันตะวันออกต่างก็กำลังถกเถียงกันในเรื่องการปฏิรูปอย่างเปิดเผย

6.2. <u>การปลดนายฮอนเนคเคอร์ออกจากตำแหน่งและแต่งตั้งนายเอกอน เครนส์ขึ้นมาดำรงตำแหน่งผู้นำพรรคแทน และสถานการณ์ในเยอรมันตะวันออกจนกระทั่งถึงการเปิดกำแพงเบอร์ลิน</u>

วิกฤตการณ์ในประเทศส่งผลกระทบให้เกิดการเปลี่ยนแปลงอย่างใหญ่หลวงภายในพรรค SED อย่างหลีกเลี่ยงไม่ได้ ก่อนการประชุมคณะกรรมการกรมการเมืองในวันที่ 17 ตุลาคม นายเอกอน เครนส์ (Egon Krenz) กึนเธอร์ ชาบาวสกี้ (Guenther Schabowski) วิลลี ชตอฟ (Willi Stoph) และฮาร์รี ทิช (Harry Tisch) ได้ร่วมหารือกันถึงเรื่องการปลดนายฮอนเนคเคอร์ออกจากตำแหน่งผู้นำพรรค ในการประชุมคณะกรรมการกลางครั้งที่ 9 เมื่อวันที่ 18 ตุลาคม ที่ประชุมได้พยายามเกลี้ยกล่อมให้ฮอนเนคเคอร์ลงจากตำแหน่งอย่างสง่างามด้วยการอ้างเหตุผลด้านสุขภาพ รวมทั้งการปลดคณะกรรมการกรมการเมืองในสายเหยี่ยวอีกหลายคน[164] จากบันทึกความทรงจำของตัวเขาเอง นายฮอนเนคเคอร์รู้สึกประหลาดใจอย่างยิ่งที่ตนเองถูกปลดออกจากตำแหน่ง *“...ข้าพเจ้าคงจะต้องกล่าวอย่างเปิดเผยว่าข้าพเจ้าไม่เคยทราบเรื่องการจะปลดข้าพเจ้ามาก่อนเลย มีแถลงการณ์ออกมาว่าข้าพเจ้าล้มป่วยหนักมานานถึง 4 เดือนแล้วและต้องรับการผ่าตัด จึงเป็นเหตุให้ข้าพเจ้าต้องยุติภาระหน้าที่ทางการเมือง ทุกอย่างนี้เกิดขึ้นโดยที่ข้าพเจ้ามิได้รู้เห็นด้วยเลย...”* [165]

คณะกรรมการกรมการเมืองมีเหตุผลมากพอในการแต่งตั้งให้นายเอกอน เครนส์ขึ้นดำรงตำแหน่งเลขาธิการพรรค SED และประธานสภาแห่งรัฐเยอรมันตะวันออก แต่เพราะเหตุผลเหล่านี้เองที่ทำให้นายเครนส์ไม่ได้รับความไว้วางใจจากประชาชน หลักฐานสำคัญที่แสดงว่าเขายังยึดมั่นอยู่ในแนวทางอนุรักษ์นิยมแบบเดิมก็มีมากมายไม่แพ้กัน เขาเป็นคนแรกๆในเยอรมันตะวันออกที่กล่าวว่าการสังหารหมู่ประชาชนที่จตุรัสเทียนอันเหมินโดยรัฐบาลจีนที่กรุงปักกิ่งเป็นมาตรการที่เหมาะสมต่อการฟื้นฟูกฎระเบียบขึ้นมาอีกครั้งหนึ่ง ซึ่งบรรดากลุ่มฝ่ายค้านในเยอรมันตะวันออกถือว่าเป็นสัญญาณอันตรายต่อพวกตนหากนายเครนส์ก้าวขึ้นมาเป็นผู้นำ ในฐานะที่เขาเป็นผู้อำนวยการจัดการเลือกตั้งและดูแลให้เกิดความเรียบร้อย เขาจึงต้องเป็นผู้ที่รับผิดชอบอย่างเต็มที่ต่อการปลอมแปลงผลการเลือกตั้งส่วนท้องถิ่นเมื่อวันที่ 7 พฤษภาคม ค.ศ.1989 ในการกล่าวปราศรัยในวันที่ 18 ตุลาคม เขาได้

พูดอย่างสงวนท่าทีต่อความต้องการให้มีการปฏิรูปในเยอรมันตะวันออก เขายังไม่เอ่ยถึงกลุ่มเรียกร้องให้มีการปฏิรูปที่เกิดขึ้นมากมายหลายกลุ่มและต่างก็มีกิจกรรมที่เข้มข้นมาขึ้นทุกขณะ เขายอมรับแต่เพียงว่าความไว้เนื้อเชื่อใจที่ประชาชนและพรรคเคยมีให้ต่อกันนั้นกำลังอยู่ในสภาวะน่าวิตก แต่เขาก็ยังกล่าวโจมตีด้วยว่า *"...ศัตรูของสังคมนิยม ทั้งนอกและในรัฐ กำลังพยายามช่วงชิงความได้เปรียบจากสถานการณ์ที่เกิดขึ้น..."* [166]

หนึ่งในหน้าที่อันดับแรกๆของเขาคือต้องพยายามให้ภาพลักษณ์ของพรรค SED ดีขึ้นและทำให้ประชาชนไว้วางใจพรรค SED อีกครั้งหนึ่ง เพียงวันเดียวหลังจากเขาได้รับตำแหน่ง เขาได้พบปะกับ บิชอปแวร์เนอร์ ไลช์ (Werner Leich) ทั้งสองฝ่ายได้แสดงเจตนารมณ์ร่วมกันใน *"...การสร้างความเชื่อมั่นและกล้าที่จะเชื่อมั่น..."*[167] ในวันที่ 20 ตุลาคม โฆษกกระทรวงการต่างประเทศเยอรมันตะวันออกได้แจ้งให้ทราบว่าประชาชนทุกคนที่ละทิ้งประเทศของตนไปและต้องการกลับมาอีกสามารถไปปรึกษาคณะผู้แทนเยอรมันตะวันออกในต่างประเทศได้[168] ในวันที่ 27 ตุลาคมทางการเยอรมันตะวันออกได้ออกกฎหมายนิรโทษกรรมฉบับสมบูรณ์แบบ ตามกฎหมายฉบับนี้บรรดาผู้อพยบและผู้ชุมนุมประท้วงที่ถูกทางการจับกุมตัวและถูกจองจำอยู่จะได้รับการนิรโทษกรรม[169] นอกจากนี้ทางการยังได้ออกกฎหมายเกี่ยวกับการเดินทางฉบับใหม่โดยให้มีผลบังคับใช้ตั้งแต่วันที่ 1 พฤศจิกายน ซึ่งได้อนุญาตให้ประชาชนชาวเยอรมันตะวันออกทุกคนสามารถเดินทางไปยังประเทศตะวันตกได้ปีละ 30 วัน และให้เปิดพรมแดนสู่เชคโกสโลวาเกียให้ประชาชนเดินทางไปมาได้ตามปกติ

นายเครนส์ได้สัญญาว่าจะเกิดความเปลี่ยนแปลงในทางที่ดีในเยอรมันตะวันออกและได้ขอร้องให้ประชาชนเข้าใจและเห็นใจรัฐบาลด้วย [170] คำจำกัดความของ *"ความเปลี่ยนแปลง"* ในทัศนะของเครนส์และแกนนำพรรค SED คือการแก้ไขนโยบายที่ผิดพลาดโดยที่มิได้ปรับเปลี่ยนโครงสร้างใดๆในสาระสำคัญ ซึ่งมิได้สอดคล้องกับความต้องการของกลุ่มฝ่ายค้านที่ต้องการให้ปรับเปลี่ยนระบบการเมืองเสียใหม่ สถานการณ์ในเยอรมันตะวันออกกลับยิ่งน่าวิตกมากขึ้นทุกที เพียงชั่วเวลา 4 วันหลังจากการเปิดพรมแดนสู่เชคโกสโลวาเกีย ชาวเยอรมันตะวันออกกว่า 4,000 คนได้หลบหนีออกจากประเทศเพื่อไปพำนักลี้ภัยอยู่ในสถานทูตเยอรมันตะวันตก ณ.กรุงปราก ตั้งแต่หลังการปลดนายฮอนเนคเคอร์และนายเครนส์ขึ้นมาเป็นผู้นำแทน ไม่มีสักวันหนึ่งที่จะไม่มีการเดินขบวนหรือชุมนุมประท้วงในเยอรมันตะวันออก ในวันที่ 30 ตุลาคมประชาชนหลายแสนคนได้ออกมาชุมนุมประท้วงเพื่อเรียกร้องให้มีการปฏิรูปที่จะนำไปสู่ประชาธิปไตย การชุมนุมหลักอยู่ที่เมืองไลป์ซิก ฮัลเลอ (Halle) ชเวริน (Schwerin) และคาร์ล-มาร์ซ-ชตัดท์ (Karl-Marx-Stadt) ข้อเรียกร้องส่วนใหญ่ของผู้ชุมนุมก็คือให้มีประชาธิปไตยและมีการเลือกตั้งโดยเสรี ให้พรรคและรัฐแยกออกจากกัน ให้ยกเลิกการกุมอำนาจทั้งหมดของพรรค SED ให้ยกเลิกพวกสิทธิพิเศษทั้งหลายและให้รัฐปกครองโดยหลักแห่งกฎหมายแบบอารยะประเทศอื่นๆ นอกจากนี้บรรดาพรรคพันธมิตรของพรรค SED ต่างก็พากันยกเลิกภาระผูกพันที่พรรคเหล่านี้มีต่อพรรค SED เนื่องจากถูกกดดันจากสมาชิกระดับล่าง และประกาศจะไม่เดินไปในแนวทางเดียวกับพรรค SED อย่างที่เคยปฏิบัติมาในอดีต[171]

ในวันที่ 6 พฤศจิกายน รัฐบาลเยอรมันตะวันออกได้ตีพิมพ์ร่างกฎหมายใหม่เกี่ยวกับการเดินทางลงในหนังสือพิมพ์[172] กลุ่มเสวนาใหม่ได้แสดงความระแวงสงสัยในร่างกฎหมายฉบับนี้พร้อมทั้งเรียกร้องให้ให้มีการปฏิรูปให้มากกว่านี้ การชุมนุมประท้วงของมวลชนในเมืองต่างๆก็ยังคงมีอยู่ต่อไป ที่เมืองเดรสเดน หัวหน้าสาขาพรรค SED นายฮันส์ โมโดรว์ (Hans Modrow) พร้อมทั้งผู้ว่าการเมือง นายโวล์ฟกัง แบร์กโฮเฟอร์ (Wolfgang Berghofer) ได้เข้าร่วมในการชุมนุมประท้วงของมวลชนด้วย ร่างกฎหมายว่าด้วยการเดินทางที่ออกโดยรัฐบาลฉบับนี้ไม่ได้รับการยอมรับจากสภาประชาชนโดยให้เหตุผลว่าร่างกฎหมายนี้มิได้สอดคล้องกับความคาดหมายของประชาชน นอกจากนี้สภายังได้ระบุว่าร่างกฎหมายฉบับใหม่ไม่ควรจะมีข้อบังคับเรื่องการต้องขอประทับตราวีซ่าอีกต่อไป[173] รัฐมนตรีทั้งคณะจึงต้องรับผิดชอบต่อผลที่เกิดขึ้นรวมทั้งการประท้วงและการอพยพออกนอกประเทศโดยไม่มีสัญญาณว่าจะยุติด้วยการลาออกทั้งคณะ ในวันที่ 8 พฤศจิกายน คณะกรมการเมืองของพรรค SED ก็ได้ลาออกทั้งหมดตามไปด้วย คณะกรรมการกลางได้ทำการเลือกคณะกรมการเมืองชุดใหม่เข้ามาโดยลดจำนวนลงเหลือ 11 คน มีเพียงสมาชิก 7 คนที่มาจากชุดเก่า และนายฮันส์ โมโดรว์ ได้รับเลือกเข้ามาเป็นสมาชิกด้วย คณะกรรมการกลางได้ลงมติเป็นเอกฉันท์เลือกนายเอกอน เครนส์ ขึ้นมาเป็นเลขาธิการพรรคอีกครั้งหนึ่งการปราศรัยต่อหน้าคณะกรรมการกลาง นายเครนส์ได้แสดงความเห็นด้วยที่จะมีกฎหมายเลือกตั้งฉบับใหม่ที่ให้การเลือกตั้งทุกระดับเป็นไปโดยเปิดเผย เป็นอิสระจากการครอบงำของรัฐและเป็นแบบลงคะแนนเสียงลับ[174]

แต่มาตรกาทุกอย่างก็มิได้ช่วยให้สถานการณ์อันย่ำแย่ของประเทศดีขึ้นได้แต่อย่างใด ทุกวันจะมีชาวเยอรมันตะวันออกถึงกว่า 10,000 คนอพยพเข้าไปในเยอรมันตะวันตก ผู้คนเรือนแสนก็ยังชุมนุมประท้วงอยู่ตามท้องถนนในเกือบทุกเมืองและเรียกร้องเสรีภาพ ในวันที่ 9 พฤศจิกายน ค.ศ. 1989 รัฐบาลเยอรมันตะวันออกจึงได้ตัดสินใจเปิดกำแพงเบอร์ลินหลังจากที่ถูกปิดมาเป็นเวลานานถึง 28 ปี ชาวเยอรมันตะวันออกจึงได้ลิ้มรสเสรีภาพที่เฝ้ารอคอยมาเป็นเวลานานเป็นครั้งแรก การเปิดกำแพงเบอร์ลินนี้ถือว่าเป็นชัยชนะของประชาชนชาวเยอรมันตะวันออกและยังเป็นก้าวแรกที่นำไปสู่การรวมประเทศเยอรมันทั้งสองส่วนเข้าด้วยกันอีกครั้งหนึ่ง

บทสรุป

แม้ว่าบรรยากาศในหมู่ประเทศยุโรปตะวันออกส่วนใหญ่จะอบอวลไปด้วยเสรีภาพที่ประชาชนไม่เคยพานพบตลอดช่วงการปกครองในระบอบคอมมิวนิสต์แบบสตาลิน แต่เยอรมันตะวันออกไม่เคยเปลี่ยนแปลงจุดยืนของตนเลยแม้แต่น้อย ความหวังของเยอรมันตะวันตกที่จะกระชับความสัมพันธ์ระหว่างเยอรมันทั้งสองประเทศโดยการใช้การบูรณาการยุโรปและการปฏิรูปในยุโรปตะวันออกต้องพังพินาศลงเนื่องจากเหตุการณ์ที่ทหารรักษาพรมแดนเยอรมันตะวันออกยิงประชาชนของตนที่ต้องการอพยพข้ามพรมแดนมายังเยอรมันตะวันตกเสียชีวิตไปหลายคนในช่วงต้นปี ค.ศ. 1989 แม้ว่าเยอรมันตะวันออกจะต้องประสบกับปัญหาด้านเศรษฐกิจและการเมืองที่ยุ่งยากซับซ้อนขึ้นทุกที แต่ก็ไม่มีสิ่งใดจะผลักดันให้รัฐบาลเยอรมันตะวันออกดำเนินไปตามหนทางที่นำไปสู่ประชาธิปไตยได้

อาการที่ส่อแสดงถึงความไม่มั่นคงทางด้านเศรษฐกิจและการเมืองในเยอรมันตะวันออกในช่วงทศวรรษ 1980 มิใช่เกิดขึ้นอย่างฉับพลันทันใด หากแต่เป็นพัฒนาการที่ค่อยเป็นค่อยไปซึ่งสาเหตุที่จะก่อให้เกิดความหายนะในอนาคตอันใกล้นั้นเกิดจากระบบสังคมนิยมแบบเข้าถึงแก่น (realsozialistisches System) หากพิจารณาทางด้านเศรษฐกิจ ทุกอย่างของกิจกรรมทางเศรษฐกิจเกิดจากการวางแผนจากส่วนกลางซึ่งรัฐบาลจะเป็นผู้ตัดสินใจในเรื่องการลงทุน การผลิต และการกระจายรายได้ จากการวางแผนด้านเศรษฐกิจที่ผิดพลาดมาเป็นเวลาช้านานย่อมส่งผลกระทบในทางลบอย่างใหญ่หลวงต่อเศรษฐกิจและสังคมของประเทศ เช่น การเจริญเติบโตทางด้านเศรษฐกิจที่ถดถอยลง เสียเปรียบดุลการค้าระหว่างประเทศ การสร้างที่พักอาศัยที่ต่ำกว่ามาตรฐานและก็ยังไม่เพียงพอต้องความต้องการของประชาชน อย่างไรก็ตาม ชาวเยอรมันตะวันออกมิได้ตระหนักถึงความเสื่อมโทรมของประเทศในทุกด้านเนื่องจากพวกเขาได้แต่เปรียบเทียบประเทศของพวกเขากับประเทศคอมมิวนิสต์อื่นๆในยุโรปตะวันออกซึ่งพวกเขาได้รับอนุญาตให้เดินทางเข้าไปได้และได้เห็นความเป็นจริงที่น่าเจ็บปวดในประเทศเหล่านั้นเสียยิ่งกว่าในเยอรมันตะวันออกของพวกตน

สภาพการณ์ทางการเมืองในเยอรมันตะวันออกในช่วงทศวรรษ 1980 ก่อความยากลำบากให้แก่พรรค SED ไม่น้อยและทำให้ชาวเยอรมันตะวันออกเริ่มทนไม่ได้มากยิ่งขึ้นทุกที ทั้งนี้ก็เนื่องมาจากกระบวนการปฏิรูปไปสู่ความเป็นเสรีนิยมและประชาธิปไตยมากขึ้นในยุโรปตะวันออกโดยเริ่มต้นที่สหภาพโซเวียตก่อน หลังจากนั้นโปแลนด์และฮังการีก็ดำเนินนโยบายตามภายในเวลาไม่นาน พรรค SED ยังคงเป็นตัวแทนของกลุ่มอภิสิทธิ์ชนในเยอรมันตะวันออก เหล่าผู้นำพรรคมีเจตนารมณ์ที่จะรวบอำนาจไว้ในหมู่พวกตนให้มากและนานที่สุดและใช้อำนาจนั้นในการปกครองรัฐ โครงสร้างทางการปกครองของเยอรมันตะวันออกไม่มีการเปลี่ยนแปลงในสาระสำคัญตั้งแต่การก่อตั้งประเทศ พรรค SED พยายามต่อต้านทุกแนวคิดที่จะนำไปสู่ความเป็นประชาธิปไตยมาโดยตลอดและปกป้องมิ

ให้แนวคิดในเรื่องการปฏิรูปแพร่เข้ามาสู่เยอรมันตะวันออก รัฐบาลจากพรรค SED ทราบดีว่าเยอรมันตะวันออกที่กลายเป็นรัฐประชาธิปไตยจะต้องสูญเสียความชอบธรรมในการเป็นรัฐเมื่อมีเยอรมันตะวันตกเป็นตัวแทนของรัฐเยอรมันที่เป็นประชาธิปไตยอยู่แล้ว การที่เยอรมันตะวันออกยังคงยึดมั่นในระบอบสตาลินและปฏิเสธการปฏิรูปในทุกเรื่องสามารถพิจารณาได้ว่าเป็นการต่อสู้เพื่อความอยู่รอดของพรรค SED แต่ทว่าชาวเยอรมันตะวันออกต่างก็ยังจำได้ถึงคำขวัญที่ว่า *"เรียนรู้จากสหภาพโซเวียตเพื่อเรียนรู้เรื่องชัยชนะ (von der Sowjetunion lernen, einen Sieg zu lernen)"* พวกเขาได้ตระหนักแล้วว่าสิ่งที่พรรค SED ได้เคยบอกกับพวกเขานั้นขัดกับความเป็นจริงที่เขากำลังประสบอยู่ กลุ่มคนที่ไม่สามารถทนต่อความขัดแย้งดังกล่าวและไม่ต้องการให้รัฐครอบงำชีวิตของตนอีกต่อไปต่างก็ออกเดินทางด้วยความยากลำบากไปสู่เยอรมันตะวันตก ผู้คนกลุ่มอื่นๆที่ไม่ต้องการหลบหนีไปไหนและต้องการเห็นเยอรมันตะวันออกในสภาพที่ดีกว่านั้นได้รวมตัวกันจัดตั้งกลุ่มต่างๆขึ้นซึ่งอยู่ภายใต้การอุปถัมภ์ของคริสต์จักรและมีเป้าหมายเพียงด้านสังคมเท่านั้น พรรค SED มองกลุ่มเหล่านี้ว่าเป็นกลุ่ม *"ที่เป็นภัยต่อรัฐ"* ที่กระทรวงความมั่นคงต้องจับตามองอย่างใกล้ชิดและพยายามสอดแนมกิจกรรมของกลุ่มอยู่โดยตลอด ความไม่พอใจในหมู่ประชาชนเพิ่มทวีขึ้นทุกขณะ

ความไม่พอใจในหมู่ประชาชนได้แปรเปลี่ยนไปเป็นพลังปฏิวัติที่พร้อมจะปะทะกับผู้นำของตนในปี ค.ศ.1989 เนื่องจากเหตุการณ์สองเหตุการณ์ ได้แก่ การออกกฎระเบียบฉบับใหม่ว่าด้วยการเดินทางและการเดินทางออกนอกประเทศในเดือนธันวาคม ค.ศ.1988 และการเลือกตั้งส่วนท้องถิ่นในเดือนพฤษภาคม ค.ศ.1989 ข้อจำกัดที่เข้มงวดมากขึ้นในระเบียบดังกล่าวและการทุจริตผลการเลือกตั้งได้แสดงให้ประชาชนเยอรมันตะวันออกตระหนักว่าผู้นำพรรค SED ยังไม่ยอมเปลี่ยนแปลงหลักการและโลกทัศน์ของตนที่เคยมีมานานถึง 40 ปี ความอดทนของประชาชนได้ถึงที่สุดแล้ว ผู้อพยพลี้ภัยชาวเยอรมันตะวันออกหลายหมื่นคนได้เข้าไปพำนักอยู่ในสถานทูตเยอรมันตะวันตก ณ. กรุงบูดาเปสต์ ปราก และวอร์ซอ รวมทั้งสำนักงานผู้แทนเยอรมันตะวันตกในกรุงเบอร์ลินตะวันออกเพื่อบีบบังคับให้รัฐบาลของตนยินยอมปล่อยให้พวกตนเดินทางไปสู่เยอรมันตะวันตกได้ตามที่ต้องการ ส่วนในประเทศเยอรมันตะวันออกเองนั้น บรรดากลุ่มฝ่ายค้านทั้งหลายต่างก็เริ่มการเคลื่อนไหวเพื่อจัดตั้งพรรคการเมืองในรูปแบบต่างๆกันเพื่อเรียกร้องเสรีภาพจากพรรค SED ในช่วงแรกนั้นผู้นำ SED ได้พยายามหาหนทางแก้ปัญหาโดยไม่ต้องยอมต่อข้อเรียกร้องของประชาชน นโยบายดังกล่าวไม่ประสบผลสำเร็จเนื่องจากประชาชนได้สูญเสียความไว้เนื้อเชื่อใจในพรรค SED ไปแล้วอย่างสิ้นเชิง ประชาชนที่กำลังโกรธแค้นจำนวนมากได้ออกมายังท้องถนนทุกๆวันเพื่อเรียกร้องสิทธิและเสรีภาพ ในพรรค SED เองก็เกิดความไม่พอใจในหมู่สมาชิกพรรคระดับล่างเนื่องจากบรรดาผู้นำพรรคระดับสูงไม่พยายามรับรู้และเข้าใจปัญหาของประเทศซึ่งเป็นเหตุให้สมาชิกพรรคขอลาออกจากการเป็นสมาชิกเป็นจำนวนมากตั้งแต่เดือนสิงหาคม ค.ศ.1989 ส่วนพรรคพันธมิตรอันได้แก่พรรค LDPD ก็ทำตัวออกห่างจากพรรค SED และยังกล้าวิพากษ์วิจารณ์พรรค SED อย่างที่ไม่เคยปรากฏมาก่อน

ภายใต้สถานการณ์อันยุ่งยากเช่นนี้ เยอรมันตะวันออกไม่มีทางเลือกอื่นใดอีกนอกจากต้องเปลี่ยนแปลงบางอย่างเพื่อความอยู่รอดของพรรค SED ต่อไป การปลดนายเอริค ฮอนเนคเคอร์ออกและแต่งตั้งนายเอกอน เครนส์เข้ามาดำรงตำแหน่งผู้นำพรรค SED แทนก็เพื่อช่วยให้พรรคอยู่รอดและไม่ต้องสูญเสียความเป็นผู้นำของรัฐ แต่นายเครนส์ก็ไม่สามารถฟื้นฟูความไว้วางใจในหมู่ประชาชนที่สูญเสียไปแล้วได้ เสียงของประชาชนหลายแสนคนที่พากันออกมาตามท้องถนนเพื่อเรียกร้องเสรีภาพดังยิ่งขึ้นทุกทีและจำนวนผู้ออกมาเดินขบวนประท้วงก็มีมากขึ้นทุกวัน พรรค SED ไม่มีทางเลือกอื่นใดอีกแล้วนอกจากจะต้องยอมตามความต้องการของประชาชน ในวันที่ 9 พฤศจิกายน ค.ศ.1989 ชาวเยอรมันตะวันออกได้ลิ้มรสเสรีภาพเป็นครั้งแรกในรอบ 40 ปี จากการที่รัฐบาลเยอรมันตะวันออกยินยอมเปิดกำแพงเบอร์ลินให้ประชาชนเยอรมันทั้งสองประเทศเดินทางไปมาหาสู่กันได้โดยเสรี เหตุการณ์ดังกล่าวนี้ถือได้ว่าการปฏิวัติในเยอรมันตะวันออกได้เสร็จสิ้นสมบูรณ์แล้ว

จากผลการวิจัยดังกล่าวเราอาจสรุปได้ว่าสาเหตุหลักที่ก่อให้เกิดการปฏิวัติเกิดขึ้นจากปัจจัยภายในของเยอรมันตะวันออกเองทั้งทางด้านเศรษฐกิจ สังคมและการเมืองตามลำดับความสำคัญดังที่ได้บรรยายมาแล้วอย่างละเอียด ส่วนปัจจัยภายนอกทั้งการที่สหภาพโซเวียตที่นำโดยนายมิคาอิล กอร์บาชอฟใช้นโยบายเปเรสตรอยกาและกลาสนอสในประเทศของตนที่มีส่วนกระตุ้นให้ประเทศหลังม่านเหล็กทั้งมวลได้สัมผัสบรรยากาศแห่งเสรีมากขึ้น หรือการที่คลื่นผู้อพยพจากเยอรมันตะวันออกได้ส่งผลให้บรรดาชาติต่างๆทั้งประเทศหลังม่านเหล็กและออสเตรียรวมทั้งเยอรมันตะวันตกต้องเคลื่อนไหวในทิศทางที่ต้องร่วมมือกันเพื่อแก้ปัญหาดังกล่าวก็ยังนับว่าเป็นสาเหตุรองของการปฏิวัติในครั้งนี้เมื่อเปรียบเทียบกับการเดินขบวนประท้วงอย่างหนักหน่วงและต่อเนื่องของชาวเยอรมันตะวันออกกลายแสนคนพร้อมคำร้องตะโกนว่า “Wir sind das Volk (เราคือประชาชน)” ที่ดังกระหึ่มทุกวันจนรัฐบาลเยอรมันตะวันออกต้องเปิดกำแพงเบอร์ลินในที่สุด

การปฏิวัติในเยอรมันตะวันออกซึ่งนำไปสู่การล่มสลายของระบอบคอมมิวนิสต์ในยุโรปตะวันออกทำให้ระบบระหว่างประเทศที่เคยมีลักษณะเป็นแบบสองขั้วอำนาจ (bi-polar system) ที่มีสหรัฐอเมริกาเป็นผู้นำค่ายทุนนิยมและสหภาพโซเวียตในฐานะผู้นำค่ายคอมมิวนิสต์ต้องเปลี่ยนแปลงไป สหรัฐอเมริกามิได้ก้าวออกมาอย่างผู้ชนะที่น่าภาคภูมิใจนักเมื่อเราพิจารณาว่าสหรัฐอเมริกาต้องจมอยู่ในห้วงปัญหาด้านเศรษฐกิจและสังคมในอีกสองทศวรรษต่อมาโดยที่ยังไม่เห็นหนทางออกมาจากปัญหาดังกล่าวได้ซึ่งทำให้อิทธิพลของสหรัฐอเมริกาในทางการเมืองและเศรษฐกิจระหว่างประเทศลดน้อยลงไปอย่างมากในปัจจุบัน ภาพลักษณ์ของระบบระหว่างประเทศที่เราพอจะมองเห็นได้ในขณะนี้นั้นก็คือการที่ประเทศต่างๆในโลกหันมารวมกลุ่มกันทางด้านเศรษฐกิจและการเมืองมากขึ้นพร้อมๆกับกระแสชาตินิยมก็กำลังแพร่สะพัดไปทั่วโลกที่ก่อให้เกิดความขัดแย้งทั้งภายในรัฐในรูปสงครามกลางเมืองหรือการต่อสู้ของชนกลุ่มน้อยเพื่อให้ได้เอกราชในเกือบทุกพื้นที่ในโลก และความขัดแย้งระหว่างประเทศที่ยังมิได้ลดลงไปจากยุคสมัยสงครามเย็นมากนักเนื่องจากมีสงครามด้านการเงินและ

สงครามด้านเศรษฐกิจมาเป็นปัจจัยเสริมที่ทำให้เรายังไม่อาจชี้ชัดลงไปได้ว่าระบบระหว่างประเทศปัจจุบันมีลักษณะเป็นอย่างไร

งานวิจัยฉบับนี้ผู้วิจัยได้ค้นคว้าเพื่อตอบคำถามว่าเพราะเหตุใดจึงเกิดการปฏิวัติขึ้นในเยอรมันตะวันออกซึ่งผลการวิจัยได้ตอบคำถามดังกล่าวแล้ว ส่วนเรื่องที่ว่าการปฏิวัติในเยอรมันตะวันออกได้นำไปสู่การรวมประเทศเยอรมันนั้นเป็นอีกเหตุการณ์หนึ่งที่ควรค่าแก่การศึกษาโดยผู้ที่สนใจในเรื่องดังกล่าวต่อไป ซึ่งอาจได้แง่คิดในเชิงเปรียบเทียบกับการรวมชาติของรัฐที่เคยต้องถูกแบ่งแยกและรวมกันได้แล้วหรือรัฐที่ปรารถนาจะรวมชาติกันแต่ยังมิอาจทำได้ อย่างไรก็ตามผู้วิจัยยังเชื่อมั่นว่าจิตสำนักในความเป็นชาติเดียวกันของคนในชาตินั้นและความปรารถนาอันแรงกล้าที่จะรวมชาติกันย่อมเป็นปัจจัยหลักที่ไม่อาจละเลยได้ในการศึกษากรณีดังกล่าว ทั้งนี้เนื่องจากรัฐย่อมประกอบด้วยประชาชนและความต้องการของประชาชนนั้นย่อมเป็นปัจจัยหลักในการกำหนดทิศทางของรัฐด้วยเช่นกัน

เชิงอรรถ

1. Time, March 27, 1989, p.48. See also: Peter Fischer/Heribert Frank Koeck, Europarecht, Eisenstadt 1986, p.190.

2. Doris Cornelsen, “DDR-Wirtschaft: Ende oder Wende?”, in: Aus Politik und Zeitgeschichte, B 1-2/1990, p.1.

3. Gernot Schneider, Wirtschaftswunder DDR, p.48. See also: Frankfurter Allgemein Zeitung from 8.03.1989.

4. Neues Deutschland from 19.01.1989, p.7.

5. Ministerium fuer innerdeutsche Beziehungen, Informationen, Nr.1/1989, p.7.

6. Gernot Schneider, op.cit., p.54.

7. Informationen, Nr.1/1989, p.10.

8. Gernot Schneider, op.cit., p.68.

9. Doris Cornelsen, op.cit., p.35. See also: Wolfgang Stinglwagner, “Kein Anlass zur Euphorie”, in: Deutschland Archiv 2/1989, p.130.

10. Neue Zuersche Zeitung from 6.05.1989.

11. Symposion der Forschungstelle fuer Gesamtdeutsche wirtschaftliche und soziale Fragen, in: Deutschland Archiv 3/1989, p.319.

12. Neues Deutschland from 2.12.1988, p.5.

13. Steffen Uhlmann, der Spiegel, Nr.25/1989, p.73.

14. Informationen, Nr.5/1989, p.5.

15. Schichtarbeit in der DDR, in: Deutschlandarchiv, p.1261 ff.

16. Informationen, Nr.5/1989, p.10. See also: Steffen Uhlmann, in: Der Spiegel, Nr.25/1989, p.77.

17. Frankfurter Allgemein Zeitung from 14.02.1989.

18. Frankfurter Allgemein Zeitung from 15.02.1989.

19. Neue Zuerche Zeitung from 15.02.1989.

20. Sueddeutsche Zeitung from 16.02.1989.

21. Neues Deutschland from 15.12.1988, p.4.

22. Frankfurter Allgemein Zeitung from 22.07.1989.

23. Dietrich Mueller-Roemer, Die neue Verfassung der DDR, Koeln 1974, pp.79-86.

24. Christo Stojanov, “Das Immunsystem des real existierenden Sozialismus”, in: Aus Politik und Zeitgeschichte, B19/91, pp.37-39.

25. Ibid., pp.181-182.

26. Hermann Weber, DDR Grundriss der Geschichte 1945-1990, Hannover 1991, p.180.

27. Ibid., pp. 40-41.

28. Neues Deutschland from 10.04.1987.

29. Dokumente zu 7. Tagung des Zentralkommittees der SED, in: Deutschland Archiv 2/1989, p.213. For comments see also: Johannes L. Kuppe, “Offensiv in die Defensiv” in: Deutschland Archiv 1/1989, p.1.

30. Honecker-Rede zum 70. Jahrestag der Gruendung der KPD, in: Informationen, Nr.1/1989, p.5.

31. Ilse Spittmann, “Sozialismus in den Farben der DDR”, in: Deutschland Archiv 3/1989, p.241.

32. Informationen, 6/1989, p.8.

33. ตามที่ได้เคยปฏิบัติกันมานั้น ทุกคนที่ต้องการเข้าเป็นสมาชิกพรรค SED จะต้องรอเวลาหลังจากสมัครไปแล้วประมาณ 1 ปี

34. Neues Deutschland from 11 Januar 1988.

35. จากการที่พรรค SED ได้ประกาศหลักการ “เข้มแข็งด้านคุณภาพ (qualitative Staerken)” มาตั้งแต่ปี ค.ศ.1984 เหล่าบรรดาผู้นำพรรคมีแนวโน้มรับคนงานที่มีอายุน้อย โดยเฉพาะอย่างยิ่งในภาคการผลิต

36. Spiegel, Nr.13/1989, pp.87-88.

37. Gert-Joachim Glaessner, “Vom realen Sozialismus zur Selbstbestimmung”, in: Aus Politik und Zeitgeschichte B1-2/1990, p.3.

38. Roger Woods, Opposition in the GDR under Honecker 1971-1985, New York 1986, pp.21-22.

39. Ehrhart Neubert, “Protestantische Kultur und DDR-Revolution”, in: Aus Politik und Zeitgeschichte B19/1991, p.22.

40. Herbert Reitinger, Die Rolle der Kirche im politischen Prozess der DDR 1970 bis 1990, Muenchen 1991, p.19.

41. Ehrhart Neubert, op.cit., p.24.

42. Peter Maser, Glauben im Sozialismus, Berlin 1989, p.124.

43. Dietrich Staritz, "Die SED und die Opposition", in: Die SED in Geschichte und Gegenwart, hrsg. v. Ilse Spittmann, Koeln 1987, pp.94-95.

44. Karl Wilhelm Fricke, "Zwischen Stagnation und Veraenderung", in: Beitraege zur Konfliktforschung 3/1989, p.15. See also: Der Spiegel, Nr. 13/1989, p.93.

45. Lienhard Wawrzyn, Die Blaue, das Spitzelsystem der DDR, Berlin 1990, pp.13-14.

46. Karl Wilhelm Fricke, Die Staatssicherheit DDR, Koeln 1984, p.110.

47. Goerres-Gesellschaft, "Revolution", in: Staatslexikon, Bd.4, Freiburg 1988, p.898.

48. David L. Sills, "Revolution", in: International Encyclopaedia of the Social Sciences, Vol.13, Crowell Collier and Macmillan INC 1968, p.501.

49. Gesetzblatt der Deutschen Demokratischen Republik, hrsg. vom Sekretariat des Ministerrates der Deutschen Demokratischen Republik, Teil 1, Nr.17, Berlin 1960, pp.148-149.

50. Ibid., pp.151-154.

51. Gesetzblatt, Teil 1, Nr.9, pp.187-188.

52. Gesetzblatt, Teil 1, Nr.26, pp.254-256.

53. Klaus-Juergen Kuss, “Ausreise und Auswanderung aus Osteuropa”, in: Osteuropa, Jg.39/2-3, 1989, pp.230-231.

54. Wortlaut in Dokumentation, “DDR-Verordnung ueber Reisen und Ausreisen”, abgedruckt in: Deutschland Archiv 1/1989, pp.108-115.

55. Ibid., Parteiinformation, pp.115-117.

56. Der Spiegel, Nr.11/1989, p.36.

57. Uwe-Eckart Boettinger, “Stichwort: Reise und Ausreise”, in: Deutschland Archiv 1/1989, p.25.

58. Guenther Jeschonnek, “Ideologischer Sinneswandel in der SED-Fuehrung?”, in: Deutschland Archiv 3/1989, p.278.

59. Uwe-Eckart Boettinger, op.cit., pp.24-25.

60. ในปี ค.ศ.1988 ชาวเยอรมันตะวันออก 39,832 คนได้อพยบไปอยู่ยังเยอรมันตะวันตก ซึ่งหมายถึงมีชาวเยอรมันตะวันออกที่อพยบเพิ่มขึ้นจากเมื่อปี ค.ศ.1987 มากถึง 10,874 คน แหล่งข้อมูลจาก: Aussiedler-Bilanz des Jahres 1988, in: Bulletin, hrsg. Von Presse und Informationsamt der Bundesregierung, Nr.2/10 Januar 1989, p.11.

61. Informationen, Nr.4/1989, p.2.

62. The Final Document of CSCE (Conference for Security and Cooperation in Europe) in Vienna from 15 January 1989, printed in: Europa Archiv, Folge 5/1989, pp. D133-164.

63. Informationen, Nr.7/1989, p.5.

64. Gesetzblatt, Teil 1, Nr.8 from 28.3.1989.

65. Informationen, Nr.8/1989, p.4.

66. Neue Zuerche Zeitung from 29.1.1989.

67. Neue Zuerche Zeitung from 1.4.1989.

68. Der Spiegel, Nr.16/1989, p.113.

69. More details in: Grenzfall, hrsg. von Mitgliedern der Initiative Frieden und Menschenrechte, Nr.1-5/1989, p.21.

70. Neue Zuerche Zeitung from 6.5.1989.

71. Neue Zuerche Zeitung from 9.5.1989.

72. More information about the election can be found in Documentation: Wahlfall 89, hrsg vom der Koordinierungsgruppe Wahlen, Berlin (ost) 1989.

73. Karl Wolhelm Fricke, "Die DDR im vierzigsten Jahr", in: Deutschland Archiv 9/1989, pp.967-968. See also Frankfurter Allgemein Zeitung from 9.5.1989.

74. Frankfurter Allgemein Zeitung from 9.5.1989.

75. Armin Mitter, Ich liebe euch alle! – Befehle und Lageberichte des MfS Januar-November 1989, Berlin 1990, p.37.

76. Frankfurter Allgemeine Zeitung from 13.5.1989.

77. Neue Zuerche Zeitung from 21.5.1989.78. Der Spiegel, Nr.44/1989.

79. Thomas Ammer, "Flucht aus der DDR", in: Deutschland Archiv 9/1989, p.1207.

80. Ibid., p.1206.

81. Der Spiegel, Nr.3/1989.

82. Frankfurter Allgemeine Zeitung from 27.2.1989.

83. Informationen, Nr.3/1989, p.5.

84. Neue Zuerche Zeitung from 18.3.1989.

85. Armin Mitter, op.cit., p.82.

86. Micha Wimmer, "Wir sind das Volk" – Die DDR im Aufbruch – Eine Chronikin Dokumenten und Bildern, Muenchen 1990, pp.9-22.

87. Zusatzprotokol des Abkommen ueber Reiseverkehr zwischen der DDR und Ungarn im Neuen Deutschland vom 21 Juni 1969, abgedruckt in: Archiv der Gegenwart, zusammengestellt von Heinrich von Siegler, Bonn-Wien-Zuerich 1969, p.14744C. See also: Der Spiegel, Nr.36/1989, S.17.

88. Ibid., p.17.

89. International Herald Tribune from 23.6.1989. See also: Neue Zuerche Zeitung from 28.6.1989.

90. Gyula Horn, Freiheit wie ich meine, Hamburg 1991, p.309.

91. Micha Wimmer, op.cit., p.15.

92. Der Spiegel, Nr.36/1989, p.18.

93. ตามมาตรา 1 แห่งอนุสัญญาว่าด้วยสถานะทางกฎหมายของผู้อพยพลี้ภัย ที่ลงนามกันที่นครเจนีวา เมื่อวันที่ 28 กรกฎาคม ค.ศ.1951 ระบุไว้ว่าบุคคลใดก็ตามสามารถรับสถานะผู้ลี้ภัยจากรัฐใดรัฐหนึ่งได้ ก็ต่อเมื่อบุคคลนั้นหลบหนีจากรัฐบ้านเกิดอันเนื่องจากความกลัวถูกเจ้าหน้าที่รัฐ

ติดตาม มายังรัฐที่ตนต้องการเข้าไปลี้ภัย แหล่งข้อมูลจาก: Hanspeter Neuhold, Handbuch des Voelkerrechts, Bd.2 (Materialienteil), Wien 1983, p.223.

94. Gyula Horn, op.cit., pp.311-322.

95. Informationen, Nr.16/1989, p.25.

96. Der Spiegel, Nr.31/1989, p.25.

97. Der Speigel, Nr.34/1989, p.30.

98. นั่นย่อมหมายความว่าฮังการีไม่ยอมรับการมีอยู่ของเยอรมันตะวันออกและตัดขาดความสัมพันธ์กับเยอรมันตะวันออก

99. Der Spiegel, Nr.35/1989, p.24.

100. Gyula Horn, op.cit., p.314.

101. Ibid., pp.323-326.

102. Informationen, Nr.17/1989, p.2. See also: Radio Free Europe Research, Situation Report on Hungary/15, 4 October 1989, pp.45-49.

103. Sueddeutsche Zeitung from 13 and 14.9.1989.

104. Sueddeutsche Zeitung from 13.9.1989.

105. Sueddeutsche Zeitung from 19.9.1989.

106. Neue Zuerche Zeitung from 21.4.1989.

107. Der Spiegel, Nr.35/1989, p.24.

108. Sueddeutsche Zeitung from 19.9.1989.

109. Frankfurter Allgemeine Zeitung from 30.9.1989.

110. Neue Zuerche Zeitung from 28.9.1989.

111. Frankfurter Allgemeine Zeitung from 29.9.1989.

112. Frankfurter Allgemeine Zeitung from 26.9.1989.

113. Frankfurter Allgemeine Zeitung from 29.9.1989.

114. Frankfurter Allgemeine Zeitung from 30.9.1989.

115. Neue Zuerche Zeitung from 1.10.1989.

116. Neue Zuerche Zeitung from 4.10.1989.

117. Richard Hilmer/Anne Koehler, “Der DDR laeuft die Zukunft davon”, in: Deutschland Archiv 12/1989, p.1384.

118. Frankfurter Allgemeine Zeitung from 4.10.1989.

119. Peter Foerster/Guenther Roski, DDR zwischen Wende und Wahl, Berlin 1990, p.75.

120. Neue Zuerche Zeitung from 1.3.1989.

121. Neue Zuerche Zeitung from 31.5.1989.

122. Informationen, Nr.9/1989, p.8.

123. Informationen, Nr.13/1989, pp.8-9.

124. Brief der evangelischen Kirchen in der DDR an Honecker, abgedruckt in: Informationen, Nr.17/1989, pp.15-16.

125. Informationen, Nr.9/1989, pp.8-9.

126. Informationen, Nr.18/1989, S.6.

127. Informationen, Nr.16/1989, p.6. See also: Barbara Donovan, “Reform and the Existence of the GDR”, in: Radio Free Europe Research/158, 25 August 1989, pp.1-2.

128. Neue Zuerche Zeitung from 23.7.1989.

129. Der Spiegel, Nr.25/1989, pp.31-32.

130. Gesamtdeutsches Institut Bundesanstalt fuer gesamtdeutsche Aufgaben, Analysen, Dokumentationen und Chronik zur Entwicklung in der DDR von September bis Oktober 1989, Bonn 1990, p.4.

131. Hubertus Knabe, “Politische Opposition in der DDR”, in: Aus Politik und Zeitgeschichte, B 1-2/1990, pp.25-26.

132. Dokument 3: Gruendungsaufruf der Bewegung “Neues Forum”, abgedruckt in: Analysen, Dokumentationen und Chronik zur Entwicklung in der DDR von September bis Oktober 1989, Bonn 1990, pp.41-42.

133. Auszuege aus Interviews mit Oppositionellen in der DDR, zusammengestellt von Peter Wensierski, in: Deutschland Archiv 10/1989, p.1182. See also: Spiegel-Interview mit der DDR Oppositionellen Baerbel Bohley, in: Der Spiegel 40/1989, pp.25-26.

134. Frankfurter Allgemeine Zeitung from 4.10.1989

135. Sueddeutsche Zeitung from 21.9.1989.

136. Armin Mitter, op.cit., pp.153-161.

137. Informationen, Nr.18/1989, p.10. See als: Neue Zuerche Zeitung from 22.9.1989.

138. Frankfurter Allgemeine Zeitung from 25 and Neue Zuerche Zeitung from 27.9.1989.

139. Frankfurter Allgemeine Zeitung from 28.9.1989.

140. Peter Joachim Lapp, Die “befreundeten Parteien” der SED, Koeln 1988, p.28.

141. Peter Joachim Lapp, “Ehemalige DDR-Blockparteien auf der Suche nach Profil und Glaubwuerdigkeit”, in: Deutschland Archiv 1/1990, p.63.

142. Sueddeutsche Zeitung from 21.9.1989.

143. Informationen, Nr.18/1989, pp.2-3.

144. Informationen, Nr.18/1989, p.3.

145. Ibid.

146. Armin Mitter, op.cit., p.148.

147. Ibid., p.149.

148. Ibid., p.178.

149. Dokumentation zur Entwicklung der neuen Parteien und Buergerrechtsgruppen in der DDR, hrsg. von: Gesamtdeutsches Institut Bundesanstalt fuer gesamtdeutsche Aufgaben, Bonn 1990, p.54.

150. Die Zeit from 29.9.1989.

151. Hubertus Knabe, op.cit., pp.28-31.

152. Armin Mitter, op.cit., p.191.

153. Der Spiegel, 41/1989, p.23.

154. Frankfurter Allgemeine Zeitung from 8.10.1989.

155. Ibid.

156. Ibid.

157. Armin Mitter, op.cit., p.199.

158. Ibid., p.204.

159. Micha Wimmer, op.cit., p.68.

160. Der Spiegel 41/1989, p.22.

161. Ibid.

162. Informationen, Nr.19/1989, p.3.

163. Informationen, Nr.19/1989, p.4.

164. Thomas Ammer/ Johannes L. Kuppe, “Ein langer Abschied: Die SED nach dem Sturz Honeckers”, in: Deutschland Archiv 12/1989, p.1394.

165. Reinhold Andert/ Wolfgang Herzberg, Der Sturz Honecker im Verhoer, Berlin/weimar 1990, p.36.

166. Egon Krenz, Rede nach Wahl zum SED-Generalsekretaer, abgedruckt in: Informationen, Nr.20/1989, pp.I-VII.

167. Informationen, Nr.20/1989. p.3.

168. Ibid.

169. Der Beschluss des Staatsrates der Deutschen Demokratischen Republik ueber eine Amnestie from 27 Oktober 1989, abgedruckt in: Wir sind das Volk, hrsg. von Micha Wimmer, op.cit., pp.95-96.

170. Die Fernsehansprache von DDR-Staats – und Parteichef Egon Krenz am 3 November, abgedruckt in: op.cit., pp.101-103.

171. Peter Joachim Lapp, op.cit., p.63.

172. Der Entwurf des neuen Reisegesetzes der DDR, abgedruckt in: Frankfurter Allgemeine Zeitung from 7.11.1989.

173. Neue Zuerche Zeitung from 9.11.1989.

174. Auszuege aus der Rede des SED-Generalsekretaer Egon Krenz vor dem Zentralkommittee am 8 November 1989, abgedruckt in: Micha Wimmer, op.cit., p.116.

บรรณานุกรม

เอกสารชั้นต้น

Aussiedler-Bilanz des Jahres 1988. in: Bulletin. hrsg. von Presse und Informationsamt der Bundesregierung, Nr.2/10 Januar 1989: 11-14.

Auszuege aus der Rede des SED-Generalsekretaer Egon Krenz vor dem Zentralkommittee am 8 November 1989. abgedruckt in: Micha Wimmer, Muenchen 1990.

Auszuege aus Interviews mit Oppositionellen in der DDR. zusammengestellt von Peter Wensierski. in: Deutschland Archiv 10/1989.

Brief der evangelischen Kirchen in der DDR an Honecker. abgedruckt in: Informationen, Nr.17/1989. hrsg. von Bundesministerium fuer innerdeutsche Beziehungen.

Der Beschluss des Staatsrates der Deutschen Demokratischen Republik ueber eine Amnestie from 27 Oktober 1989. abgedruckt in: Wir sind das Volk. hrsg. von Micha Wimmer. Muenchen 1990.

Der Entwurf des neuen Reisegesetzes der DDR. abgedruckt in: Frankfurter Allgemeine Zeitung from 7.11.1989.

Die Fernsehansprache von DDR-Staats – und Parteichef Egon Krenz am 3 November. abgedruckt in: Deutschland Archiv 10/1989.

Dokument 3: Gruendungsaufruf der Bewegung “Neues Forum”. abgedruckt in: Analysen, Dokumentationen und Chronik zur Entwicklung in der DDR von September bis Oktober 1989. Bonn 1990.

Dokumentation zur Entwicklung der neuen Parteien und Buergerrechtsgruppen in der DDR. hrsg. von: Gesamtdeutsches Institut Bundesanstalt fuer gesamtdeutsche Aufgaben. Bonn 1990.

Dokumente zu 7. Tagung des Zentralkommittees der SED. in: Deutschland Archiv 2/1989.

Egon Krenz. Rede nach Wahl zum SED-Generalsekretaer. abgedruckt in: Informationen, Nr.20/1989.

Gesamtdeutsches Institut Bundesanstalt fuer gesamtdeutsche Aufgaben. Analysen, Dokumentationen und Chronik zur Entwicklung in der DDR von September bis Oktober 1989. Bonn 1990.

Gesetzblatt der Deutschen Demokratischen Republik. hrsg. vom Sekretariat des Ministerrates der Deutschen Demokratischen Republik, Teil 1, Nr.17. Berlin 1960.

Honecker-Rede zum 70. Jahrestag der Gruendung der KPD. in: Informationen, Nr.1/1989, hrsg. vom Bundesministerium fuer innerdeutsche Beziehungen.

Mitter, Armin. Ich liebe euch alle! – Befehle und Lageberichte des MfS Januar-November 1989, Berlin 1990.

Situation Report on Hungary. in: Radio Free Europe Research. Munich/ 4 October 1989.

Spiegel-Interview mit der DDR Oppositionellen Baerbel Bohley. in: Der Spiegel 40/1989.

Symposion der Forschungstelle fuer Gesamtdeutsche wirtschaftliche und soziale Fragen. in: Deutschland Archiv 3/1989.

The Final Document of CSCE (Conference for Security and Cooperation in Europe) in Vienna from 15 January 1989. printed in: Europa Archiv, Folge 5/1989.

Wortlaut in Dokumentation. “DDR-Verordnung ueber Reisen und Ausreisen”. abgedruckt in: Deutschland Archiv 1/1989.

Zusatzprotokol des Abkommen ueber Reiseverkehr zwischen der DDR und Ungarn im Neuen Deutschland vom 21 Juni 1969. abgedruckt in: Archiv der Gegenwart. zusammengestellt von Heinrich von Siegler. Bonn-Wien-Zuerich 1969.

หนังสือและบทความในวารสารวิชาการ

Ammer, Thomas/ Kuppe, Johannes L. “Ein langer Abschied: Die SED nach dem Sturz Honeckers”. in: Deutschland Archiv 12/1989: 1394-1396.

Ammer, Thomas.“Flucht aus der DDR”. in: Deutschland Archiv 9/1989: 1207-1211.

Andert, Reinhold/ Herzberg, Wolfgang. Der Sturz Honecker im Verhoer Berlin/Weimar 1990.

Boettinger, Uwe-Eckart. “Stichwort: Reise und Ausreise”. in: Deutschland Archiv 1/1989: 25-27.

Cornelsen, Doris. “DDR-Wirtschaft: Ende oder Wende?”, in: Aus Politik und Zeitgeschichte, B 1-2/1990:1-15.

Donovan, Barbara. “Reform and the Existence of the GDR”. in: Radio Free Europe Research/158, 25 August 1989: 1-2.

Foerster, Peter /Roski, Guenther. DDR zwischen Wende und Wahl. Berlin 1990.

Fricke, Karl Wilhelm. “Die DDR im vierzigsten Jahr”. in: Deutschland Archiv 9/1989: 967-968.

Fricke, Karl Wilhelm. Die Staatssicherheit DDR, Koeln 1984.

Fricke, Karl Wilhelm. “Zwischen Stagnation und Veraenderung”. in: Beitraege zur Konfliktforschung 3/1989: 11-17.

Glaessner, Gert-Joachim. “Vom realen Sozialismus zur Selbstbestimmung”. in: Aus Politik und Zeitgeschichte B1-2/1990: 1-5.

Goerres-Gesellschaft. “Revolution”. in: Staatslexikon, Bd.4, Freiburg 1988: 894-898.

Grenzfall. hrsg. von Mitgliedern der Initiative Frieden und Menschenrechte, Nr.1-5/1989: 21-30.

Hilmer, Richard/Koehler, Anne. “Der DDR laeuft die Zukunft davon”. in: Deutschland Archiv 12/1989.

Horn, Gyula. Freiheit wie ich meine. Hamburg 1991.

Jeschonnek, Guenther. “Ideologischer Sinneswandel in der SED-Fuehrung?”. in: Deutschland Archiv 3/1989: 278-280.

Knabe, Hubertus. “Politische Opposition in der DDR”. in: Aus Politik und Zeitgeschichte, B 1-2/1990: 25-26.

Kuppe, Johannes L. “Offensiv in die Defensiv”. in: Deutschland Archiv 1/1989: 1-9.

Kuss, Klaus-Juergen.“Ausreise und Auswanderung aus Osteuropa”. in: Osteuropa, Jg.39/2-3, 1989: 230-231.

Lapp, Peter Joachim. Die “befreundeten Parteien” der SED. Koeln 1988.

Lapp, Peter Joachim. “Ehemalige DDR-Blockparteien auf der Suche nach Profil und Glaubwuerdigkeit”. in: Deutschland Archiv 1/1990: 63-65.

Maser, Peter. Glauben im Sozialismus. Berlin 1989.

Mueller-Roemer, Dietrich. Die neue Verfassung der DDR. Koeln 1974.

Neubert, Ehrhart. “Protestantische Kultur und DDR-Revolution”. in: Aus Politik und Zeitgeschichte B19/1991: 18-22.

Neuhold, Hanspeter. Handbuch des Voelkerrechts, Bd.2 (Materialienteil). Wien 1983.

Peter Fischer, Peter/Koeck, Heribert Frank. Europarecht, Eisenstadt 1986.

Reitinger, Herbert. Die Rolle der Kirche im politischen Prozess der DDR 1970 bis 1990. Muenchen 1991.

Schneider, Gernot. Wirtschaftswunder DDR. Anspruch und Realitaet. Koeln 1988.

Sills, David L. “Revolution”. in: International Encyclopaedia of the Social Sciences, Vol.13. Crowell Collier and Macmillan INC 1968: 501-503.
Spittmann, Ilse. “Sozialismus in den Farben der DDR”, in: Deutschland Archiv 3/1989: 241-244.

Stinglwagner, Wolfgang. “Kein Anlass zur Euphorie”, in: Deutschland Archiv 2/1989: 125-144.

Staritz, Dietrich. “Die SED und die Opposition”. in: Die SED in Geschichte und Gegenwart. hrsg. v. Ilse Spittmann. Koeln 1987: 94-95.

Stojanov, Christo. “Das Immunsystem des real existierenden Sozialismus”, in: Aus Politik und Zeitgeschichte, B19/91: 37-52.

Wahlfall 89. hrsg vom der Koordinierungsgruppe Wahlen. Berlin (ost) 1989.

Wawrzyn, Lienhard. Die Blaue, das Spitzelsystem der DDR, Berlin 1990.

Weber, Hermann. DDR Grundriss der Geschichte 1945-1990, Hannover 1991.

Woods, Roger. Opposition in the GDR under Honecker 1971-1985. New York 1986.

หนังสือพิมพ์รายวันและรายสัปดาห์และข้อมูลจากหน่วยบริการข้อมูลที่เลือกสรรแล้ว

Beitraeger zur Konfliktforschung

Bulletin der Presse- und Informationsamtes der Bundesregierung

Deutschland Archiv

Europa Archiv

Frankfurter Allgemeine Zeitung

Informationen

International Herald Tribune

Neue Zuercher Zeitung

Neues Deutschland

Radio Free Europe Research

Der Spiegel

Sueddeutsche Zeitung